

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**PUTİN DÖNEMİ ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE
SURIYE MÜDAHALESİ**

Yüksek Lisans Tezi

HURŞİT DİNGİL

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ VEYSEL KURT

AĞUSTOS 2019

ONAY

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olan Hurşit Dingil'in hazırladığı ve jüri önünde savunduğu ‘’ Putin Dönemi Ulusal Güvenlik Stratejileri ve Suriye Müdahalesi “başlıklı tez başarılı kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğretim Üyesi Veysel Kurt
Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

.....

Üyeler:

Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Alptekin
Kurumu: İstanbul Şehir Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

.....

Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav
Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

.....

Tez Savunma Tarihi: 05.08.2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Hurşit DİNGİL

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Veysel KURT

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın tüm aşamalarında deneyimlerini paylaşarak, yardımlarını esirgemeyen, desteğiyle yanımda olan, yol gösteren ve bana kattığı her şey için değerli tez danışmanım, Dr. Öğr. Üyesi Veysel KURT'a,

Lisansüstü çalışma sürecimin içerisinde yardımlarını esirgemeyen ve her türlü destekte bulunan, özellikle bu çalışmanın oluşmasına ilham kaynağı olan, yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Özden Zeynep OKTAV'a

Lisans döneminden bu yana her zaman yanımda olan, yardımını eksik etmeyen, kıymetli hocalarım Doç. Dr. Serkan TAFLIOĞLU'na, Dr. Öğr. Üyesi Emin SALİHİ'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ŞAHİN'e

Çalışmalarım boyunca yanımda olan, destekleyen değerli arkadaşlarıma, büyüklerime ve böyle bir sonuca ulaşabilmem konusunda tüm eğitim hayatım boyunca imkanlar sunan aziz Devletimiz'e

Çalışmalarımı niteleyebilmem konusunda desteği, yardımı ve ilgisiyle her zaman yanımda olan değerli büyüğüm Davut YEŞİL'e

Benim tüm çalışmalarımdaya gönülden destekleriyle, şefkatiyle ve sevgisiyle motivasyon kaynağım olan kıymetli Babam Mustafa DİNGİL ve kıymetli Annem Sultan DİNGİL'e ve değerli kardeşlerime can-ı gönülden bir arzı halle teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Hurşit DİNGİL

Uyruğu: T. C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 07.08.1995, İskenderun/Hatay.

Elektronik Posta: hursitdingil@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	2017
Yüksek Lisans	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	2019
Doktora	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	-

YABANCI DİLLER

İngilizce (C1), Rusça(A2)

HOBİLER

Yüzmek, Seyahat etmek, Makale okumak, Güncel uluslararası gelişmeleri takip etmek,
Satranç oynamak, Doğa yürüyüşü yapmak

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	II
BİLDİRİM.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZGEÇMİŞ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI-VII
KISALTMALAR.....	VIII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

1. Ulusal Güvenlik Stratejisinin Bileşenleri.....	5
1.1 Ulusal Güvenlik Stratejisi: Tehditler, Hedefler ve Araçlar.....	10
1.2 Ulusal Güvenlik Stratejisinin Tehditleri.....	10
1.3 Ulusal Güvenlik Stratejisinin Hedefleri ve Araçları.....	10

II. BÖLÜM

2. Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinde Tehdit Algısı.....	12
2.1 2000 Rus Ulusal Güvenlik Konsepti: Tehditler.....	12
2.2 2009 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Tehditler.....	16
2.3 Rusya'nın Tehdit Algısı ve Suriye Krizine Dahil Olması.....	23
2.4 2015 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Tehditler.....	29
2.5 Rusya Ulusal Güvenlik Tehditleri ve Etkileri.....	35

III. BÖLÜM

3.Ulusal Güvenlik Stratejisinin Hedefleri-Araçları: Stratejik Öncelikler.....	39
3.1 2000 Rus Ulusal Güvenlik Konsepti: Hedefler-Araçlar.....	39
3.2 2009 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Hedefler ve Araçlar.....	43
3.3 2015 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Rusya'nın Stratejik Öncelikleri.....	50

IV. BÖLÜM

4.Rus Dış Politika ve Güvenlik Stratejilerini Değerlendirme.....	53
4.1 Rusya'nın Jeostratejik Yaklaşımları.....	53
4.2 Akıllı Bekleyiş: Fırsatları Kollamak, 2000-2009 Dönemi.....	56
4.3 Rasyonel Tercihler, Radikal Değişimler, 2009-2015 Arası Dönem....	57
4.4 Koşullu Hesaplar: Suriye Müdahalesinin Muhasebesi.....	62

Sonuç ve Değerlendirme	69

Kaynakça.....	74

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

ABD Amerika Birleşik Devletleri

AET Avrasya Ekonomik Topluluğu

AGİT Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

BDT Bağımsız Devletler Topluluğu

BM Birleşmiş Milletler

BMGK Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BRICS Brezilya-Rusya-Hindistan-Çin-Güney Afrika

DTÖ Dünya Ticaret Örgütü

IMF Uluslararası Para Fonu

KGAÖ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü

NATO Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

START Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması

ŞİÖ Şanghay İşbirliği Örgütü

DAEŞ Irak Şam İslam Devleti

RF Rusya Federasyonu

ÖZET

PUTİN DÖNEMİ ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE SURİYE MÜDAHALESİ

Dingil, Hurşit

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Veysel Kurt

Temmuz, 2019. 88 Sayfa

Bu çalışma, küresel ve bölgesel şartların değişimiyle oluşan yeni bağlamın güçlü oyuncularından birisi olan Rusya Federasyonu'nun Putin dönemi ulusal güvenlik stratejilerini inceleyerek Rusya'nın Suriye krizine dahil olmasını ele alacaktır. Bu doğrultuda, özellikle Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin döneminde oluşturulan 2000, 2009 ve 2015 güvenlik strateji belgelerini siyasi, askeri, enerji ve ekonomi odağıyla inceleyecektir. Rusya'nın kısa ve uzun vadede belirlediği hedefler, bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik kullanılan araçlar üzerinden bölgesel ve küresel konjonktürel gelişmelerin ışığında bir sentez oluşturulacaktır. Ayrıca, Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik belgesinde belirlediği tehditler de ele alınarak, RF'nin Suriye'ye girmesinin nedenleri, Putin dönemi hazırlanan ulusal güvenlik strateji belgeleri ekseninde değerlendirilecektir. Genel olarak, RF'nin Suriye krizine dahil olmasının oluşturulan güvenlik strateji belgeleriyle bağlantılı olup olmadığı ve yıllar içinde belgelerde olan dönüşümde Suriye'nin konumuna odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik Stratejisi, Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, Rusya'nın Suriye Politikası, Stratejik Düşünce, Ulusal Güvenlik ve Dış Politika, Stratejik Modelleme, Suriye Müdahalesi, Putin'in Stratejisi

Abstract

This study will focus on Russia's intervention in the Syrian crisis by examining the national security strategies of the Russian Federation, one of the strongest players of the new conditions for the change of global and regional circumstances. In this context, especially 2000, 2009 and 2015 National Security Strategy documents created during the period of Russian President Vladimir Putin will be examined with a focus on politics, military, economy and energy. In light of the regional and global conjunctural developments, a synthesis will be formed through the short-term and long-term targets set by Russia and the tools used to achieve these targets. In addition, the threats identified by the Russian Federation in the national security document will be discussed and the reasons for RF's intervention in Syria will be evaluated in the framework of the National Security Strategy documents prepared during the Putin period. In general, whether RF's intervention in the Syrian crisis is linked to the security strategy documents and it will be focused on Syria's position with the transformation in the documents over the years.

Key Words: Russian National Security Strategy, Russia's Policy towards Syria, Strategic Thought, Strategic Modeling, National Security and Foreign Policy, Syria Intervention, Putin's Strategy

Giriş

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte derin bir psikolojik travma içinde kalan Rusya Federasyonu, yeni konjonktürün boşluklarını ve avantajlarını kullanma konusunda oldukça iddialı bir görünüme sahiptir. Rusya, her ne kadar hali hazırdaki güç sistemini kökten bir şekilde değiştiremese de yani statükonun değişmesini sağlayamasa (Yalçın, 2017) da elindeki kapasiteleri mevcut durumun boşluklarından yararlanarak önemli fırsatlara çevirebilmiştir (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017). Rusya her bir fırsatı kendi lehine sonuçlar oluşturma yönünde hamleler izlemeyi dış politika ve güvenlik stratejisi haline getirmiş, 2000, 2009 ve 2015 olmak üzere yayınladığı ulusal güvenlik strateji belgelerinde bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Bu kapsamda, uluslararası sistemin yaygın olarak işlevsizliği sonucunda ortaya çıkan boşlukları Rusya değerli fırsatlara dönüştürebilmiştir. Bunlardan en güncel olanı ise Suriye müdahalesi olarak değerlendirilebilir. Rusya hem iç hesaplamalar hem de dışsal baskılar sonucu bu hamleyi yapmış ve bugün Suriye'de mevcut durumun belirleyici aktörlerinden birisi olmuştur. Bu noktada, Rusya'nın hem bölgeleri hem de küresel dinamikleri etkileyen böylesine önemli hamlesini anlamak oldukça önemli olmaktadır. Bununla birlikte, tek kutuplu dünyadan çok kutuplu dünyaya doğru dönüşen uluslararası sistemde mevcut durumu anlamının bir diğer yolu olarak, ortaya çıkan yeni güçlü aktörleri ve onların hamlelerini anlamak yeni dönemin şartlarını değerlendirmek hususunda makul bir yöntem olarak ele alınabilir.

Küresel ve bölgesel şartların değişimiyle ortaya çıkan yeni bağlamın güçlü oyuncularından biri olan Rusya Federasyonu'nu ve onun son yıllardaki hamlelerini anlamlandırmak, içinde bulunduğumuz uluslararası konjonktürü doğru anlayabilmemiz konusunda ve mevcut durumdaki yükselen aktörlerin gelecek hamlelerine yönelik bir perspektif çizebilme konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Bir diğer taraftan, çok kutuplu bir dünya ile beraber ortaya çıkan yeni boşluklar, boşluklar vasıtasıyla oluşan yeni oldu bittiler ve bununla birlikte müzminleşen çatışmalar dünyayı anlaşılabilir karmaşık bir belirsizlik içine sokmaktadır. Bu belirsizliklerin ve uluslararası sistemin işlevsizliğinin somut sonuçlarından biri olan çatışmalar, ulus-devlet aktörünün doğru anlaşılması ihtiyacını vurgular niteliktedir. Bu noktada, hem düzensizliğin hem de düzenin belirleyicisi olan

devlet aktörünü anlamak göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Bununla birlikte ulus-devlet aktörünün etkinliği ve hamlelerini değerlendirmek de aktörü anlamak ile eş değerdedir.

Bu doğrultuda, ulus-devlet aktörünü ve hamlelerini anlama konusunda, devletlerin yayınladıkları ulusal güvenlik strateji belgeleri klavuz niteliğindedir. Bu belgelerde devletlerin ulusal, bölgesel ve küresel konulara yönelik değerlendirmeleri ve devletlerin tüm kapasiteleri ile birlikte benimsedikleri genel bir strateji yer aldığından, ulusal güvenlik strateji belgeleri belirsizliğin ve karmaşıklığın hakim olduğu mevcut küresel durumda ulus-devlet aktörünü analiz etmede oldukça değerli bir araçtır. Bu kapsamda, ulus-devlet aktörünün belgeleri oluşturma süreçleri ve ulus-devlet aktörünün hamleleri ile beraber içinde bulunduğumuz mevcut atmosferin dinamiklerinin oluşması, ulusal, bölgesel ve küresel anlamda cereyan eden olayların etkilerinin ve anlamının doğru değerlendirmesine olanak sağlayabilmektedir. Bu hamlelerden birisi olan Rusya Federasyonu tarafından gerçekleştirilen Suriye müdahalesi bu noktada önemli bir örnektir. Bu örnek üzerinden Rusya'nın dış politika hamleleri ve ulusal güvenlik strateji belgeleri arasında bir ilişki olup olmadığı ve böyle bir müdahalenin neden yapıldığı sorusunun cevabı, belirsizlik ve karmaşıklığın hakim olduğu uluslararası sistemde devletlerin hamlelerini anlamlandırarak sis perdesinin aralmasına önemli bir katkı sağlayabilecektir.

Bu noktada, ortaya çıkan düşüncayı temellendirecek olursak, bir ülkeye neden dış müdahale yapılır? ya da dış müdahalenin süreçlerinin hazırlanması ve bu doğrultuda çatışmanın sürdüğü ülkedeki tarafların derinleşmesi ve bilinçlenmesi sürecini yöneten dinamikleri anlamak daha değerli hale gelebilecektir. Bu düşünce temelinde devletlerin içinde bulunan sosyal gerçekliklerinin vurgulanma süreci çatışmaların nedenlerinin süre gelen bir kaynağa dönüştürebilmektedir. Ayrıca, çatışma nedenleri insan doğası dahilinde bir gerçek olarak düşünülürse bu gerçeklerin önceden vurgulanmayıp neden belirli bir zaman diliminde ya da belirli periyotta vurgulandığı ve bu vurgulanmanın nasıl sağlandığı süreçleri ulus-devlet aktörü etrafında şekillenen bir süreç olduğundan, ulus-devletin zihninin bir yansımasını içeren ulusal güvenlik strateji belgeleri rehberliğinde oluşturulan analizler, içinde

bulunduğumuz mevcut karmaşıklığı ve belirsizliği daha anlaşılabilir hale getirebilecektir.

Tüm bunlarla birlikte, temel olarak çatışmaların hali hazırda yaşadığımız dünya düzensizliğin somut sonuçları olduğu bilindiğinde, düzensizliğin şekillendiricileri olan ulus-devlet aktörü oldukça önemli olmaktadır. Bu kapsamda, liberal dünya değerleri sisteminin işlevsizliğini (Mearsheimer, 2019) anlama çerçevesinde oluşturulan yaklaşımlardan ziyade somut olarak işlevsel sonuçlar ile bağlamaları şekillendiren ulus-devlet aktörünün zihin setlerini anlamak, içine girdiğimiz yeni küresel şartların ve koşulların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Çalışmanın bu noktaya odaklanmasının en önemli sebebi, küresel liberal dünya düzenin yıkıldığı bir süreçte (Mearsheimer, 2019), ortaya çıkan yeni güçlü devletleri anlamak için büyük güç ölçeğindeki devletlerin stratejik planlarına odaklanması düşüncesi olup, bu yöntemin oluşan ya da oluşmaya devam eden yeni küresel düzeni analiz etmeyi kolaylaştırabileceği temel varsayımdır. Bu noktada, son dönemlerde yaptığı hamlelerle özellikle Ortadoğu’da şekillendirici etkiye sahip olan, göze çarpan aktörlerden biri olarak Rusya Federasyonu’nun anlaşılması yeni şartları içinde barındıran çok kutuplu bir dünya sisteminin anlaşılmasına önemli bir katkı sağlayabilecektir.

Genel olarak düzensizlikler sonucu ortaya çıkan semptomlar yani çatışmalar ulus-devlet aktörünün belirleyici olduğu bağlamlarla beraber ortaya çıkabilmektedir. Bu durum kendini bazen mikro bazen makro seviyede gösterse de asıl gösterge hangi seviyede hangi konu üzerine olan anlaşmazlığın anlaşılması ile değerlendirilebilecektir. Yani, devletlerin ihtiyaçları temelinde davranışları ve bir başka devletin de kendi ihtiyaçları temelinde iki devletin de ihtiyaçlarını karşılayacak olan şeyler üzerinde verdiği mücadelelerdir. Bu durum, temel anlamda bir anlaşmazlık oluşturduğundan bu noktada anlaşmazlığın tarafları/uygulayıcıları olan devletleri anlamak gerekmektedir. Bir devletin ihtiyaçlarını anlamak, devletlerin hamlelerini ve o hamlelerin hangi zamanda neden yapıldığının sorusunu doğru bir şekilde cevaplayabilecektir. Devletlerin ihtiyaçlarını ve hali hazırda sahip oldukları kapasiteleri sınıflandırarak, kısa, orta ve uzun vadede hedeflerine ulaşabilmesi için kullanacağı araçlarla birlikte izleyeceği yolların tümünü birden içeren ulusal güvenlik

strateji belgeleri devletlerin konjonktürel gelişmeler içinde neden hangi eylemi yaptığının anlaşılmasında yönlendirici bir rehber görevi göreceklerdir.

Bu kapsamda, bu çalışma, öncelikle Rusya'nın Putin dönemi ilan ettiği temel ulusal güvenlik strateji belgelerini inceleyecek, ardından belgelerin yayınladıkları dönemler ile birlikte dış politika ve güvenlik temelli davranışları stratejik düşünce odağıyla analiz edecektir. Gelişme bölümünde, ulusal güvenlik strateji belgelerindeki konuların ve değerlendirmelerin Rusya'nın dış politika davranışlarına nasıl yansıdığı ve güncel somut olaylar etrafında Rusya Federasyonu'nun hamlelerinin sonuçları doğrultusunda ulusal güvenlik strateji belgeleriyle ilişkisi, bağlantıları ve özel olarak da Suriye krizindeki etkileri ele alınacaktır. Rusya Federasyonu üzerinden siyasi süreçleri ve tarihsel süreçleri detaylı bir şekilde ele almaktan ziyade, Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik strateji belgesi temelinde hamlelerinin anlaşılmasına yönelik bir perspektif çizmek bu çalışmanın temel konusu olup, bu yaklaşım çalışmanın bütününe oluşturacaktır. Sonuç kısmında ise tüm ulusal güvenlik strateji belgeleri tehdit ve stratejik öncelik anlamında incelendikten sonra genel anlamda Rusya'nın güçlü ve zayıf yanları ve sahip olduğu fırsatlar ve tehditleri ele alan bir analiz ile Rusya'nın dış politika ve güvenlik stratejilerinin genel durumu ekonomik, askeri ve enerji seviyelerinde değerlendirilecektir. Temel olarak, bu çalışma güvenlik strateji belgeleri üzerinden Rusya'nın içinde olduğu atmosferle birlikte dış ve güvenlik politikalarına ilişkin zihniyeti anlamlandırmaya çalışacaktır.

I. BÖLÜM

1. ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİNİN BİLEŞENLERİ

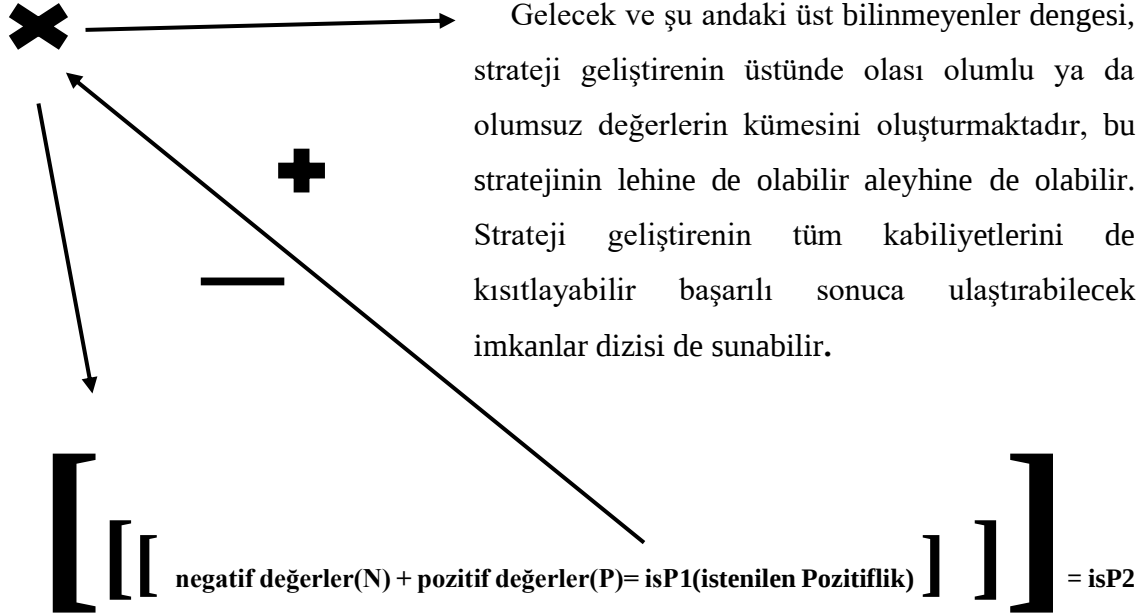
Bir devlet neden ulusal güvenlik stratejisine ihtiyaç duyar? Ya da ulusal güvenlik stratejisi ne işe yarar? Ulusal güvenlik stratejisinin bileşenleri nelerdir? Gibi soruların cevabı ulusal güvenlik stratejisinin temellerini oluşturmaktadır. Devletler, geleceğe dair hedefler temelinde motivasyonlarını güçlü tutabilmek için ulusal güvenlik strateji belgeleri oluşturdukları gibi bir diğer taraftan devletin hangi soruna ya da konuya nasıl yaklaşacağına dair genel bir çerçeve çizmek için de ulusal güvenlik strateji belgelerini oluşturabilir (Stolberg, 2012). Esasen, ulusal güvenlik stratejileri devletlerin sahip oldukları durumların tümünün birden değerlendirilmesi sonucu temel hedefler belirlenerek, bu hedeflere yönelik hali hazırdaki sahip olunan kapasite ile araçların yöntemler dahilinde kullanılmasının bir yoludur. Bir diğer taraftan devletlerin hali hazırda sahip oldukları kapasitelere kısmen ya da tamamen zarar gelmesi ya da gelebilmesine yol açacak durumların oluşması da tehdit olarak adlandırılabilir.

Tüm bunlarla birlikte, strateji kelimesinin anlamı da etimolojik olarak taktik anlamına geldiğinden, eldeki imkanlar ile maksimum kazançlar elde etmenin yolunu-taktiğini aramak olarak da tanımlanabilir (Owens, 2007). Aynı zamanda ulusal güvenlik stratejileri devletin ilgili olduğu konular hakkında devlet çalışanlarının devlet temel görüşlerini anlayabilmesi (hangi konunun nasıl değerlendirileceğine ilişkin bir pusula) konusunda kullanacağı yönlendirici bir rehber görevi de görmektedir. Temelde, ulusal güvenlik stratejileri devletlerin geleceğe dair arzularını da içerebildiği gibi güncel olarak hali hazırdaki durumların tespit edilerek değerlendirilmesine ve devletin lehine sonuçlar üretmesine olanak sağlayan bir arayış olarak da değerlendirilebilir (Stolberg, 2012).

Bir ülkenin ulusal güvenlik stratejisini oluşturmak için üç seviyeli ya da üç boyutlu bir değerlendirmenin yapılması gerekmektedir. Ülkenin ya da devletin sahip olduğu toplam değerlerin (Devletin hali hazırdaki güç ve kapasiteleri ile içinde bulunduğu durumun olumlu ya da olumsuz göstergeleri) birbirleriyle ve karşılıklı olarak tümünün değerlendirilmesi, oluşturulacak stratejinin sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi açısından önemlidir. Bu durum, hem devletin ihtiyaçlarının tespitini hem de ihtiyaçlar dizisine yani hedeflere ulaşabilmenin yolunu kolaylaştıracaktır.

Devletler, bir ulusal güvenlik stratejisi oluştururken öncelikle kendi ulusal dinamiklerini içinde bulunduğu bağlamla, sonrasında bulunduğu bölgenin şartları sonucu ortaya çıkan bağlamın değerlerini, ardından küresel konjonktürün değerlerinin tümünü karşılıklı olarak ele alan bir küme içinde değerlendirme yapmalıdır (Drew & Snow, 1988). Bu kümenin içindeki değerler ve boyutlar geçişkenliklere sahip olup, boyutlar ve seviyeler (Singer & Geller, 1998, s. 12-44) arasında etkileşimler olduğu gibi ilişkisel temelli bağlantıların olduğu bir yapıya haizdir. Bu durumdan dolayı geçişkenlikler ve değerler-arası alışveriş, ulusal güvenlik stratejisi oluşturan devletler için göz ardı edilemeyecek öneme sahiptir. Seviyeler arasındaki değerlerin etkileşimleri ile birlikte inşa edilen sonuçlar öncelikle bir imaj iken sonrasında süreçlerin birer gerçeği olmaktadır. Oluşan bu gerçekler de istenilen sonuçların ulaşılmasında olumlu ya da olumsuz bir rol oynayacağından, devletler bu süreçleri algoritmik bir incelik hassasiyetinde takip etmek zorundadır.

Bu süreçlerin algoritmik hassasiyet de incelenmesinin temel sebebi; süreçlerin yaşadığımız dünya şartlarında hızlı sonuçlara dönüşerek birer gerçek olup maruz kaldığımız atmosfere olumlu ya da olumsuz etki bırakabilmesidir. Bu hızlılık içinde devletler algoritmik hassasiyet ile gerçeklerin oluşmasında istenilen sonuçlara kısmen ulaşabilirler. Yani temelde bir devletin istek ve arzuları sonucu oluşan ihtiyaçlar dizisi ki bunlar ulusal çıkarları oluşturmaktadır ve nihai olarak değer kazanma temellidir. Kazanılması öngörülen bu değerler, devletin lehine çalışacak ortamları ve sonuçlara hizmet etmesi ile alakalı olarak “pozitif değerler” şeklinde sınıflandırılabilir. Devletler, bu pozitif olarak sınıflandırılan değerlere ulaşabilmek için ulusal, bölgesel ve küresel anlamda üç boyutlu ya da kapsamlı bağlamlar ile beraber üretilen analizlerin sonucuna göre davranışlarda bulunmalıdır (Drew & Snow, 1988). Yani;

Her bir üst parantez sırasıyla küçükten büyüğe doğru bağlamı temsil etmektedir; Birinci Boyut Ulusal Değerlendirmeler, İkinci Boyut Bölgesel Değerlendirmeler, Üçüncü Boyut Uluslararası-Küresel Değerlendirmeler (Singer & Geller, 1998). Yukarı doğru gittikçe aktörler ve dinamikler de artmaktadır. Aynı zamanda koşullar da farklılaşarak çeşitlenmektedir. Bu durum, stratejiyi oluşturacakların yeni varyasyonlar/varsayımlar oluşturmalarına neden olabilmektedir.

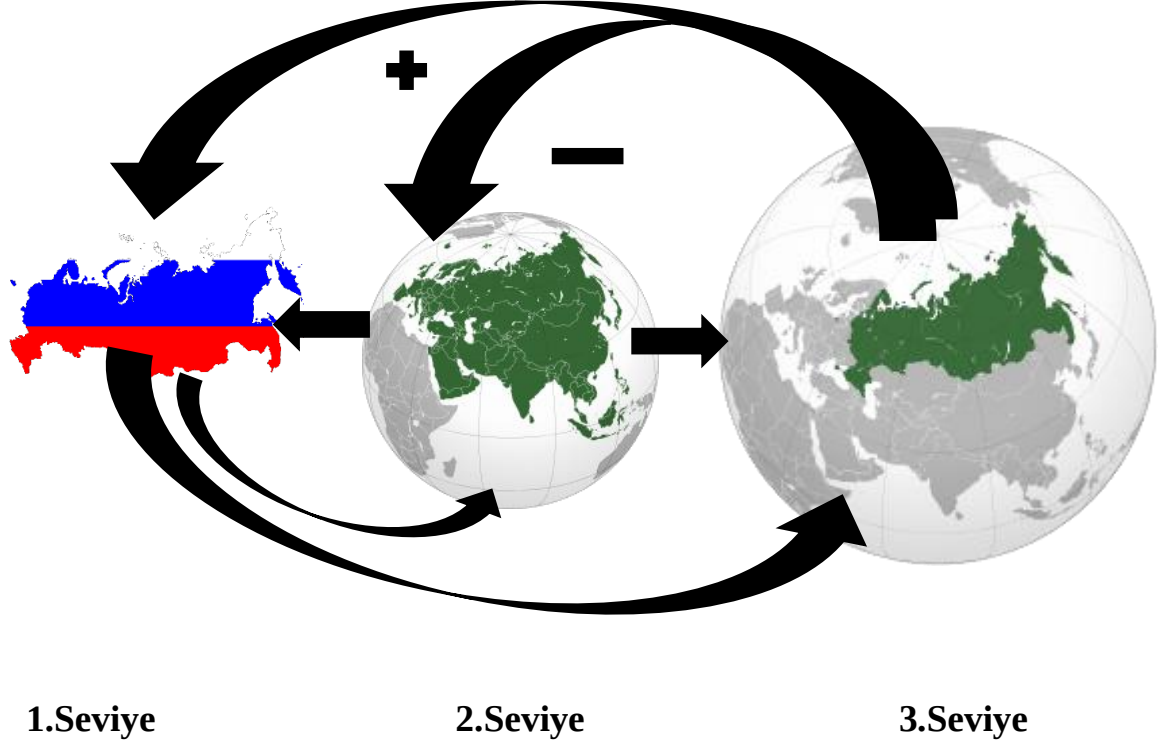
Değerlendirmeler, temeli değişkenlik arz eden faktörler üzerinde olduğundan değişimin içindeki sabit değerler, üzerinden bilinmeyenlerin tespiti kolaylaşabilir. Bu durumda en önemli araç tarih olmakla beraber tarihteki deneyimler ve benzer olaylar şu an içindeki ve gelecekteki (x) kümesinin tahmininde önemli bir rehber olmaktadır. Yani devletleri analiz ederken analiz düzlemi dinamik değerlerin temelde olmasından ötürü kaygan ve belirsizlikler içermektedir.(Sadece yeryüzünün değiştiği bir dünya değil aynı zamanda gökyüzünün de değiştiği bir dünya varsayımı kurulacak

denklemin temel varsayımını oluşturmalıdır ki Sosyal Bilimler temeli oldukça değişken ve dinamik bir varlık olan İnsan'ı merkeze alır). Tüm bu belirsizlikler, karmaşa ve kayganlıklar içinde, Tarih, var olanı hikayeleştirmekten ziyade bilinmeyi anlama konusunda yardım alabileceğimiz oldukça önemli bir pusuladır. Bu kapsamda, Tarih'deki benzer koşullar günümüzde karşılaştığımız uygun örnekler ve bağlamlar ile eşleştirilerek kıyaslandığında yapmış olduğumuz analizde bazı değerlerin değişkenlik ve bilinmeyenlik durumunu bilinen ve sabit bir eksene doğru kaydırarak aradığımız bilinmeyi bulmamıza, analizimizi mantıklı bir düzlem üzerinde tesis ederek doğru sonuçları tespit edebilmemize olanak sağlayabilecektir.

Birinci seviyeden, üçüncü seviyeye kadar olan süreçlerde değerler çok yönlü olarak seviyeleri etkileyebilmekte, bu durum seviyelerin kendi içinde yapılabilecek değerlendirmeleri belirleyici etkiye sahip olabilir. Örneğin; birinci seviyede terör örgütü ilan edilen bir örgüt birinci seviyenin (pozitif değerlerinin baskın gelmesi ile beraber ki bu duruma güç sahibi olma durumu da denilebilir. İkinci seviyede olan bölgesel boyutta da birinci seviyenin terör örgütü olarak ilan ettiği örgüt, terör örgütü olarak değerlendirilebiliyor. Aynı durum yine pozitif değerlerin artmasıyla beraber üçüncü ve nihai seviye olan küresel seviyede de gerçekleşebiliyor. Bu durum tersine olarak da işleyebilmekte olup birbirlerine çok boyutlu temelde her anlamda bağlı olan süreçlerin tamamını oluşturmaktadır.

Yine, aynı sürecin tersine somut bir örnek verecek olursak; Üçüncü seviyeye kadar sahip olduğu pozitif değerler ile birlikte baskın gelen güçlü devlet/güçlü aktör en temel seviye olan birinci seviyenin değerlerini belirleyebiliyor hatta belirlenen değerler ikinci ve üçüncü seviyelerde tanınır hale gelebiliyor. Yani bir devletin terör devleti ilan edilmesi olayı ; ABD'nin 11/9 sonrası Afganistan, İran ve Kuzey Korey'i terör devleti olarak deklare etmesi ve ardından oluşan "Şer Güçler Eksenini" tanımı bu durumu en somut kılan örneklerden birisidir.

Şekil 1

Devletler, öncelikle kendi iç dinamiklerinin hesaplamasını yapmalıdır. Bu noktada, sahip olduğu pozitif değerler, bunlar; askeri, ekonomik-enerji ve beşeri güç faktörlerinin somut çıktıları ya da bilhassa beşeri gücün diğerlerinden ayırt edici anlamda sahip olduğu manevi ya da psikolojik güç olarak adlandırabileceğimiz güçler şeklinde tanımlanabilir (Singer & Geller, 1998). Bir diğer taraftan, sahip olduğu, negatif değerler, bunlar ise yukardaki güç faktörlerinin düşük ya da zayıf olabilmesi durumu olduğu gibi iç ya da dış kaynaklı sebeplerden oluşabilen faktörler olarak da değerlendirilebilir. Örneğin; Ülkede terörizm sorunu olması ya da tek kaynaklı ekonominin olması durumu ya da komşu ülkelerden gelen mülteci akınları, dış borçların artması, üretimin zayıflaması ve benzeri durumlar gibi durumlar olası negatif değerleri içerebilir. Devletler, bu iki farklı değerler kümesinde nihayetinde pozitif değerlerin çok olduğu ya da baskın olduğu değerler kümesine sahip olursa, bekalarını koruyabildikleri gibi gelecekte varlıklarını da devam ettirebileceklerdir. Ancak bu

pozitif değerlerin olduğu kümeye ulaşabilmek için devletler sahip oldukları değerleri her bir boyutun bağlamının ve şartlarının faktörleriyle beraber toplam bir değerlendirmeye tabii tutmalıdır. Öyle ki, bu üç boyutlu bağlamlarda yapılan hesaplamaların i  hesaplamalarda negatif değerler kümesinde yer alan değerleri pozitif e çevirmeli hatta hali hazırda var olan pozitif kümenin içindeki değerlerini arttırmalıdır. Bu kapsamda, hem içerde yapılan hesaplamaların hem dışarı doğru üç boyut ya da kapsamda yapılan hesaplamalar sonucu ortaya çıkan negatif değerler kümesi hali hazırda ulusal güvenlik tehdidi olarak değerlendirilirken, diğer taraftan da negatif değerlerin oluşturduğu kümenin bertaraf edilmesi ya da azaltılması da ulusal hedefleri, bu hedeflere ulaşabilmek için atılan adımlar ve eylemlerin nasıl belirlendiği konusu ise yöntemleri, yöntemler dahilinde kullanılan adımlar da ulusal güvenlik araçlarını oluşurmaktadır.

1.1 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ: TEHDİTLER, HEDEFLER VE ARAÇLAR

1.2 Ulusal Güvenlik Stratejisinin Tehditleri

Ulusal güvenlik strateji belgesi en temel anlamda araç, yöntem ve hedeflerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, stratejinin temellerinden biri olan hedefler, ulus-devlet tarafından ulaşılması öngörülen ya da arzu edilen ihtiyaçlar dizisi olarak tanımlanabilir (Stolberg, 2012). Belirlenen hedeflerin öncelenmesi ve ulusal olarak nitelenmesi de ulus-devletin gelecekte bekasını sürdürebilmek anlamında önemli motivasyonlarını oluşurmaktadır. Bu motivasyonları kısmen ya da temelli ortadan kaldırılmasına sebep olacak girişimler, eylemler devletlerin ulusal güvenliklerine olasılıklar dahilinde ilk seviyede risk iken sonrasında tehdit oluşurmaktadır (Stolberg, 2012).

1.3 Ulusal Güvenlik Stratejisinin Hedefleri-Araçları

Ulusal güvenlik strateji belgelerinin daha çok uygulamada sonuç aşamasına bakan tarafında yer alan kısmı hedefler, devletlerin aynı zamanda kendilerini nasıl tanımladıkları sorusunun cevabını içermektedir. Hedefler ile devletler hem sistemdeki varlıklarını sürdürmenin yollarını arar, hem de hedefler vasıtasıyla devletler bir şekilde yaşamsal devamlılıklarını sağlar. Bu noktada, hedefler devletler için hayati öneme sahiptir. Hedefleri olmayan devletler aynı zamanda gelecek anlamda yaşamsal bir

devamlılık sağlayamaz, bu durum devletin şu anki konumunu da tehlikeye sokacağından devletler hedefler oluşturarak, hedefsizlik durumlarından doğal olarak kaçınmaktadır (Stolberg, 2012). Devletlerin hedeflerine ulaşması da bu noktada oldukça önemli olup yaşamsal devamlılığın sağlanması belirleyen şartlardandır. Yine devletlerin oluşturmuş olduğu hedefler sistem içerisinde devletlerin metotlarını ve yöntemlerini belirlenmesini dolayısıyla araçların da belirlenmesinde başat rol oynamaktadır.

Bir diğer anlamda, devletler sürdüşdükleri yaşamda ancak hedefleriyle var olmaktadır. Bu hedeflerin devletlerin tanımlanmasında da belirleyici özelliğe sahip olduğundan hedefler devletlerin yaşamsal kodlarını içeren ulaşılması gereken ihtiyaçlar dizini olarak da değerlendirilebilir (Stolberg, 2012). Bu anlamda, devletler sahip olduğu şartlar ve kapasiteler temelinde hedefler belirleyerek onlara ulaşma arzusu içindedir. Bu şartlar devletlerin mevcut pozisyonuna göre değerlebilmekte olup coğrafi, siyasi, ekonomik ve askeri olarak bulunulan konumlarda ve içinde yer alınan atmosferlere göre farklılaşmaktadır. Yani devletlerin şartları, maruz kaldıkları atmosferler hedeflerin belirlenmesi sürecinde önemli bir yere sahiptir. Sahip olunan şartlardan ve maruz kalınan atmosferden bağımsız olarak oluşturulan hedefler nihayetinde başarısızlığa sebep olabilecektir.

Yine bu durum da araçların şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Hedefler temel anlamda devletlerin ihtiyaçlar dizisine cevap vermek için ve onları karşılamak için oluşturulduğundan devletler hedefleri belirlemeden önce ihtiyaçlarını tanımlamaktadır. Yine, bu ihtiyaçlar da mevcut durumdaki kapasiteler, sahip olunan olumlu taraflar ve olumsuz taraflar ve ayrıca da maruz kalınan politik atmosfere göre değeriklik gösterebilmektedir. İhtiyaçların tanımlanması ve ardından hedeflerin belirlenmesi ve bununla birlikte oluşturulan metot dahilinde araçların seçilmesi ile devletler içinde bulundukları sistemlerde davranışlarını sergiler. Araçlar da bu davranışlar sergilenirken kullanılan genel yöntemlerin birer sonucu olup, ulaşılması gereken hedeflere giderken uygulamada önemli bir yere sahiptir. Araçlar hedeflere göre şekillendiğinden, hedeflerin değermesi araçların da değermesine sebep olabilmektedir. Bu bağlamda, araçlar devletin ulaşmak istediği hedeflere giderken kullandığı yöntemler dahilinde hedefe ulaşılmasını sağlayan vasıtalaradır.

II. BÖLÜM

2. RUS ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİNDE TEHDİT ALGISI

2.1 2000 Rus Ulusal Güvenlik Konsepti: Tehditler

Rusya'nın 2000 yılında yayınladığı ulusal güvenlik konseptinde Rusya Federasyonu için en önemli tehditler olarak özellikle ulusal dengeleri bozan, ülkenin içsel işleyişine etki eden konular üzerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda, ekonomik temelli zayıflamalar ve bununla beraber devlet otoritesinin sarsılması, üretimin ve innovasyonun düşmesi, teknolojik gelişmelerin azalması, bankacılık sisteminin bozulması, iç ve dış devlet borçlanmada artış olması, ihracatta ham madde ve enerjiye olan bağımlılığın artması, tarımda durgunluk, bilim ve teknoloji potansiyellerinin zayıflaması, yüksek teknolojiye sanayide dışa bağımlılığın artması, savunma kapasitesinin zayıflaması, sosyal düzensizlikler, sosyal düzenin bozulması, rüşvet ve toplumsal suç oranlarının artması, organize suç ve terör örgütlerinin artması, terörizm faaliyetleri, kontrolsüz göçler ile birlikte dini ve siyasal aşırıcılık, milliyetçilik ve etnosentrik akımların ortaya çıkması sonucu çatışmalara uygun zeminin hazırlanması, sınıra yakın bölgelerde çıkabilecek olası çatışmalar, kitle imha silahlarının yayılması, uluslararası terörizmin engellenmesini sağlayacak mekanizmaların bozulması, sınıra yakın bölgelerde yabancı güçlerin askeri üsleri ve aktivitelerinin ortaya çıkması, Avrupa'da, Asya pasifik, Orta Asya ve Kafkasya'da Rusya'nın etkisinin azaltılması girişimleri, ekonomik, askeri ve sosyal düzeni zayıflatacak tehditlerin ortaya çıkması, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, dış borcun artması, devlet kontrolünün ve düzenlemelerinin azalması gibi ulusal, uluslararası bir kapsamda sınıflandırma yapabiliriz (RNS Concept, 2000). Genel olarak, Rusya'nın dünyadaki konumuna zarar verecek tehditler belirtildiği gibi bununla birlikte ulusal ve bölgesel anlamda oluşabilecek tehditler şeklinde de ele alınmıştır (RNS Concept, 2000).

Temel Ulusal Tehditler (RNS Concept, 2000)

- Ayrılıkçı etnik-ulusal, terörist hareketler
- Devlet birliğini ve Rusya'nın bütünlüğünü bozmak ya da iç durumu istikrarsızlaştırmak;
- Devletin yönetim organizasyonu-aktivitesini bozmak ve dağıtmak temelinde eylemlerin planlanması, hazırlanması ve başarılması
- Devletin yönetim, askeri, ekonomik ve bilgi altyapısına saldırı düzenlenmesi
- Yasadışı silahlı birliklerin kurulması, donatılması, eğitilmesi, işletilmesi; terörist ve kriminal aktiviteler amaçlı yasadışı silahların yayılması,
- Organize suç, terörizm, kaçakçılık ve diğer benzer eylemlerin bir ölçekte Rus askeri güvenliğini tehdit etmesi

Küresel Bölgesel Tehditler (Blank S. J., 2000)

- Devletlerin, BM ve AGİT gibi güvenlik teşkilatlarını by-pass etme arzuları
- Dünyadaki Rus etkisini zayıflatmak;
- Askeri blokların ve ittifakların güçlendirilmesi, özellikle NATO'nun doğuya doğru genişlemesi;
- Askeri üslerin olası ortaya çıkması ve Rusya sınırlarının hemen yakınında yabancı askeri üslerin varlığı
- Nükleer silahların ve teslim araçlarının çoğalması, BDT içindeki bütünleştirici süreçlerin zayıflaması;
- Yakın çevrede çatışmaların patlak vermesi ve tırmanması, Rusya ve/veya BDT ülkeleri sınırları;
- Rusya üzerinde olası teritoryal talepler

Tüm bunlar, Rusya'nın 2000 yılında yayınladığı Ulusal Güvenlik Strateji Konsepti'nin tehditler kısmını oluşturmaktadır (RNS Concept, 2000). Dönemin

konjonktürünün yayınlanan belge doğrultusunda anlaşılması için bir değerlendirme yapacak olursak;

1990 yılında Soğuk Savaş'ın bitmesi ile beraber askeri ve ideolojik anlamda SSCB'nin yenilmesi ile Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, ortaya çıkan düzensizlikler, ekonomik sıkıntılar ve etnik-demografik, iç güvenlik, terörizm sorunları gibi başlıca problemlerle uğraşan Rusya, özellikle kaybettiği savaşın psikolojik travması içinde kurulan yeni devletin temellerini sağlamlaştırma mücadelesi vermektedir. Bu sorunlarla birlikte dağılan ve ayrılmak isteyen milletlerin göstermiş olduğu direnişler de Rusya'nın hali hazırda içinde bulunduğu atmosferin baskı faktörlerini arttırmaktaydı. Özellikle, Çeçen halkının SSCB dağılmasından sonra Bulgaristan gibi bir bağımsız devlet olma doğrultusunda mücadelesi (Arbatov, 2000) 1990-2003 arası Rusya'nın maruz kaldığı en zorlu sorunlardan biri olup, Rusya'yı gerek iç politika gerekse de dış politika anlamında oldukça meşgul etmekteydi (Trenin D. , 2009). İç bağlam anlamında, ülkede gerçekleştirilen suikastlar, üst düzey yetkililerin kaçırılması ve bununla birlikte radikal akımlar temelli etnik grupların faaliyetleri, Rusya'nın iç güvenlik sorunlarının genel çerçevesini oluşturmaktaydı (Tellal, 2010). Ayrıca, dış politika anlamında Rusya'nın çevresinde oluşturulmaya çalışılan NATO'nun genişleme politikalarının etkileri de dönemin dış politika konularının başlıcalarını ve mücadele alanlarını oluşturmaktaydı.

Bu noktada, nükleer füzeler ve kitle imha silahları gibi Soğuk Savaş döneminden miras kalan sorunlar dönemin konjonktürünün ana temasını belirlemekteydi (Tellal, 2010). Bir diğer dış politika konularından biri ise Soğuk Savaş sonrası çatışma alanlarından birisi olan 1999 Kosova çatışmasında Rusya'nın saf dışı bırakılması da Rusya'nın ABD, AB ve NATO'nun bölgedeki tek taraflı hamlelerine öfkelenmesine neden olmuştu (Blank S. J., 2000). Yine, SSCB'nin dağılmasıyla beraber Rusya'nın üzerinde bulunduğu toprakların daralması ya da sınırlandırılması da dönemin önemli endişelerinden biri olup, Rusya'nın çalışmaları da buna yönelik hamlelere karşı şekillenmekteydi. Ayrıca, Rusya'nın öncelendiği önemli alanlardan birisi olan BDT(Bağımsız Devletler Topluluğu) etki alanı da Rusya'nın SSCB sonrası içinde bulunduğu travma sürecinde korumak istediği bir alandı (Nygren, 2008).

Hatta, bu bölgelerde olan tehditleri Rusya doğrudan kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak değerlendirmektedir.

Rusya'nın bu meseleyi incelemesi pratikte Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün kurulmasına neden oldu (Weinstein, 2007). 2002'de Bağımsız Devletler Topluluğu'nun altı üyesi Rusya, Kazakistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Özbekistan olmak üzere kurulan yapı bölgedeki başarısız devletler özellikle Afganistan merkezli terör örgütleri ile mücadelede koordinasyon ve işbirliğini geliştirmeyi amaçladı. Bu kapsamda, barış, uluslararası güvenlik ve istikrarı sağlamayı amaçlamakta olan örgüt terörizmle ve sınır ötesi organize suçlarla mücadele, uyuşturucu trafiği ve silah kaçakçılığının önlenmesi gibi konular üzerine temellendirilmiştir (Nygren, 2008). Rusya bu örgütün kurulması ile bölgenin güvenlik incelemesini pratikte somutlaştırarak, Rusya'nın bölgedeki menfaatlerine yönelik olası tehditleri bertaraf etmek istemiştir. Tüm bu bağlamların değerlendirilmesi sonucu Rusya, 2000 yılında ilan ettiği strateji belgesini bu sorunlar ve değerlendirmeler üzerinden oluşturmuştur. Bu bağlamda, bir aktör olarak Rusya devletinin stratejik planlamaları bu sorunlara çözümler geliştirme temelinde şekillendirilmiştir.

Bu yüzden belgenin yayınlandığı dönem içinde sahip olduğu pozitif değerler kümesi ve negatif değerler kümesi oldukça önemlidir. Sahip olunan negatif değerlerin, pozitif değere dönüştürülmesi ya da hali hazırda toplam pozitif değerlerin artırılması nihai hedef olarak bilindiğinde Rusya'nın 2000 yılında ilan ettiği ulusal güvenlik strateji belgesi kodları çözülebilecektir. Rusya'nın 2000 yılları ve öncesinde maruz kaldığı siyasi, askeri ve ekonomik bağlamın, ulusal, bölgesel ve küresel olarak değerlendirilmesi ile ortaya çıkan sorunlar problemler zayıflıkları içerirken, dönem itibarıyla sahip olduğu askeri, ekonomik ve siyasi güç kapasiteleri ise Rusya devletinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Genel olarak, güçlü yanlar pozitif değerleri, zayıf yanlar ise negatif değerler kümesini temsil etmektedir. Rusya'nın temel tehditleri olarak değerlendirdiği ve öngördüğü durumlar negatif kümenin bütünü oluşturmaktadır.

2.2 2009 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Tehditler

2009 yılında yayınlanan ulusal güvenlik strateji belgesi hem dönemin şartlarını ele almış hem de geleceğe yönelik bazı öngörülerde bulunmuştur. Belge, orta vadede eylemler üzerinden 2020 yılına kadar olacak bir süre dilimine yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Her ne kadar 2000 yılında yayınlanan bazı değerlendirmeler tekrarlınsa da küreselleşen ve değişen dünya şartları ile birlikte, Rusya'da güvenlik değerlendirmelerini şartlara uygun hale getirmeye çalışmıştır (RNSS up to 2020, 2009). Belgede üzerine durulan konular ağırlıklı olarak küresel şartların Rus ulusal güvenliğine etkisi temelinde şekillendirilmiştir.

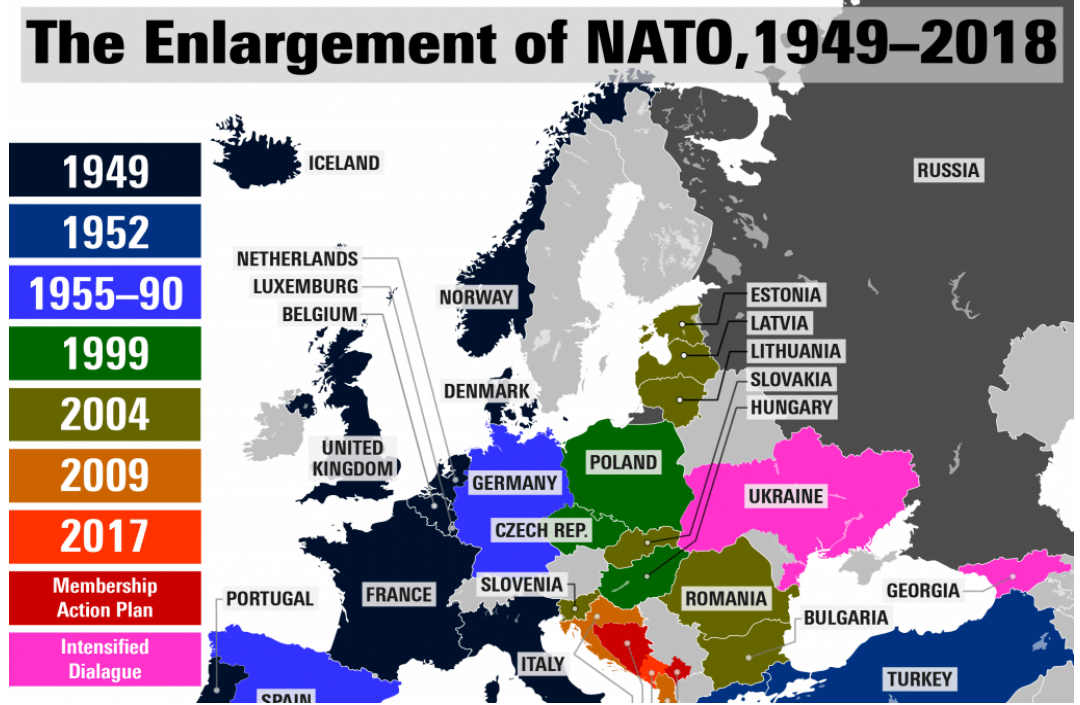
Bu kapsamda, dünya mali krizi, enerji, su ve ham madde gibi kıt kaynaklar üzerinde rekabet oluşması sonucu oluşabilecek çatışma; suç ve yolsuzluğun artması, sağlık sorunları, genetiği değiştirilmiş yiyeceklerin yayılması, yeni büyük ölçekli salgınlar ve AIDS, tüberküloz, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi özellikle gençleri hedef alan toplumsal sağlığa zararlı durumlara değinilmiştir (RNSS up to 2020, 2009). Ayrıca, ekonomik olarak 2002 yılında da ele alınan Rusya'nın mevcut ekonomik modeli, sadece enerji kaynakları ve ham madde ihracatına dayalı ekonomi de tehdit olarak değerlendirilmiş. Bununla birlikte, devlet ve topluma yönelik tehditler kapsamında dış ülkelerin istihbarat örgütleri ve onların aktiviteleri, yine 2002 belgesinde değinilen terörizm, ulusal veya dini radikalizm ve ayrılıkçılık, organize suç, yasadışı ticaret ve yolsuzluk gibi konular da ele alınmıştır. Bir diğer taraftan kültürel tehditler anlamında, kitle kültürünün hakimiyeti, şiddet veya hoşgörüsüzlük ortamının oluşması ve sosyal demografik sorunlar, çevresel problemler de Rusya'nın ulusal güvenliğine tehdit olarak değerlendirilmiştir (RNSS up to 2020, 2009).

Temel Tehditler (RNSS up to 2020, 2009)

- ABD tek taraflılığı ve tek taraflı dünya tarafından sunulan tehditler
- NATO'nun uygulamaları ve potansiyel genişlemesi
- Uluslararası İlişkilerde tek taraflı kuvvet kullanımı
- Küresel Silahsızlanma Antlaşmalarına uyulmaması
- Enerji ve diğer kaynaklar üzerinde oluşan rekabet sonucu gerilim oluşması

- Rusya'nın sınırlarına ve etki alanı sınırlarına yakın çatışmaların ortaya çıkması
- Küresel ve Bölgesel- Ulusal İstikrarı bozucu faktörlerin oluşması

Şekil 2

1949-2018 NATO'nun Genişleme Haritası

Kaynak: (http://www.pejnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11108:nato-at-70-time-to-disband-nato&catid=74:ijustice-news&Itemid=216)(Erişim tarihi: mayıs 2019)

Tüm bunlar Rusya'nın 2009 öncesi ve sonrası bağlamları üzerinden şekillenmiştir. Bu kapsamda, dönemin konjonktürü belgenin anlaşılmasında önemli bir yol gösterici olmaktadır. Rusya'nın 2009 öncesi maruz kaldığı şartları ele alan bir değerlendirme yapacak olursak;

1990'ların sonunda SSCB'nin dağılmasından sonra Rusya'nın durumu oldukça zayıflamış ki Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya NATO üyesi olmuştur. Diğer taraftan, Yeltsin hükümeti Baltık üçlüsünün NATO kabul sürecine girmemesi için çeşitli tehdit ve rüşvet yöntemini seçmesine rağmen başarılı olamamıştır. Moskova NATO'nun doğuya doğru ilerlemesini engellemek için diplomatik çabalar göstererek

çok fazla mesai harcamıştır. Ancak, bu çabalar da sonuçsuz kalmış ve sonuç itibarıyla 2004 yılında Estonya, Letonya ve Litvanya olmak üzere üç eski Sovyet ülkesi yeni bir ikinci dalgayla NATO'ya dahil olmuştur. Bu hamleler aracılığıyla Rusya çevrelenmiş ve sınırlandırılmıştır(Wallander, 2007, p. 313).

Bu süreçte, Rusya kendini küresel ve bölgesel şartlara göre konumlandırırken elindeki kapasiteleri arttırma arayışındaydı. Bu arayış, aslında Rusya'nın küresel güç olma arzusundan kaynaklanmaktaydı. Rusya'nın bu arzusu da dış politika ve güvenlik politikalarını şekillendirdi. Rusya, çok kutupluluğun başladığı dünya sisteminde kendi lehine sonuçlar oluşturmak için mücadele vermekteydi. Bu mücadelenin en büyük rakibi elbette dünyanın tek kutuplu bir sistemde olduğunu ileri süren ABD'ydi ve bu yüzden dönemin Rusyası'nın güvenlik ve dış politika mücadele alanlarının odak noktası olmuştu. Rusya'nın bağlamdaki olası fırsatları kollayarak ABD'nin tek kutupluluk söylemine karşı attığı adımlar, bununla birlikte ABD'nin tek kutuplu dünya sisteminin temel belirleyici olma yolunda Rusya'yı sınırlandırma çabaları ve kabiliyetsizleştirme çabaları dönemin temel gündemini belirlemekteydi. Soğuk Savaş sonrası travmadan kurtulan Rusya zamanla kabiliyetlerini geliştirerek küresel güçlerden biri olma iddiasını nitelendirmenin peşindeydi. Elindeki zenginlikleri de bu noktada verimli ve etkili şekilde kullanma arayışı Rusya'nın önceliklerini oluştururken, bir diğer yandan 2008 ekonomik krizi ile beraber Rusya'nın maruz kalacağı olası olumsuz etkileri minimize etme de dönemin politikalarının bir diğer odak noktasıydı. Dönemin şartlarını başlıca değerlendirecek olursak;

NATO kapsamında ABD'nin Avrupa'da füze savunma kalkını planlaması, buna karşılık Rusya'nın sert duruşu yine Rusya'nın sınır ülkeleri olan Ukrayna ve Gürcistan'da gerek enerji gerekse siyasi anlamda yaşadığı çatışmalar (Stent, 2016, s. 107) dönemin önemli konularını oluşturmaktaydı. Turuncu devrim olarak adlandırılan siyasal talepler doğrultusunda Gürcistan'ın bir AB ülkesi olması ve NATO şemsiyesi altına girebilmesi ihtimali yüksekti ve bu durum Rusya'nın sınırlarında bir tehdit oluşturduğu gibi Rusya'nın sınırları boyunca sahip olduğu askeri kabiliyetlerini kısıtlayabilirdi (Tsygankov, 2012, s. 242). Öyle ki, Rusya bölgede oluşan siyasal talepleri ve yönelimleri güvenlik tehdidi olarak değerlendirdi ve 2008 yılında Gürcistan'a askeri müdahale (Trenin D. , 2009) gerçekleştirdi. Bir taraftan, Rusya'nın

küresel güç olma ve hali hazırdaki kapasitelerini koruma mücadelesi devam ediyorken, diğer taraftan sahip olduğu kapasiteleri etkili verimli kullanma arayışı da devam etmekteydi. Bundan dolayı, Putin'in 2007 ve 2008'deki söylemleri ile beraber enerji özellikle yüksek gelir getirmesi ve stratejik bir silah olarak kullanılması marifetlerinden dolayı dönemin ulusal güvenlik anlayışında öncelenen temel parça haline geldi. 2006 yılının ortalarında Rusya'nın Ukrayna'ya doğal gaz üzerinden baskı yapması, ayrıca Moldova ve Gürcistan politikasına müdahale etmesi, Avrupa ve ABD ile ilişkileri sıkıntıya soktu(Wallander, 2007, p. 279).

Ukrayna ile Rusya arasında doğal gazın zorlayıcı bir güç unsuru olarak kullanılması, bununla birlikte devletleri istenilen yön ve konuma getirme anlamında etkili bir silah olarak doğal gazın kullanılması, enerjinin bir güvenlik aracı olarak kullanılmasına yol açtı. Aynı zamanda, hem dış politika konularında hem de ulusal güvenlik politikalarında enerjiye büyük önem verildi. Böylelikle, Rusya Orta Asya'ya ek olarak, Hazar denizini ve kutup bölgesini birincil enerji kaynakları olarak değerlendirmeye başladı. Rusya'nın bu dönem boyunca ABD'nin tek kutuplu sistemini çok kutupluluğa dönüştürme yolunda kullandığı güçlerden birisi enerjinin stratejik bir silah olarak kullanılması oldu.

Aynı zamanda, Rusya sahip olduğu bu enerji güç kapasitesi ile ABD, AB ve NATO'nun olası sınırlandırma ve çevreleme hamlelerine karşı bir duruş sergilemekteydi. Genel bir tablo çizecek olursak, dönemin Rusya'sı bir taraftan kendi kapasitelerini geliştirme mücadelesi verirken diğer taraftan olası sınırlandırma ve daraltmalara karşı davranışlar sergilemekteydi. Yine, olası sınırlandırma ve daraltmalar, siyasi, ekonomik ve askeri anlamda Rusya'nın kabiliyetlerine oldukça zarar vereceğinden, Rusya'nın davranışları da bu nispette sertleşmekteydi. Ortadoğu da bu durumun somut göstergelerinden biri ise 2003 yılında ABD önderliğindeki Irak müdahalesi ve Rusya'nın bu müdahaleye karşı çıkması da dönemin Rus dış politikasında süregelen mücadelede Rusya'nın dış politika tutumunu göstermekteydi. 2002-2009 arası dönemde bir diğer dış politika ve güvenlik gündemi ise Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan sıcak sorunlardı. 2006'da Kremlin'in Ukrayna'ya gaz arzının manipülasyonu, Gürcistan ve Moldova'ya baskı yapmaya yönelik girişimleri

ve Alexander Lukaşenko liderliğindeki Belarus hükümetine desteği dönemin politik ajandasını oluşturan konulardandı (Wallander, 2007, s. 313).

Özellikle, 2008 Gürcistan askeri müdahalesi bunun en somut örneklerinden biri olup, Rusya Gürcistan'a yapılan askeri müdahaleyi meşrulaştırmak için yurtdışındaki vatandaşları koruma iddiasını kullanmıştır. Ayrıca, NATO'nun Rusya'nın sınırlarına yakın ülkelerdeki hareketleri, NATO'nun doğuya doğru genişleme stratejisi de Rusya'nın hem dış politikasının hem de güvenlik politikasını temel odak noktalarını oluşturmaktaydı. Bu süreçte, Rusya ayrıca iş birlikleri ve ittifaklar geliştirme arayışındaydı ve bu arayış çeşitli diplomatik girişimler yoluyla eyleme dönüştürüldü.

Bu dönemde Rusya, Fransa ve Almanya ile yakın ilişki geliştirme ve de Rus-Çin ilişkilerini daha güçlü hale getirmek için aktif dış politika girişimlerini sürdürdü. Bununla birlikte, 2006'nın sonuna doğru enerji fiyatlarının yükselmesi ile Rusya'nın finansal tablosu iyi bir durum arz etmekteydi. Bu durum Rusya'nın elinin kuvvetlenmesi anlamına gelmekteydi. Putin'in Avrupa'daki diplomasisi, hem büyüyen bir Amerikan sorununa yaratıcı bir karşılık hem de uzun vadede stratejik bir seçim olduğunu gösterir nitelikteydi. Rusya'nın ABD'nin Irak politikasına karşı direnişi, Irak'ın dış borçları üzerine ihtiyatlı duruşu ve İran'ın nükleer programını destekleme konusundaki kararlılığı, Moskova'nın Çin ile ilişkilerini dikkatli bir şekilde sürdürmesi ve 2003 sonbaharında Kuzey Kore konusuna ilişkin Pekin müzakerelerinde Çin ile kısmen ittifak yapılması gibi somut olaylar bu dönemde Rusya'nın uluslararası sorunları gündemine aldığını göstermekteydi (Wallander, 2007, p. 327).

Güvenlik alanında, Soğuk Savaş sonrası Rusya'nın zayıflamış durumu bölgesel istikrarsızlık ile beraber yeni çatışma türlerine karşı savunmasızlığı arttırdı. NATO'nun bölgedeki faaliyetlerinin artması ile beraber bölgesel istikrarsızlığın beklenen şekilde azalma göstermeyip, aksine bu noktada daha fazla yükseliş olması durumu Rusya'nın güvenlik endişelerini arttırdı.

2000 yılında Vladimir Putin'in seçimi ile küreselleşmenin gerçekleri Rusya'nın iç ve dış politika tepkilerine rağmen değişmedi. Vladimir Putin'in ilk başkanlık döneminde, 1998 mali krizi sonucu ekonomik anlamda muazzam bir kayıp yaşandı. Bu kayıp genel olarak; yaşam standartlarında bir düşüş, aynı zamanda ithalat kesintisi

(rublenin bir devalüasyonu olarak), borç ve düşük faiz oranları gibi faktörlerden oluşmaktaydı. Bununla birlikte, ekonomik ve finansal yeniden yapılanma, küresel enerji fiyatlarının yükselmesi(1998 bir varil 15 dolarken 2006'da varil başına 70 dolarlık bir artış) ile aynı dönemde gerçekleşti (Wallander, 2007, s. 457). Her ne kadar Rusya küreselleşmenin gerçeklerine maruz kalarak bazı sıkıntılar yaşasa da dönemin konjonktürel durumu, Rusya'nın elinin güçlenmesine sebep oldu öyle ki Rusya, bu dönemde, ekonomik büyüme ve uluslararası entegrasyon, Rusya'yı geliştirmek, ulusal güvenliği ve genel refahı iyileştirmek gibi hedefler Rusya'nın dış politikasının temel çerçevesini oluşturmaktaydı.

Bununla birlikte, hükümet Soğuk Savaş sonrası ilk dönemlere kıyasla hada güçlü bir pozisyondaydı. Ticaret artmış, uluslararası yatırımcılar ve işletmeler Rusya'ya dönmüş; bilgisayara sahip olma oranı ve internet kullanımı oranı artmıştı. Ruslar oluşan bu şartlarla yurtiçinde olduğu kadar yabancı tüketim mallarını da satın alarak ve yurt dışına giderek değerlendirdiler. Bu ekonomik başarının en büyük sebebi, dünyada enerji fiyatlarının artması ve bundan dolayı, Rusya'nın sahip olduğu büyük ölçekli enerji üretim kapasitesinin değerinin yükselmesiydi. (Wallander, 2007, s. 329). Yani dönemin Rusya'sı etkili ve meşru bir büyük güç haline dönüşmüştü. Bu noktada, temel ekonomik ve stratejik ulusal çıkarlar Putin'in "birlik devleti" konuşmasından kolay bir şekilde anlaşılabilir.

"Şimdi, uzun zamandır ilk kez, Rusya siyasi ve ekonomik olarak istikrarlı. Yüksek yaşam standartları ve ülke içinde güvenli, özgür ve rahat bir yaşam istiyoruz. Rusya'nın dünyadaki yerini güçlendirmek istiyoruz. Dahası, günümüzün karmaşık küresel rekabet kuralları içinde öncülük etmek istiyorsak, dünyanın geri kalanından daha hızlı büyümeliyiz" (26 Mayıs 2004 tarihinde Rusya Federal Meclisi, Vladimir V. Putin'in Konuşması).

Putin'in bu konuşması ve bununla birlikte Rusya'nın enerji ihracatını genişletme arzusu/hedefi, Avrupa ile olan ilişkilerini geliştirilmesi, Bağımsız Devletler Topluluğu'na olan ilginin artması, Japonya ve Çin'e olan ilginin artması, İran'la ticari ilişkileri ve yabancı silah satışlarını yükseltme çabalarının artması dönemin atmosferini açıklar niteliktedir (Wallander, 2007, s. 458). Bu ekonomik

başarının en önemli faktörü, küresel anlamda yükselen enerji fiyatlarının Rusya'nın sahip olduğu enerji üretim kapasitesini oldukça değerli kılması olarak değerlendirilebilir (Wallander, 2007, s. 329). Özellikle, enerji sektöründe yapılan dış ticaret, Rus iş adamlarının ticari ve ekonomik ilgilerinin temel odak noktası olmuştur. Rusya'nın enerji kaynaklarının ekonomik değerine ve enerji koridorlarına odaklanması Avrupa, Asya ve Rusya sınırlarındaki yeni bağımsız ülkelere daha fazla stratejik önem atfedilmesine neden olmuştur (Wallander, 2007).

Öte yandan, Batılı bilim adamları ve politik figürler Rusya'da hoş karşılanmış ancak sivil toplum örgütleri uluslararası vakıflardan fon alması durumunda şüpheli değerlendirilmekteydi. Ayrıca, uluslararası ticaret yoluyla büyüme stratejisinin yanı sıra ekonominin, toplumun ve küreselleşmenin etkilerini kontrol etmede devletin artan rolüne dayanan bir dış politika benimsenmekteydi (Wallander, 2007, s. 459).

Dış politikada Putin liderliği giderek vurgulanıyor aynı zamanda konsolide ediliyordu. Rusya'nın büyük bir güç olarak statüsü, dış politikada diplomatik ilişkilerin kullanılması, Rus ekonomisinin inşa edilmesi için iyi koşullar oluşturma anlamında önemli bir yere sahipti. Bu kapsamda, ABD ve Avrupa Birliği ile dostça ilişkiler çerçevesinde seçici işbirliği, yeni bağımsız devletlerle daha fazla entegrasyon geliştirme, dönemin dış politikasını oluşturmaktaydı. Bunları yaparken de dış politikayı güçlendirmek mahiyetinde bazı kaynaklar kullanılmaktaydı. Bunlar, enerji zenginliği, Avrasya'nın istikrarı ve bölgedeki terörizmle mücadeleyle yönelik jeopolitik önem, nükleer silah cephaneliği olmak üzere dış politikayı destekleyici güçler ya da bir diğer anlamda zorlayıcı diplomasinin araçları olarak kullanılmaktaydı. Sonuç olarak, yirmi birinci yüzyıl küreselleşmesi, Rusya'nın dış politikasında değişime sebep oldu. Bu noktada, genişlemeci bir dış politika yerine, sorunları uzak tutmayı amaçlayan bir dış politika benimsendi (Wallander, 2007, s. 491).

Diğer taraftan, ekonomik olarak iyileşmenin sonucunda Rusya, askeri silahlarını modernize etmeye başladı. Bu kapsamda, stratejik nükleer kuvvetleri, Rus askeri ordusunu profesyonelleştirmek adına uzun vadeli ve oldukça önemli bir modernizasyon süreci başlatıldı (Wallander, 2007, s. 325).

2.3 Rusya'nın Tehdit Algısı ve Suriye Krizi'ne Dahil Olması

2011 yılında Libya'ya uygulanan BMGK'nın dış müdahalenin yapılması konusunda çekimser karar alan Rusya, bu karar sonucu Libya'daki stratejik çıkarlarını kaybetmiş ve bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bu olay, Rusya'nın ulusal güvenlik stratejisini geçmişte yaşadığı böyle olumsuz sonuçlara yol açan bir tehdidin yeninden başka bir bölgede böyle bir sonuç doğurmaması anlamında bir ders olmuş aynı zamanda Rusya buna benzer durumları bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır. Rusya'nın Libya'da hem enerji pazarında hem de silah pazarında önemli bir aktör olduğu düşünüldüğünde bu stratejik kayıplardan önemli dersler alan Putin yönetimi (Gaddy & O'Hanlon, 2015) dış politika kararlarını aldığı bu acı deneyim sonucu revize etmiştir. 2015 yılında Rus Airbus A321 uçağının Sina üzerinden geçerken düşmesinin ardından oluşturulan güvensizlik atmosferi etkisiyle Rus kamuoyunda Ortadoğu'daki güvensizlik sürecini vurgulanması sonucu Putin yönetimi halkın desteğini arkasına aldı. Rus kamuoyunda oluşan bu şartlar sonrasında, önce bölgede 30 Eylül 2015 itibariyle hava hareketleri anlamında etkin olup, ilerleyen aşamalarda deniz kuvvetlerini bölgeye yönlendirerek ilk karasal temasları gerçekleştirmiştir (Snegovaya, 2016).

Bu temasla, bölgeye askerlerini gönderen Rusya öncelikli olarak Hmeymim ve Tartus üslerini aktifleştirdi (Erşen, 2016). Bölgedeki diğer güçlü aktörler Rusya'nın ulaşmak istediği hedeflere engel olabileceğinden ya da zayıflatacağından, diğer güçlerin aktiveleri bir risk-tehdit olarak değerlendirilmiş bu duruma yönelik oluşturulan bir strateji ile diğer güçlü aktörleri saf dışı bırakacak girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda bölgede hali hazırda var olan ABD önderliğindeki koalisyonun yetersiz kaldığı iddiasıyla Suriye'ye girişini meşrulaştırmaya çalışmıştır.

Bir diğer taraftan, tarihsel bir perspektifle Suriye-Rusya ilişkilerine bakıldığında zaman, Soğuk Savaş döneminde Rusya'nın Ortadoğu'daki müttefiklerinden birinin Suriye olması ve geçmişten bu yana dayanan liderlerin yakın ilişkileri, enerji ve silah piyasasında Rusya'nın Suriye için önemli bir tedarikçi devlet olması tüm bu dengelerin

ve göstergelerin Rusya ve Suriye arasında ilişkilerin tarihsel olarak gelişmesine neden olmuştur (Primakov, 2009). Rusya'nın bu ilişkiler referansında davranışlarının şekillendiğini söylemek mümkündür. Ancak her ne kadar ilişkiler gelişen bir düzeyde ilerlese de Rusya'nın Suriye'de Esad olmadan bir Suriye olabileceğini belirtmesi, Rusya'nın temel dış politika önceliğinin Ortadoğu'da kalıcı bir aktör olma isteğine önemli bir referans olup, Rusya'nın Suriye'de uzun süreliğine kalma amacı taşıdığı anlaşılabacaktır (Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, 2018, s. 8). En nihayetinde devletler çıkarlarına yönelik araçlarını değiştirebilmekte olduğundan bu da durumu açıklayabilecek somut örneklerden birisi olarak değerlendirilebilir. Özellikle Suriye'deki çatışmanın çözümüne ilişkin başlatılan Cenevre süreçlerinden bağımsız olarak, Rusya'nın temel aktörlerden birisi olduğu Astana süreci ve daha sonrasında Soçi, Ankara, Tahran, İstanbul zirveleri dahilinde Suriye'ye ilişkin somut adımlar atma yolunda ilerlenmektedir (Kainikara, 2018, s. 148). Yine bu durum savaş sonrası Suriye'nin inşasında Rusya'nın dahil olacağına bir göstergesi olduğu gibi, Yeltsin döneminden farklı olarak Ortadoğu'da Rusya'nın etkili bir rol oynaması gelecek perspektifler arasında konumlandırılabilir.

Ayrıca Rusya'nın bölgenin diğer aktörleriyle ilişkilerini geliştirmesi özellikle Türkiye ile olan ilişkilerini geliştirmesi öncesinde Şii Hilal'ine destek veren bir Rusya imajına karşı atılmış bir adım olduğu gibi Rusya'nın hem Suriye'de hem de bölgede etkinliğini koruyan bir çizgide ilerleyeceğinin temel göstergeleri olarak nitelendirilebilir. Rus ulusal güvenlik perspektifinde bu durum değerlendirilecek olursa potansiyel ittifaklarını ve iş birliklerini arttırma stratejisi de bu durumun sağlaması niteliğindedir. Rusya bölgedeki konumunu Suriye sürecine dahil olduğundan beri uluslararası mekanizmalar yoluyla pekiştirmeye çalışmaktadır. Suriye'ye olacak dış müdahaleleri veto eden Rusya, bölgede bu şekilde olası rakiplerini minimize etme stratejisini uygulayarak konumunu korumaya devam etmektedir (Kainikara, 2018, s. 104-105). Bu kapsamda BMGK'de Rusya'nın Suriye'deki etkinliğine karşı atılacak olası adımlar Çin ile birlikte veto edilmiştir.

Suriye Müdahalesi ve Nedenleri

2011’den bu yana devam eden Suriye krizi hem bölgenin hem de dünyanın temel sorunu olmuş, sorununun etkileri lokal ve küresel çapta dengeleri değiştirmektedir. Başlangıçta ulusal boyutta ortaya çıkan çatışma, küresel bir boyut kazanarak devletlerin güç mücadelesi için uygun bir konum kazanmıştır. Her ne kadar iç dinamiklerde gelişen bir süreç olarak ortaya çıkan bir çatışma olsa da çatışmanın zaman içerisinde şiddetlenmesi ve aktörlerin çeşitlenerek artması çatışmanın boyutunu değiştirmiştir. Genel olarak, çatışma sürecinde görülen bir üstün kimliğin diğer bir kimliği tehdit olarak algılaması ve daha sonrasında diğer kimliğin ekonomik, siyasal ve kültürel haklarını geniş bir zaman diliminde yok sayması ve bununla birlikte önce şiddet sonra çatışmaya dönüşmesi durumu, her kimliğe dayalı çatışmalarda görüldüğü gibi Suriye örneği üzerinde de görülmektedir. Ancak Suriye çatışmasının müzmin bir çatışmaya dönüşmesiyle beraber yeni aktörlerin ve koşulların oluşması bununla birlikte yerel ve küresel konjunktürde değişimlerin ortaya çıkması, yerel aktörlerden ziyade uluslararası aktörlerin çatışma sürecinde etkin rol oynamasına neden olmuştur. Bu bağlamda, bu çalışma bir çatışmanın ve düzensizliğin temel sebebi ve belirleyicisi olan devlet aktörüne odaklanarak Suriye çatışmasında bir dış aktör olarak Rusya’nın rolünü ele almıştır. Rusya’nın rolünün anlaşılması temelinde Rus ulusal güvenlik stratejilerini neden-sonuç temelinde inceleyen yaklaşımla Rusya’nın genel anlamda güvenlik ve dış politikalarını bilhassa Suriye’ye yönelik dış politika hamlelerini anlamlandırmıştır.

Bu kapsamda, Rusya’nın Suriye müdahalesinin stratejik ve jeopolitik nedenleri çatışmanın mevcut durumunun anlaşılması ve çatışmanın çözümüne yönelik hedeflere ulaşma anlamında önemli rol oynamaktadır. Rus ulusal güvenlik stratejisini yani ulusal çıkarlarını dış politika ile ilişkilendirme Suriye çatışmasında yönlendirici bir taraf olan Rusya’nın, çatışmanın ilerleyen safhalarında ve çatışma sonrası dönemde ne yapabileceğinin anlaşılması konusunda ve çatışmanın çözümüne yönelik hedeflere ulaşma açısından etkili bir yöntem olabilecektir. Bu doğrultuda, Rusya’nın temel stratejik çıkarlarını belirten, tehditlerini tanımlayan olası durumları analiz eden ve bunlara yönelik olası senaryolar hazırlayan, ulusal güvenlik strateji belgeleri aktör analizi çerçevesinde geleceğe yönelik atılabilecek hamlelere ilişkin yansımaları

içermektedir. Bir çatışmaya dahil olan dış aktörlerin yerel aktörlerden ziyade şekillendirici ve yönlendirici rolü üstlenmesi, çatışma ve müzakere süreçlerini etkileyeceği gibi temel aktörlerin tam olarak isteklerinin anlaşılması ve uzlaşılması nihai barışın oluşmasına neden olabilecektir. Son günlerde Rusya, İran ve Türkiye'nin önderliğinde yapılan başta Astana zirvesi ve ardından çatışmasızlık bölgelerinin oluşturulması sonrasında Soçi, Tahran, İstanbul ile beraber siyasi anlaşmaya varılması bu duruma açık bir örnektir. Bu süreçte de görüldüğü üzere yerel aktörlerden ziyade dış aktörlerin uzlaşması çatışmanın aşama kat ederek uzlaşma sürecine dönüşmesine neden olmaktadır. Bu durumun Astana ve Soçi, Tahran, İstanbul zirveleriyle somutlaşması (Kainikara, 2018, s. 148) çatışmalarda dış aktörlerin rollerinin ve yapabileceği hamlelerin anlaşılmasının ne kadar önemli bir süreç olduğunu vurgular niteliktedir. Bu noktada, Rusya'nın bölgedeki menfaatleri ve ulusal çıkarları dış politikasını şekillendiren temel yönlendiricilerdir. Rusya'nın temel çıkarları da Büyük Rusya ya da bilinen bir ifadeyle Avrasya stratejisi ile açıklanabilecektir. Enerji ve enerji yollarının hakimiyetine dayalı olan bu strateji enerjinin merkezini Avrasya olarak tanımlamış (Dugin, 2003) ve bu doğrultuda Avrasya'ya hakim olan gücün dünyaya da hakim olabileceğini öne sürmektedir. Rusya'nın Suriye'de bulunmasının temel nedeni de bu strateji ile açıklanabilir.

Sıcak denizlere çıkışı olmayan bir Rusya düşünüldüğünde, sahip olduğu enerji kaynaklarını pazara ulaştırmak, yönlendirmek ve kontrol etmek için Akdeniz'de kalıcı bir askeri üs ve stratejik bir liman bu noktada oldukça önemlidir. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz'de ortaya çıkan yeni enerji kaynaklarından ve bu kaynaklardan oluşabilecek enerji siyasetinden bağımsız bir Rusya, Avrasya hakimiyetinin gereksinimlerinden birini karşılayamayacak olup, rakiplerinin gerisinde kalabilecektir. Böyle bir mücadelede Doğu Akdeniz'de bir liman ve üs sahibi(Tartus Limanı, Hmeymim Hava Üssü) olmayı önemli kılmaktadır (Özdemir, 2018, s. 15-16). Ayrıca, Ortadoğu'da Sovyetlerin yıkılmasıyla beraber nüfuzunu kaybeden Rusya Suriye'deki varlığıyla Ortadoğu'daki askeri ve ekonomik gücünü genişletebilecektir (Blank S. , 2018, s. 414-437). Yine, bölgedeki etkinliği vasıtasıyla elde edebileceği ekonomik kazançlar da Rusya'nın Suriye müdahalesi ve çatışma sonrası dönemde etkili ve yönlendirici bir güç olma isteğinin temel nedeni olarak değerlendirilebilir.

Bu temel nedenleri belirtecek olursak, bölge ülkeleri ile olan iş birliklerini geliştirme, potansiyel işbirliği alanları oluşturma, enerji ve silah piyasasında güçlü pazar payına sahip olma, özellikle nükleer teknoloji sektöründe tedarikçi ülke olma ve bu sektörlerde rakiplerini minimize etmek gibi nedenleri sıralayabiliriz. Bir diğer taraftan, Rusya'nın olası iç sorunlarına yönelik attığı adımlar da Suriye'ye gerçekleştirilen müdahaleyi hem meşrulaştırıcı hem de bu müdahaleyi işlevsel kılmıştır. Rusya'nın sahip olduğu heterojen yapı özellikle Kuzey Kafkasya'daki İslami nüfusun başta Suriye'de olmak üzere başarısız devlet ya da devletsizlikten kaynaklanan radikal akımlardan etkilenmesi sonucu oluşabilecek temel tehditler ve bu durumun Rusya'nın ulusal çıkarlarına zarar verebilmesi, Rusya'nın ön alıcı bir müdahale yaparak olası tehditleri bertaraf etme amacıyla yaptığı bir hamle olarak da değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, devletlerin düşüncelerini ve bu düşüncelerden ortaya çıkan ihtiyaçları ve sonrasında ihtiyaçların karşılanması için belirlenen hedefleri, hedeflere yönelik araçları, konum–koşul ilişkisiyle anlamak bir çatışma sürecinin çözümüne katkı sağlayacağı gibi nihai uzlaşıya da ortam hazırlayabilecektir. Bu bağlamda, aktörlerin temel yönlendirici ve nihai sonucun oluşmasında doğrudan etkili olan unsurlar olduğu düşünüldüğünde, stratejik düşüncenin oluşması ve bu düşünceye yönelik konum-zaman-mekan ile hedef-araç-yöntem temelinde yapılabilecek ilişkilendirmeler ile birlikte aktörlere atfedilen değerler göz ardı edilemeyecek öneme sahiptir. Bu manada, Rusya'nın Suriye müdahalesini incelediğimizde ortaya çıkan tabloda, Rusya ulusal güvenlik strateji belgeleri ve dış politika anlayışının Suriye müdahalesinin gerçekleşmesine ilişkin önemli bağlantılar taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu manada, 2000, 2009 ve 2015 ulusal güvenlik stratejileri ve dış politika konseptlerinin hedefleri incelendiğinde öncelenen bölgeler arasında Ortadoğu'nun istikrarlı olarak yer alması değerli bir göstergedir.

Yine bu anlayışların oluşturulması sürecinde düşünce ekollerinin de etkisi görülmektedir. Bu ekollerin etkisine değinilecek olursak; tam anlamıyla bir ekolün benimsenmediği bunun aksine ekollerin hem hedeflerin meşrulaştırılması hem de hedeflerin oluşturulması anlamında destekleyici argümanlar üretilmesi için kullanıldığı görülmüştür. Yani, Rusya pragmatist bir temelde hamlelerini

şekillendirmiştir. Ekolün argümanları istenilen hedeflerin lehine olması durumuna bağlı olarak politika söylemlerinde ve uygulamalarında tercih edilmiştir. Buna göre Rusya, Rusya'nın ulus-aşırı çıkarlarına ulaşabilmesi için Avrasyacı, Atlantik ve Batı'nın tek taraflı hegemonyasına karşı başta ABD olmak üzere Batı ve kurumları ile eşitlikçi olunması gerektiğini ileri süren Batıcı(Zapadniki), Rusya'nın hem Ortodoks ülkelerdeki hedeflerine hem de Hristiyanlık üzerinden medeniyetin korunması hedeflerine ve Pan-Slavik temelli imparatorluk özlemlerine ulaşabilmesi için Büyük Rusyacılığı tercih etmiştir. Yani, “hedefe giden yolda her şey mübahtır anlayışı” ve Rusya'nın çıkarlarının öncelenmesi politik söylemlerin ve uygulamaların temel odak noktası olmaktadır. Bununla birlikte, bu söylemler ve düşünceler eylemlerin düşünsel anlamda temellendirilmesi için kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, Suriye ile Rusya arasında Sovyetler döneminden bu yana süre gelen tarihsel bağlar (Primakov, 2009), ekonomik ve ticari ilişkiler özellikle savunma sanayi ve altyapı konusunda Rusya'nın Suriye'deki etkinliği müdahalenin dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, SIPRI'ye göre 2012'de Rusya %78 oranında Suriye'nin silah ithalatını domine etmektedir. Yine, 2007-2010 arası silah satışları da 4.7 milyar dolar tutarındadır (Connolly & Sendstad, 2017).

İkinci boyut olarak, Arap Bahar'ı ile bölgede başlayan rejim değişikliği dalgasının mevcut iktidarların değişmesi yönünde etkisi Rusya'nın bölge ile devam eden bağlarının koparılması anlamında bir sonuç üreteceği endişesi önemli bir faktördür. Bu noktada, acı Libya tecrübesi önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, Ortadoğu'da süregelen düzensizlik ve belirsizliğin petrol ve doğal gaz fiyatlarının düşmesinde rol oynaması ve bu durumun Rusya'ya ekonomik anlamda olumsuz sonuçlar üretmesi de Rusya'nın Suriye müdahalesi motivasyonunu oluşturmuştur.

Üçüncü boyut olarak, bölgede oluşan başarısız devletlerin varlığının Rusya'nın en hassas noktası olan Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan bölgelerine terörü ihraç etmesi endişesi de Rusya'nın Suriye müdahalesinde temel bir motivasyondur.

Dördüncü boyut olarak, Rusya'nın savaş sürecinde ve sonrasında bölgeden kazanabileceği kazançlar olarak ele alınabilir (Borshchevskaya, 2018). Bu noktada, Rusya'nın Doğu Akdeniz kıyısında stratejik bir limana sahip olması(Tartus Limanı),

Kırım ilhakı ile başlayan uluslararası prestij kaybının telafi edilmesi(DAEŞ ve terörizm ile mücadele ederek Hristiyan medeniyeti kurtarma anlayışı) bununla birlikte Ortadoğu'ya bir giriş kapısının oluşması(Hmeymim Hava Üssü), Körfez ülkelerinin ticari ve ekonomik anlamda dikkatini çekme ve bu doğrultuda Rusya'ya yatırımların artması, savaş sonrası Suriye'nin inşa sürecinde ekonomik ve siyasi anlamda belirleyici olma yine Ortadoğu'da askeri, savunma sanayi, enerji anlamında pazarda alternatif oluşturma ve pazarda söz sahibi olma, Doğu Akdeniz'e kıyısı olan stratejik liman sayesinde özellikle Doğu Akdeniz'de bulunan enerji rezervlerine ilişkin siyasetlerde bir taraf olunması (Kainikara, 2018) ve dolayısıyla %39 oranında Rusya gazına (European Commission, 2017) bağımlı olan AB'nin yeni alternatif enerji kaynağı arayışlarını engelleme ve tüm bunların sonunda Soğuk Savaş sonrası yenilen bir aktörün yeniden doğması ve büyük güç olarak dünya siyasetinde etki sahibi olması gibi kazançlar Rusya'nın motivasyonların şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

2.4 2015 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Tehditler

2015 yılında yayınlanan belgede Rusya'nın enerji ve enerji yollarının güvenliği, NATO'nun genişlemesi, olası yeni renkli devrimler endişesi, kimyasal ve biyolojik silahların yayılması belgenin odak noktasını oluşturmaktadır. Bunun yanında güvenlik tehditlerini tanımlayan Rusya içindeki milletlerin herhangi bir nedenden kaynaklı olarak Rusya'dan ayrılmasını ulusal tehdit nedeni olarak görürken, NATO'nun Rusya'nın hinterlandına ilişkin genişleme stratejisi ve hamlelerini de bir tehdit olarak belirtmiştir (RNSS 2015, 2015). Özellikle, Ukrayna'da gerçekleşen siyasi gelişmeler esnasında Rusya, enerjiyi stratejik bir silah olarak kullanmıştır. Bununla birlikte, belgede enerji kaynaklarının korunması ve enerji zenginliği önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in master tez konusu (Kramer, 2009) olarak çalıştığı “Enerji nasıl stratejik bir silah olarak kullanılır “ adlı tez çalışması dikkate alındığında, 2015 yılında yayınlanan güvenlik strateji belgesinde enerji ve enerji yollarının merkeze oturtulması (Piotrowski, 2002) oldukça normal

karşılmalıdır. Rusya'nın çok kutuplu bir dünyada bir aktör olduğu ve bu doğrultuda belirlenmesi enerji ve enerjinin değerlendirilmesi kapsamında önem kazanmıştır.

Rusya aynı zamanda jeopolitik teoriler doğrultusunda ABD'nin dikkate aldığı bir güç olarak değerlendirilirken Kara Hakimiyeti¹ (Mackinder, 1904) teorisinde kalpgahın sahibi olarak tanımlanır. Yine Rusya merkezli oluşturulan Avrasyacılık (Dugin, 2003) teorisi kapsamında da kürenin zengin enerji öbeğine haiz olması ve bu zenginliğin verdiği avantajlara sahip olması enerji kaynaklarının Rusya için önemli bir konu haline gelmesine neden olmaktadır (Dugin, 2003, s. 30-70). Bu doğrultuda böylesine önemli bir zenginliğe sahip çıkmak isteyecek olan Rusya elbette güvenlik strateji belgesini bu doğrultuda oluşturacak ve bu doğrultuda çıkarlarını belirleyecektir.

Bunun yanında bu zenginliğin ve avantajları zedeleyecek olası tehditleri de belirleyen Rusya, güvenlikçi bir bakış açısıyla konuları ele almıştır. Rusya'nın gelişen ve değişen bir dünyada sürdürülebilir bir pozisyon kazanması için sahip olduğu değerli zenginlikleri hem dönüştürmesi hem de etkin bir şekilde kullanacağı düşünülürse bugün Avrasya'nın tam anlamıyla sınırlarının belirli olmaması ve aynı zamanda Rusya'nın geniş coğrafyası ve coğrafi derinliği, sıcak denizlere açılan bir limana ihtiyaç duyması yaşamsal bekanın bir gerçeğidir. Bu ihtiyaç güdüsünde oluşan temel hedefler çeşitli araçlarla şekillendirilmiş, geleceğe yönelik hedef-arac-yöntem ilişkisi noktasında bir yol belirlenmiştir (Yalçın, 2017). Bununla birlikte, çok kutuplu dünyada yükselen bir aktör olarak kendini tanımlayan Rusya, yeni iş birliklerini ve yeni ittifakları(BRİCS) da stratejik bir hedef olarak benimsemiş, çevresinde oluşabilecek ekonomik istikrarsızlıklara karşı olası tedbirler ele alınmıştır. Yine Rusya topraklarında yer alan milletlerin başka dış ülkeler tarafından kullanılabileceği ve dış ülkelerin bu bölgelerde nüfuzunun artacağı konusu da bir başka tehdit olarak belirlenmiştir. İç güvenlik anlamında ise teknoloji, ekonomi, eğitim gibi alanlarda gücü pekiştirerek Rusya ulusal para birimi olan Ruble'ye karşı oluşturulabilecek

---

¹ İngiliz coğrafyacı H.J. Mackinder 1902 ve 1904 yıllarında yayınladığı eserlerde(The Geographical Pivot of History) Kara Hakimiyeti Teorisini (heartland) öne sürmüştür: "Kim Doğu Avrupa'ya hükmederse Kalpgah'a hakim olur, kim Kalpgah'a hakim olursa dünya adasına hükmeder, kim dünya adasına hükmederse dünyaya hakim olur." Mackinder "dünya adası"ndan birbirine bağlı olan Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarını kastediyordu; Kalpgah (Heartland) ise Avrasya'dır.

istikrarsızlıkları tehdit olarak değerlendirmiştir. Ayrıca uluslararası hukuk kurallarının ihlalini, olası uluslararası sorunların artmasını ve kimyasal silahların arttırılmasını da tehdit olarak belirleyen Rusya, özellikle NATO'nun doğu Avrupa ülkelerinde artan ekinliğini ulusal güvenlik tehdidi olarak nitelemiştir. Son olarak da Avrupa Birliği'nin Doğu ülkeleriyle komşuluk politikasını da bir tehdit olarak değerlendirmiştir. Belgenin bir diğer odak noktası terörle mücadele olmuştur. Bu kapsamda, yükselen DAES etkinliğini bir tehdit olarak değerlendirmiş, Rusya ile Ortadoğu'daki başarısız devlet örneklerinden kaynaklanan terör trafiğine vurgu yapılmıştır (RNSS 2015, 2015).

Genel olarak Rusya'nın bu dönemde maruz kaldığı atmosfere değinecek olursak;

Tek kutupluluktan çok kutupluluğa doğru dönüşen dünya ile birlikte tek kutuplu sistemden kalan mirasların ve boşlukların yükselen yeni güçler ile paylaşılması ve bu doğrultuda mücadelelerin ülkelerin hem dış politikasını hem de iç politikasını belirlediği bir atmosfer dönemin genel şartlarını oluşturmaktaydı. Bu durum dönemin şartları temelinde uluslararası olarak da somut olaylar üzerinden kolay bir şekilde anlaşılmaktaydı. Bu olaylar özellikle başlangıçta Arap baharı ile başlayan Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya uzanan bölgesel fay hatlarının kırılması ile şekillendi. Bu noktada, en önemli mücadelelerden ilki ise 2011'de başlayan ABD-NATO önderliğindeki Libya müdahalesiydi. Rusya bu müdahaleye her ne kadar karşı çıksa da dönemin şartları altında pek de istediği sonuçlara ulaşamadı. Bölgede Libya ile ticari anlamda iyi ilişkilere sahip olan Rusya bölgedeki nüfuzunu müdahale ile birlikte kaybetti. Sonrasında Suriye'de başlayan iç savaş ve ardından savaşın öncelikle bölgesel ardından küresel mücadele alanına dönüşmesi durumu Rusya'nın Libya'dan aldığı acı ders ile birlikte Rusya'nın Suriye'de etkin olması durumuna yol açtı. Rusya bu süreçte hem askeri hem de siyasi-ekonomik kaygılar temelinde Suriye'de süreçleri hem etkileyen hem de belirleyebilen bir güç haline dönüştü. Bir diğer taraftan 2009-2016 arası dönemde Rusya, ABD ve Avrupa ile İran'ın silahlanmasına karşı uyguladığı yaptırımlara destek verirken, 2010 yılında ABD ile silahların azaltılması konusunda yeni bir antlaşma (START) imzaladı (Gaddy & O'Hanlon, 2015). Bu süreçle ABD ile ilişkilerde yeni bir başlangıç yapıldı. Ayrıca, 2010 yılında Rusya yeni iş birlikleri geliştirme anlamında Hindistan ve Çin ile ticari ilişkilerini geliştirdi. 2012

yılında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in "Çin bizim stratejik partnerimiz. Çin ile siyasi anlamda koordinasyon ve işbirliği içindeyiz." (Kremlin, 2012) sözü dönemin Rusya-Çin ilişkilerinin nasıl bir durumda olduğunu açıklar niteliktedir. Ayrıca, Rusya'nın Kazakistan ve Belarus ile birlikte Avrasya Birliği kurulmasına yönelik destekleyici politikaları ve bunun sonucu olarak 2012'de Avrasya Ekonomik Birliğinin kurulması da Rusya'nın yeni potansiyel iş birlikleri ve nüfuz alanları oluşturma girişimlerinin bir sonucudur.

Genel konjonktür anlamında Rusya'nın Ukrayna'daki politik aktiviteleri, Rusya'nın Ukrayna'nın iç dengelerine etki edecek davranışları, ardından Ukrayna müdahalesi ve Kırım ilhakı, başta ABD'nin NATO ve AB ile bu duruma karşı sert karşı çıkışları 2009-2016 arası dış politika ve güvenlik gündemi anlamında en sıcak gerginlik alanlarını ve mücadeleleri oluşturmaktaydı (Casula, 2017). Ukrayna'dan AB destekçisi siyasi politik akımların baskın çıkması sonucu ortaya çıkabilecek olası Rusya karşıtı bir hükümet Moskova için oldukça tehlike oluşturmaktaydı. Bunun üzerine Rusya'nın siyasi müdahaleleri ve ardından Rusya'nın Gürcistan'da deneyim ettiği gibi yeni bir renkli devrim ile karşı karşıya kalma endişesi, Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahale yaparak Kırım'ı ilhak etmesine sebep oldu (Casula, 2017). Rusya bu agresif davranışının Ukrayna'da yaşayan Rus kökenli vatandaşların haklarını koruma iddiası üzerinden meşrulaştırma çabası içindeydi. Bu durum ABD-NATO ve AB önderliğindeki uluslararası kamuoyu tarafından oldukça olumsuz bir şekilde değerlendirilse de Rusya'nın bu hamlesine karşı reel anlamda birkaç diplomatik ve ekonomik yaptırım ile karşılık verilebildi.

Tüm bu yaptırımlar Rusya'nın ilhaktan çekilmesini sağlayamadığı gibi Rusya'nın dış ve güvenlik politikaları anlamındaki davranışlarını da değiştiremedi. Aynı zamanda Rusya bir diğer taraftan ABD ile bir başka mücadele alanı olan Suriye'de önemli avantajlar elde ederek bölgenin siyasetinde kalıcı ve belirleyici olabilmeyi korudu. Rusya'nın bu süreçteki bir diğer çabası Suriye'deki çıkarlarına zarar gelmemesi adına hem müttefiklerini korumak hem de müttefikleri üzerinden kendi çıkarlarının garantisini sağlamaktı. Bu noktada, ABD'nin yeni düşmanı Çin ile birlikte Suriye'de olası ABD ve vekilleri önderliğindeki hamlelerin önünü kesme amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik konseyinde ABD önderliğinde sunulan

teklifleri veto ederek siyasi ve askeri davranışlarını pekiştirebildi ve bölgedeki muhtemel rakipleri minimize edebildi. Tüm bu olaylar ve şartlar altında dönemin bölgesel ve uluslararası konuları ABD ve yükselen güçler (Rusya, Çin) arasında şekillenmekteydi. Bu durum tam anlamıyla tek kutup hegemonyası sonrası oluşan çok kutuplu sistemde yeni hizalanmaların ve dengelerin tesis edilmesi sürecini kapsamaktaydı. Süreçte ortaya çıkan mücadelelerden bir diğeri ise İran ve İran'ın nükleer çalışmalarına karşı başlattığı yaptırımlardı.

2009-2016 arası süreçte önemli kırılma noktalarından birisi BMGK'nın beş daimi üyesi ve Almanya olmak üzere Cenevre'de başlayan Nükleer anlaşmaydı. Anlaşmaya göre İran nükleer zenginleştirme faaliyetlerini azaltacak ve aynı zamanda Nükleer tesislerini uluslararası atom enerjisi denetimine açacaktı. Bunun karşılığında İran'a karşı olan yaptırımlar kaldırılacaktı 2015'de yürürlüğe giren bu antlaşma ile İran ve ABD arası yumuşama dönemi başladı. Bu süreçte BMGK'nın daimi üyelerinden biri olan Rusya'da anlaşmanın sağlanması için oluşturulan diplomatik mekanizmanın bir parçasıydı. Bu olay yine dönemin politik atmosferine dair oldukça önemli gelişmelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, özellikle Gürcistan, Ukrayna, Kazakistan'da kurulan bir dizi biyolojik savunma tesisleri ile birlikte (Oliker, 2016), Rusya'nın komşu ülkelerinde Rusya karşıtı siyasal akımların ve bu akımlar etkisinde olası Rusya karşıtı hamlelerin oluşması Moskova'nın güvenlik ajandasını oldukça meşgul etmekteydi. Özellikle Rusya'nın komşu ülkelerinin AB ve NATO'ya yakın eksene kayması endişesi bu meşguliyetin temel sebebi olarak ele alınmaktaydı. NATO'nun ve AB'nin Sovyet sonrası Rusya etki alanlarına yönelik geliştirdiği genişleme stratejileri ve projeleri, ortak yürütülen tatbikatlar dönemin şartlarında mücadele alanlarının ve karşılaşmaların somut sonuçlarıydı. Dönemin içsel dinamiklerine bakacak olursak, Rusya'nın karşı karşıya kaldığı ayrılıkçı hareketler bununla birlikte ekonomik problemler, ekonomide tek kaynağa bağımlı olması sorunu, yani Rusya'nın ekonomik gelirlerinin sadece enerjiye bağımlı olması Rusya için oldukça önemli bir sorun teşkil etmekteydi.

Yine Rusya'da genç nüfus üzerinde etkili olan uyuşturucu bağımlılığı da Rusya'yı tedirgin eden bir diğer sorundu. Bu noktada genel halk sağlığına yönelik

problemler de Rusya'nın maruz kaldığı bir başka sorunu oluşturmaktaydı. Yine bu dönemde hem iç dinamikleri hem de uluslararası dinamikleri etkileyebilecek bir gelişme olan 2012 yılında Rusya'nın Dünya Ticaret Bankası'na üye olmasıydı. Bir diğer taraftan, dönemin fenomen konusu olan başarısız devletlerin terör örgütleri için güvenli bir liman olması bu noktada yükselen DAES tehdidi Rusya'nın dış politika ve güvenlik politikalarında değerlendirmeye aldığı önemli bir konuydu. Bu noktada, Kuzey Kafkasya bölgesinde DAES'in bağlantıları (A. Snetkov, 2015) ve terör etkinlikleri dönemin güvenlik gündemini belirlemekteydi (RNSS 2015, 2015).

Sonuç olarak, hem ulusal gelişmeler hem de bölgesel-küresel gelişmeler Rusya'nın bu dönemde ne türden şartlara maruz kaldığını göstermektedir. Bu şartlar Rusya'nın ulusal güvenlik tehdidi yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Şekil 3

Renkli Devrimler ve Arap Baharı Haritası

(<https://epicenter.wcfia.harvard.edu/blog/insight-syria-putin-motives> Erişim Tarihi: Mayıs 2019)

Temel Tehditler (RNSS 2015, 2015)

- Nükleer olmayan tam güdümlü stratejik silahlar
- Rusya'yı istikrarsızlaştıracak radikal sosyal gruplar, yabancı ve ulusal sivil toplum örgütleri, finansal ve ekonomik yapılar, bireyler temelli eylemler
- Terörizm, istikrarsızlık ve silahların yayılması tehlikeleri
- Renkli Devrimler
- Rusya sınırlarında askeri-biyolojik laboratuvarların kurulması
- Biyolojik Silahlanma
- Ukrayna hükümetinin devrilmesine yönelik Batı desteği ve DAES'in yükselişi
- Kitle imha silahları, enformasyon savaşları, yolsuzluk, hükümetin devrilmesi, ulus-aşırı tehditler
- ABD ve NATO'nun Rusya'ya karşı hamleleri, çabaları
- NATO'nun Rusya sınırlarına yakın bölgelere(yakın çevre) yönelik genişleme hamleleri
- Rusya'nın yakın çevresinde ve sınırlarında NATO'nun askeri varlığı

2.5 Rusya Ulusal Güvenlik Tehditleri ve Etkileri

Soğuk Savaş öncesi ve sonrası Rusya'nın şartları ve maruz kaldığı konjonktür Rusya'nın tehdit algısının oluşmasında temel belirleyici olmuştur. Bu noktada tarihsel gelişmeler etkisinde dönemin şartları ve maruz kalınan konjonktürün dinamiklerini anlamak, Rusya'nın ulusal güvenlik tehdit algısını kavrayabilmek adına önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, her bir dinamik faktör Rusya'nın ulusal güvenlik strateji belgelerinin şekillenmesinin nedenlerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, dönemin şartları ve maruz kalınan konjonktür temelinde oluşturulan hedefler de Rusya'nın hangi dönemde nasıl bir tehdit sınıflandırılması yaptığını gösteren doğrusal ilişkili faktördür. Yani, Rusya'nın dönemsel anlamda belirlediği ve istikrarlı bir şekilde izlediği hedefler, Rusya'nın tehdit algılamasının nasıl olduğunu anlamamıza yarayan tamamlayıcı bir bileşendir. Bu noktada, Rusya'nın ulaşmak istediği hedefleri tamamen

ya da kısmen engelleyecek olan faktörler kümesi ki bunlar(olası faktörler de olabilir dönem itibariye maruz kalınan faktörler de) Rusya'nın temel tehdit algılamasını belirlemektedir.

Bu kapsamda, 2000 yılında yayınlanan güvenlik strateji belgesinde en büyük tehditlerden birinin Çeçenistan'da süre gelen ayrılıkçı ve bu doğrultuda oluşturulan terörizm faaliyetleri olması, Rusya'nın dönem itibariyle siyasi, güvenlik ve ekonomik anlamda sahip olduğu hedeflere engel teşkil ettiğinden kaynaklanmaktadır. Yani, dönem itibariyle ekonomik hedeflere ve istikrara, ülkenin reforme edilerek toparlanması hedeflerine odaklanmış bir Rusya'yı bu hedeflerine ulaşma konusunda başka meşguliyetlere sevk eden problemler, tehditler dizinini belirlemiştir.

Ayrıca, tarihsel gelişmeler etkisinde Rusya'nın maruz kaldığı olaylardan aldığı dersler ve korkular bu tehdit dizinin yapılanmasını sağlayan faktörleri oluşturmaktadır. Bu noktada, Rusya'nın sürekli olarak kendini güvensiz olarak değerlendirmesi, çevresinin sürekli kuşatılmış olarak algılaması ve sürekli bir tedirginlik durumu, Rusya'nın güvenlik anlayışında bir karakteristik özellik olarak değerlendirilebilir (Oliker, 2015). Rusya'nın kendini bu güvensizlik durumundan koruması için geliştirdiği savunmacı refleks ve sonrasında uygun koşulların oluşması ile beraber saldırgan davranışların etkin olmasına sebep olmuştur.

Bir diğer taraftan, Rusya'nın güvensizlik durumu kendini devlet kurumlarında somut bir şekilde göstermektedir. Özellikle, Rus Güvenlik Servisi (FSB) bu durumun en somut örneğini teşkil etmektedir. Rusça'da "Bezopasnosti" yani Türkçe'de "Güvenlik" anlamına gelen kelime Rus Güvenlik Servisi'nin adlandırılmasında FSB(Federalnaya Slujba Bezopasnosti) açıkça görülmektedir. Rusya'nın sürekli içinde olduğunu düşündüğü "Güvensizlik" durumu ile beraber onun karşıtı olan "Güvenlik" kelimesinin doğrudan kullanılması önemli bir referans olarak değerlendirilebilir. Bu durum, Rusya'nın düşünsel etkisinin somut anlamda pratikte yer bulmasına neden olmuştur. Bu anlama göre, güvensizlik hissini yaşayan Rusya kurumlarında bile bu güvensizliği yaşatmaktadır. Güvensizlik düşüncesinin sürekli olması durumuna karşın güvenliğin sağlanması anlamında Rusya'nın en önemli güvenlik kurumlarından birinde yansıma bulmuştur. Bu doğrultuda, Rusya Federasyon'unda güvenliğin sağlanması anlamında en temel ve önemli kurumlarından

biri olan Federal Güvenlik Ofisi/Servisi bulunmaktadır. Düşünsel anlamda yapılandırılmış böyle bir etki Rusya'nın tüm tehdit algılamalarında temel bir karakteristiği oluşturmaktadır. Bu karakteristik, Rusya'nın güvenlik ve tehdit algılamalarında dikkate alınması gereken bir gerçektir. Bir diğer taraftan, 2009 yılında yayınlanan belgeye bakıldığında, yine ulusal, bölgesel ve küresel konjunktür dahilinde meydana gelen gelişmeler temele alınmıştır.

Bu manada, 2000-2009 arası Rusya'ya karşı atılan çevreleme hamleleri Rusya'yı oldukça endişelendirmiştir. Bu noktada, özellikle 2000 yılından 2009 yılına tehdit algılamalarında NATO önemli bir yere sahiptir. NATO'nun bu dönem aralığındaki genişleme hamleleri ve tatbikatları Rusya'nın bu hamleleri tehdit olarak değerlendirmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte, Rusya'nın en değer verdiği konulardan biri olan hatta ülkenin tek gelir kaynağı konumunda olan enerji ve enerji yollarına yönelik atılan aleyhte hamleler de tehdit olarak değerlendirilmiştir.

Yine, bu dönemin Rusya'ya göre en tedirgin edici gelişmelerinden biri olan Baltık ve Doğu Avrupa ülkelerine ABD ve NATO işbirliğinde Avrupa savunma kalkını kurulması olmuştur. Bununla birlikte, bu olayların Rusya'nın yakın çevre ya da ayrıcalıklı çevre olarak adlandırılan bölgeye karşı atılan hamleler olması tehdit algısının yapılandırılmasında temel faktör olarak değerlendirilebilir. Rusya, toprak bütünlüğüne, sınırlarına ve sınırlarına yakın çevresine karşı istikrarsızlaştırıcı ve Rusya'nın hakimiyetini kırıncı hamleleri doğrudan tehdit olarak belirlemiştir. Bu noktada, Sovyetlerin yıkılması ondan önce Çarlığın dağılması, ve sonrasında yeni bir toprak kaybı ya da hakimiyetinin kırılması konusundaki endişesi Rusya'nın güvenlik ve tehdit algılamalarının şekillenmesinde temel faktör olan sürekli güvensizlik güdüsünün pekişmesini sağlayan tarihsel dersler olarak ele alınmaktadır. Bu türden geçmişin acı dersleri, Rusya'nın sürekli güvensizlik içinde ve tedirgin olmasına neden olmaktadır. Ayrıca, bu güdü Rusya'nın savunmacı refleksler geliştirmesine ötesinde gerekli şartların oluşması durumunda saldırgan davranışlar sergilenmesine sebep olmaktadır.

Aynı şekilde, 2015 yılında yayınlanan güvenlik strateji belgesinin tehditlerine bakıldığında da özellikle yine en son maruz kalınan şartlar temelinde ulusal, bölgesel ve küresel konjunktür dahilinde meydana gelen gelişmeler belirleyici faktörleri

oluşturmaktadır. Bu manada, Arap baharı ile beraber Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da süre gelen rejim değişiklikleri bilhassa Rusya’nın istikrarlı olarak doğrudan öncelediği bölgelerde AB ve ABD destekli girişimlerin ve etkinliklerin artması Rusya’nın tehdit algılanmasının şekillenmesinde baskın faktörler olmuştur. Yine Rusya’nın toprak bütünlüğüne ve ekonomik, siyasi anlamda istikrarın zedelenmesine sebep olan gelişmeler de bu dönemin güvenlik ve tehdit algılamalarının yapılandırılmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle, bu gelişmelerin en somut örnekleri olarak, Rusya’nın Kuzey Kafkasya bölgesinde DAEŞ’in emirlik ilan etmesi temelinde terörizm etkinliklerinin artması, yükselen aşırı akımların Rusya’nın toprak bütünlüğüne ve bölgedeki istikrara doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz yönde etki etmesi gibi faktörler bu dönemdeki somut tehditleri oluştururken, diğer taraftan Rusya’nın dışında meydana gelen Ukrayna krizi, ondan öncesinde 2008 Gürcistan krizi ve eski Sovyet bölgesinde meydana gelen Rusya hakimiyetinin ve kontrolünün kırılması yönünde atılan adımlar somut tehditler olarak değerlendirilmiştir.

Bununla birlikte, Rusya’nın çıkarlarının bulunduğu bölgelerde bu çıkarlara karşı atılan adımlar ki bu noktada Rusya’nın ilişkilerinin iyi olduğu Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde Arap Baharı etkisinde meydana gelen gelişmeler, genel anlamda Rusya’nın hali hazırda sahip olduğu güvensizlik karakteristiği ile birlikte savunma ve korumacılık refleksine dönüşmüş ötesinde saldırgan davranışların izlenmesine uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu noktada, en somut olaylardan biri Kırım İlhakı bir diğeri ise Suriye müdahalesi olmuştur. Yapılan küresel ve bölgesel olarak sarsıcı etkiye sahip olan iki önemli eylem bu temelde yapılandırılan tehdit algısı ile sonuçlanmıştır.

III.BÖLÜM

3. ULUSAL GÜVENLİK HEDEFLERİ-ARAÇLARI

3.1 2000 Rus Ulusal Güvenlik Konsepti: Hedefler-Araçlar

Sovyetler sonrası yeni şekillenen uluslararası siyasetin yeni düzlemi, başka bir deyişle ABD'nin rakipsiz kaldığı ve “tek kutupluluk” olarak adlandırılan sistem Rusya'nın öncelikleri ve hedeflerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Rusya'nın 2000 yılında çıkardığı hedefleri sayacak olursak bunlar, ekonomi, dış politika ve güvenlik, çevre-ekoloji, toplumsal ve sosyal konular, teknoloji olarak sınıflandırılabilir. Bu kapsamda, Rusya'nın hedefleri esasen yeniden kendini toparlamaya çalışan bir devlet sürecinde olduğundan daha çok hazırlık süreci olarak değerlendirilebilir. Öncelikle, en önemli hedeflerden biri olarak, Sovyet sonrası yaşanan travmatik psikolojiden kurtulma çabasında sahip olunan güç kapasitelerini şartlara göre şekillendirmek ve yeni boşlukları fırsata çevirmek olarak tüm bu dönemi özetleyebiliriz.

Bir diğer taraftan, tarihsel acı kayıpların, psikolojik hafızaya etkisi anlamında Rusya'nın sürekli odaklandığı bir konu, bölünme ve ayrılıkçı hareketler olduğundan, Rusya buna sebep olabilecek durumları engellemeyi hedeflemiştir (De Haas, 2010). Geçmişten alınan acı ders Rusya'ya bu anlamda bir bağışıklık kazandırmış ve politikalarını şekillendirmiştir. Bununla birlikte, özellikle ekonomik hedefler ve bu doğrultuda kullanılan araçlar, dönemin tüm diğer hedeflerinin şekillenmesinde dayanak olarak kullanılan destek faktörü olarak değerlendirilebilir. Sovyetlerin ardılı olarak kurulan Rusya Federasyonu, Soğuk Savaş'ın kaybedilmesiyle birlikte tek kutuplu dünya sistemini kabul etmek durumunda kalmış ve statükonun devamını

desteklemiştir (Yalçın, 2017). Bu durumda, her ne kadar Rusya statükonun devamını desteklemiş olsa da aslında sahip olduğu güç kapasitelerini iyi hesaplaması ve değerlendirmesi bu tutumu sergilemesi anlamında en rasyonel bir seçim olarak değerlendirilebilir. Yani, hali hazırda yenilgiyi hem psikolojik hem de fiziksel anlamda yaşayan bir devletin ardı olunmasından dolayı, Rusya mevcut sahip olunan zayıf yanların çokluğunu reel şartlar ile birlikte dikkate alarak, statükonun değişmesine sebep olabilecek gereken güç kapasitesinin yokluğu gerekçesiyle en rasyonel tercih olan statükonun devamını isteme zorunluluğunda kalmıştır (Yalçın, 2017). Bu şartlar altında Rusya hali hazırdaki güç kapasitelerini güçlendirmek, olmayan kapasitelerini de inşa etmek için hedeflerini oluşturmuş ve bu doğrultuda bir güvenlik strateji belgesi hazırlamıştır. Temel olarak bu dönem, kendini değerlendirme ve hazırlanma pozisyonunda geçse de yine oluşan boşluklar kullanılarak, harekete geçilmiştir. Bu noktada, uluslararası hukukun tüm taraflarca dikkate alınması gereken bir dayanak olması hem Rusya'nın hedeflerinde önemli bir argüman olmuş hem de diğer devletlerin bu konuda hassasiyet sahibi olması gerektiği hatırlatılmış.

Yine dönemin en önemli hedeflerini oluşturan ekonomik hedefler belgede oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu süreçte iç ekonomik dengeleri güçlendirmek için dış yatırımcıları çekmek amacıyla Batı'yla ortak çıkarlar etrafında işbirliği yapma arayışı, yumuşak güç araçlarıyla Avrupalı ülkelerle iyi ilişkiler tesis etmek bu hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından benimsenen yollar olmuştur. Yine ekonominin geliştirilmesi hedefleriyle beraber dikey güç tesisi politikası ile iç kontrolün ve gücün merkezileşmesi de hedeflenmiştir.

Bu kapsamda, Rusya hükümetinin kurumsal anlamda istikrarını bozan tekeller ve oligarkların temizlenmesi ile beraber kamu yönetimi hususunda yapılan kontrolün devlet başkanı yetkisine verilmesi konusunda düzenlemeler yapılarak, denetim ve kontrol merkezi yeniden tesis edilmiştir. Ayrıca doğrudan atamalarla yönetilen yedi 'süper bölge' oluşturulmuş, 89 özerk cumhuriyet ve bölgenin yetkileri sınırlandırılmış ve bu idari birimler 'süper bölgelere bağlanmıştır (Sönmez, 2010). Bunlara ek olarak, yerel valiler ve yöneticilerin yetkilerinin önemli bir kısmı merkeze devredilmiştir. Bu yöneticilerin, Federasyon Konseyi'ndeki üyelikleri düşürülmüştür. Birçok cumhuriyet ve bölgenin başına, seçim yoluyla ya da atamayla, merkeze bağlı asker kökenli

politikacılar getirilmiştir. Böylece özerk cumhuriyet ve bölgelerin üzerinde merkezin kontrolü artmıştır (Sönmez, 2010).

Güvenlik anlamında, Rusya ülke topraklarına ve ülkenin sınırlarına yakın bölgelerde olası bir istikrarsızlık istemezken, bu amaç Rusya'nın hedeflerini de bu yönde etkilemiş, Rusya özellikle istikrar bozucu eylemleri ve girişimleri engellemeyi bir öncelik haline getirmiştir. Bu noktada, terörle mücadele, Çeçenistan'da süre gelen sorunlardan ötürü benimsenen hedeflerde önemli bir yere sahiptir (Arbatov, 2000). Yine, Rusya'nın sınırlarına yakın bölgeler anlamında 1999 Kosova Savaşı'nda NATO'nun BM onayı olmadan yaptığı müdahale Rusya'yı oldukça endişelendirmiş, BM gibi yasal mekanizmaların anlaşmalarına uygun olmayan özellikle insani müdahale ve koruma sorumluluğu altında yapılan tüm girişimlerin engellenmesini hedeflemiştir (Blank S. J., 2000). Rusya, bu şekilde tek taraflı alınan kararlar karşısındaki tutumunu belirterek, bu tür eylemlerin bölgesel ve uluslararası istikrarı bozucu hamleler olduğunu ve kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır. Rusya'nın BM gibi yasal mekanizmaların antlaşmalarını dayanak almasının en önemli sebeplerinden birisi BMGK'da Rusya'nın daimi üye olması ve bu sayede elindeki gücü kendi lehine kullanarak, bölgesel ve uluslararası anlamda hedeflerini yerine getirme arzusu olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, Rusya, uluslararası kurumlara aktif katılım sağlamayı hedeflemiştir. Aktif ve etkin olma yoluyla uluslararası kamuoyunda olumlu bir imaj ve profil oluşturmayı hedeflemiştir. Böylelikle dönemin en temel hedeflerinden ekonomik hedefler için potansiyel kazançlar üretebileceğinden bu çaba Rusya'nın dış ve güvenlik politikaları hedeflerinde önemli bir yere sahipti.

Bu dönemde Rusya, genel anlamda Soğuk Savaş'ın sonuçlarının üstesinden gelmek, bu amaçla iç ekonomik dengeleri iyileştirmek istedi. Özellikle yurtdışından yatırımcı çekmek bu amaca hizmet eden en önemli hedeflerden biriydi. Ekonomik anlamda kapasitelerin inşası için uğraşırken bir diğer taraftan bölgesel ve küresel anlamda karşılaştığı sorunların üstesinden gelmeye çalışmaktaydı. 1999 Kosova Savaşı'nda BMGK'nın onayı olmadan ABD önderliğinde Sırbistan'a NATO hava saldırısı (Blank S. J., 2000) düzenlenmesi Rusya'nın tüm güvenlik strateji belgelerinde uluslararası hukuk mekanizmalarının dikkate alınması gerekliliğini vurgulamasına

neden oldu. Bu koşul, Rusya'nın diğer devletlere yönelik kullandığı önemli ve öncelikli bir argüman oldu. Ayrıca, Rusya bu anlamda bir imaj oluşturmak amacıyla bölgesel ve yerel barış sürdürme misyonlarına aktif katılımı ve istikrarın sağlanmasını da önceledi. Bununla birlikte, özellikle Rusya ve çevresinde olası ayrılıkçı hareketler temelli terörizm faaliyetleri uluslararası terörizm ve kitle imha silahlarına karşı mücadeleyi de Rusya'nın en önemli önceliği haline getirdi (Putin, 2000).

2000 Ulusal Güvenlik Hedefleri (Putin, 2000)

- Yeni bir dünya düzeni oluşturmak
- Uluslararası ilişkilerde hukukun üstünlüğü
- Uluslararası güvenliği güçlendirmek
- Uluslararası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi
- İnsan hakları ve uluslararası ilişkiler geliştirilmesi
- Ülke ekonomisini geliştirmek ve bağımsız bir ekonomi politikası kurmak
- Rus halkının bireysel güvenliğini ve özgürlüğünü temin etmek
- İstihbarat ve karşı istihbarat kapasitesini güçlendirmek-yabancı ülkelerin gizli servislerine karşı aktif olmak
- Kitle imha silahlarına karşı eylemler
- Askeri kapasiteyi güçlendirmek/Nükleer ve Konvansiyonel güç olarak caydırıcı olmak
- Uluslararası ve Bölgesel örgütlerde aktif olmak(BM ve Barış Misyonları, ŞİÖ, BDT)
- Küresel ve bölgesel düzen bozucu girişimlere karşı meşru mekanizmalar dahilinde fonksiyonel olmak (Yalçın, 2017)
- Enerji kaynaklarını güçlendirmek, alternatif enerji hatları geliştirmek(Sadece Ukrayna'ya bağımlı olmamak)

Rusya'nın 2000 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde Öncelenen Bölgeler (González, 2013)

- 1) Orta Asya, Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri
- 2) Hazar Denizi Bölgesi
- 3) Avrupalı Ülkeler: sınıra yakın NATO üyeleri, AGİT Üye Ülkeleri
- 4) Balkanlar
- 5) Baltık Bölgesi
- 6) Asya Bölgesi: Asya Ekonomik İş birliği Forumu, Avrasya Ekonomik Birliği, Şangay Beşlisi, Çin-Hindistan-Pakistan-İran-Japonya, Güneydoğu Asya, Kore Yarımadası, Afganistan
- 7) Ortadoğu, Basra Körfezi, Kuzey Afrika, Afrika Birliği Örgütü
- 8) Latin Amerika: Orta ve Güney Amerika

3.2 2009 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi: Hedefler ve Araçlar

2009 yılında ilan edilen Rus ulusal güvenlik belgesi ilk çıkartılan belgeye nazaran kısa, orta ve uzun vadede hedefleri belirlemekle beraber 2020 yılına yönelik daha somut hedefler oluşturmuştur. Bu kapsamda, 2009 strateji belgesinin temel vurgusunun “çok kutuplu modern dünyaya göre güçlü ve rekabetçi bir Rusya'nın politikalarını şekillendirmek” olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin etkisine maruz kalma anlamında Rusya için en önemli sonuçlarından birisi olan 2008 ekonomik krizi, Rusya'nın 2009 belgesinin oluşturulmasında etkin olmuş, küresel etkilerin ulusal menfaatlere zarar vereceği endişesinden Rusya 2009 strateji belgesini daha çok küresel ve bölgesel trendlere karşı alınabilecek önlemler üzerinden şekillendirmiştir. Bu şekillenmede tercih edilen hedefler de belgenin temel odak noktalarını ortaya çıkarmaktadır. Küresel trendler ve etkiler Rusya'nın bu dönemdeki politikalarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olmuştur (De Haas, 2010). Bu noktada, ekonomik anlamda enerji ihracatına bağımlı olan Rusya, ekonomik olarak tek kaynağa bağlı olma durumundan kurtulmak zorundaydı. Çünkü küresel trendler ve bölgesel gelişmeler Rusya'nın bu noktada bir zafiyete sahip olmasına neden oluyordu. Böyle

bir zafiyetin Rusya'nın yaşamsal çıkarlarına zarar vereceği endişesi güvenlik strateji belgesinde ekonomik çeşitlenme ve farklılaşmaya yönelik hedefleri zorunlu kılmıştır. Bundan dolayı, Rusya, 2009 hedeflerinde endüstriyel gelişmeyi önemli bir öncelik olarak belirledi.

Ayrıca, teknolojik gelişimi de bu doğrultuda en önemli öncelikleri arasına koydu (RNSS up to 2020, 2009). Endüstriyel ve teknolojik olarak dışarıya bağlı olmayan, bu alanlarda üretim yapan ve pazara ihraç eden Rusya, bu sayede hem ekonomik gelirini çeşitlendirecek, farklılaştıracak hem de teknolojideki dışa bağımlılığını azaltacağından, 2009 ulusal güvenlik stratejisinde bu alanlardaki gelişmelere büyük bir önem atfetti (RNSS up to 2020, 2009). Rusya için bu öncelik oldukça önemli olmakla birlikte kronik bir sorun haline gelen tek tip ekonomi modelinden kurtuluş olabilecekti. Rusya'nın petrol fiyatlarının yükselmesi ile elde ettiği ekonomik iyileşme dikkate alınırken bunun yanında sadece enerji kaynaklarının ihracatına bağlı ekonomik gelir Rusya için büyük bir sorun teşkil etmekteydi. Bu sorunun çözümüne yönelik hamle ise ekonomik kaynakların çeşitlenmesiydi (Grajauskas, 2009).

Bu yüzden, Rusya, teknoloji ve endüstriyel gelişmeye hayati bir önem atfederken bununla birlikte askeri anlamda gelişme de istenen bir sonuçtu. Askeri anlamda dönemin şartlarına uygun olan Rusya hem güçlü bir duruş sergileyebilecek hem de gelişmiş özelliklere sahip bu askeri araçlar ve savunma sanayi Rusya'ya yeni pazarlar açılması anlamında güçlü bir motivasyon oluşturabilecekti. Güçlü silahların pazarda talep görmesi de Rusya'ya ekonomik gelir sağlayacağından yine tek kaynaklı ekonomi sorunun çözülmesi bakımından önemli bir alternatif olarak değerlendirilebilir. Bu sayede belgede göze çarpan bu iki alan endüstriyel sanayinin ve teknolojinin geliştirilmesi, askeri ve savunma sanayinin modernleştirilmesi Rusya'nın en büyük sorunu olan tek kaynaklı ekonominin sonlandırılarak çeşitlenmesi adına belirlenmiş en önemli hedefler olarak ele alınabilir.

Bir diğer taraftan, Rusya'nın askeri ve savunma sanayi anlamında güçlenmesi ve modernleşmesi NATO ve AB'nin genişleme stratejine karşı atılmış caydırıcı bir karşılık olarak da değerlendirilebilir. Öyle ki, Rusya belgede Avrupa'da kurulmak istenen füze kalkanı savunma projesini tehdit olarak ele almış ve bu konunun

Rusya'nın ulusal güvenliğine karşı bir hamle olarak değerlendirmiştir. Yine belgede Rusya'nın sınırlarında oluşabilecek olası “denge bozuculuk” ya da “dengenin bozulması” şeklinde tarif edilen durumların bertaraf edilmesi anlamında Rusya'nın bu alanlardaki gelişmeleri yerine getirmesi dönemin şartları çerçevesinde Rusya karşıtı hamlelere karşı verilmiş bir cevap niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, Rusya'nın belgede ifade ettiği dengenin bozulması ya da güç dengesinin değişmesi durumunda Rusya'nın askeri müdahaleyi çözüme yönelik bir araç olarak kullanması bu şartların Rusya'nın hedeflerinin belirlenmesinde oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Askeri alandaki rakip güçlerin üstünlüğü, Rusya'nın temel endişesini oluşturmaktaydı. Bu üstünlük, Rusya'yı hem yakın çevresinde hem de sınırlarında olumsuz sonuçlarla karşı karşıya bırakabilecekti.

Yine Rusya'nın yakın çevresinde ve sınırında süre gelebilecek olası gelişmeler özellikle kimyasal silahların, biyolojik silahların yayılması ve nükleer silah sahibi devletlerin artması Rusya için büyük bir tehdit arz etmekteydi. Bu noktada, rekabetsizliğe sebep olabilecek tek taraflı askeri bir üstünlük Rusya için karşılaşılmaması istenilmeyen bir durumdu. Rusya'nın yakın çevresinde askeri anlamda süre gelen gelişmeler de bu istenilmeyen sonuçlara sebep olacağından Rusya hedeflerini de bu gelişmelere yönelik belirleyerek bu türden olası sonuçları engellemeyi amaçladı. Belgede vurgulanan bir diğer önemli konu ise terörizm, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve ulus-üstü özellikle yakın çevrede ve sınırlar boyunca gerçekleşebilecek illegal aktivitelerdir (RNSS up to 2020, 2009).

Bu noktada, Rusya 2009 ulusal güvenlik stratejisinde illegal aktivitelerin engellemesine yönelik hedefler de belirledi. Bu doğrultuda, belgede baskın olarak bahsedilen Rusya'nın sınırları ve yakın çevresi strateji belgesinin ana odak noktası olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, belgenin iç dengelerdeki gelişmelerle beraber bu alanlara yönelik lehte ve aleyhte gelişmeler doğrultusunda oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Rusya'nın yine bir başka sınırı olan Kutup bölgesi ve Kutup bölgesindeki sınırların korunmasına yönelik hedefler de belgenin konularını oluşturmaktadır. Rusya'nın bu bölgeye yönelik askeri devriye birliği oluşturma hedefi ve kutup bölgesindeki sınırların korunması hedefi de yine sınırlar ve yakın çevre odağında ele alınmıştır (Grajauskas, 2009). Rusya'nın kutup bölgesine yönelik bu

ilgisinin temel nedeni ise aslında bölgede bulunan enerji zenginlikleri olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında geniş bir coğrafyaya sahip olan Rusya, bu şekilde egemenliğini sınırları boyunca sürdürebilecek ve sınırlarını da korumaya alabileceğinden bölgeye yönelik hedefler oluşturmuş olabilir. Ekonomisinin tek güçlü kaynağının enerji olduğu düşünüldüğünde sınırların korunması ve bölgede egemenliğin sürdürülmesi tali hedef olarak kalmaktadır. Bu düşünce temelinde, bölgedeki enerji rezervleri Rusya'nın bölgeye yönelik belirlediği hedeflerde temel motivasyon olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte küresel çok kutuplu bir düzenin tarafında olan Rusya için bölgeye yönelik faaliyetleri de uluslararası alanda rekabeti de teşvik ederek Rusya'nın bu çekişmede bir rakip olması anlamına gelmektedir. Temel olarak, her alanda tek taraflı hakimiyete karşı olan Rusya için yeni rekabet alanlarının artması ve rekabetçi bir güç olmak istenilen önemli bir sonuç olduğundan Rusya'nın bu bölgeye yönelik hedefler belirleme hamlesi bu anlamda da bir değer kazanabilir.

Bu noktada, çok kutuplu düzende rekabetçi, güçlü bir Rusya olmak belgenin genel hedefi olarak değerlendirilebilir (Kremlin, , 2012). Rusya'nın 2009 strateji belgesinde enerji kaynakları ve zenginlikleri gibi konular üzerinden başlayan anlaşmazlıkların ötesinde çekişmelerin çatışmaların ana sebebi olabileceği iddiası, Rusya'nın güçlü olabilmesi anlamında önelediği ve yaşamsal çıkarlarının sürdürülmesi için koruduğu enerji zenginliklerinin vurgulanmasına sebep olmuştur. Bu noktada enerji ve enerji yolları, enerjinin bir silah olarak kullanılması dönemin temel konularını oluşturmuştur. Öyle ki, 2004 yılında Ukrayna'da Rusya aleyhine gelişen olaylar, Rusya'nın 2006'da Ukrayna'nın doğal gaz borcunu ödemediği gerekçesiyle gazı kesmesi ile sonuçlanmış hem Ukrayna hem de Ukrayna üzerinden Avrupa enerji problemi yaşamıştı. Rusya'nın enerjiye yönelik hedefleri de bu türden araçların gelişmesinin önünü açmış Rusya 2009 ulusal güvenlik stratejisinin (RNSS up to 2020, 2009) de belirttiği üzere enerji konusunu öncelikli hale getirmişti.

Böylelikle Rusya için enerji hem yaşamsal ve korunmaya alınması gereken güvenlik nedeni hem de başka devletleri siyasi, ekonomik anlamda etkileme aracı olmuştu. Yine, 2009 strateji belgesinde enerji çerçevesinde özellikle uluslararası aktörlerin Orta Doğu, Orta Asya, Hazar denizi havzası, Barents Denizi ve Kuzey

Kutbuna odaklanacağı (İsmailov, 2015) ön görülmüştür. Rusya temel anlayışı çerçevesinde rekabetçi bir politika izleyeceğinden bu bölgelere yönelik hedeflerinin olduğunu dolaylı olarak belirttiği anlaşılmaktadır (Grajauskas, 2009). Her ne kadar ekonomik anlamda sadece enerji kaynaklarına bağlı olmaktan endişe edilse de sahip olunan enerjinin korunması, yeni enerji kaynaklarına ulaşılması ve enerjinin güçlendirilmesi Rusya için orta ve uzun vadede arzu edilen bir sonuçtur. Bu noktada Rusya'nın enerji kaynaklarının başka güçler tarafından kontrol edilmesi ulusal tehdit olarak değerlendirilmiştir.

Tüm bunlarla birlikte, Rusya 2020 yılında dünyanın ilk beş ekonomisi arasına girmiş, ekonomik temellerini sağlamlaştırmış, iç ve dış manada güvenliğini sağlamış, ulusal tehditleri bertaraf ederek ya da minimize ederek toplumsal huzuru tesis etmiş, modernleşmiş ve yenilikçi küresel olarak rekabetçi bir ülke olmayı arzulamaktadır(RNSS to 2020, 2009). Bununla birlikte gelişen ve değişen bilgi teknolojilerine uyum sağlamak amacıyla Rusya, enformasyon altyapılarının güçlendirilmesi hedefini de belirlemiştir. Enformasyon ve iletişim teknolojileri küresel anlamda günden güne önemli olduğundan, Rusya, bu konuyu ulusal güvenlik anlayışı çerçevesinde ele alarak ön gördüğü enformasyon savaşlarına hazırlık yapmaktadır. Bu kapsamda Rusya'nın enformasyon ve iletişim ağı altyapılarının güçlendirilmesi, bununla birlikte güvenliğinin sağlanması Rusya için ulusal seviyede oldukça önemli bir hedef olarak değerlendirilmiştir.

Bu noktada, iletişim ve enformasyon altyapılarının gelişmesi ve modernizasyonu bu hedeflerin gerçekleştirilmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca modernize edilen, iletişim ve enformasyon ağlarının korunması da öngörülen siber savaşlar ve enformasyon savaşları için zorunlu bir ihtiyaçtır. Savunmasız ağlar, özellikle askeri araçların bilgi ve iletişim teknolojileri temelli olmasında dolayı olası büyük ulusal tehditler oluşturabilecek potansiyellere sahip olduğundan, Rusya 2020'ye yönelik stratejisinde bu konuyu vurgulayarak önemsemiştir. Bir diğer taraftan, güç mücadelelerinde eşitlik olması gerektiğini ulusal güvenlik belgelerinde ifade eden Rusya, yeni bir güç mücadelesi alanı olarak ortaya çıkan enformasyon ve iletişim alanında da tek taraflı bir üstünlüğü kabul etmeyecektir.

Bu yüzden enformasyon ve iletişim alanında yapılan gelişmeler oluşabilecek tek taraflı bir üstünlüğe karşı önemli bir hamle olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik anlamda, kırılganlıklara sahip olan Rusya, ekonomik gelirini çeşitlendirme ve farklılaşması konusunda hedefler edinmiştir. Bu kapsamda, Rusya G-20, BRIC, Hindistan ve Çin, G-8 gibi taraflarla işbirliğinin değerli olabileceğini belirtmiştir. Bu hedef yine Rusya'nın modern ve çok kutuplu bir dünyada güçlü bir Rusya arayışı yönünde şekillenmiştir. Özellikle askeri ve ekonomik olarak yeni pazarlarda bir arz sahibi olmak ve yeni ekonomik gelir kaynakları elde etme arzusu Rusya'nın 2020'ye doğru hem ulusal güvenlik hem de dış politika hedeflerinin oluşmasında yönlendirici bir etkiye sahiptir. Yeni pazarlarda güçlü bir satıcı olan Rusya, yeni fırsatlara ve kazançlara ulaşabilecektir. Elde edilen yeni gelirler yoluyla da Rusya, kronik bir sorun olan tek gelirli ekonomik modelden kurtulabilecektir. Yine Ekonomi Rusya'nın güç projeksiyonu yapabilmesi ve dış politikada manevra alanlarına sahip olabilmesi açısından olmazsa olmaz bir faktör olup, Rusya'nın stratejilerinin belirlenmesinde başat motivasyondur. Bundan dolayı, ekonomik hedefler ve arzular Rusya'nın tüm diğer hedeflerinin belirlenmesinde temel kesişim noktasını oluşturmaktadır.

Bu hedeflerin korunması da Rusya'nın kırmızı çizgilerini oluşturmaktadır. Hedeflerine yönelen Rusya, problemsiz bir şekilde hedeflerine ulaşabilmesi için güvenli bir alan tesis etmesi gerekmektedir. Bu manada, Rusya, Avro-Atlantik coğrafyada var olan mevcut güvenlik sisteminin uluslararası ve bölgesel istikrarı zedelediği iddiasını 2009 belgesinde ifade etmiştir. Rusya bu yolla alternatif bir kolektif güvenlik sisteminin kurulması arzusunu belirtmiştir. Bu yolla hedeflerine ulaşabilmesi için arzuladığı güvenli alanı tesis etme çabası içindedir. Bununla birlikte, tek taraflı bir gücün hakim olduğu güvenlik sistemi eleştirilmektedir. Yine tek taraflı askeri üstünlüğü ulusal güvenlik tehdidi olarak değerlendiren Rusya, onun sahip olduğu sistemi de bu pencereden ele almaktadır. Bu türden bir üstünlüğün bertaraf edilmesi de Avro-Atlantik, alternatif bir kolektif güvenlik sistemi kurulması yoluyla hedeflenmiştir (İsmailov, 2015). Genel anlamda, Rusya her alanda eşitlikçi ve rekabete açık bir durum arzu etmektedir. Bunun aksini, tek taraflı üstünlükleri tehdit olarak değerlendirmiş, bu tehditleri bertaraf edebilmek için hedefler benimsemiştir. Bu

hedefleri gerçekleştirmek için alternatif mekanizmalar geliştirerek hedeflerine yönelik araçlar oluşturmuştur. Alternatif söylemler ve uygulamalar da Rusya'nın hedeflerini gerçekleştirmek için kullandığı en belirgin araçlardan birisidir.

Rusya'nın 2009 Yılında İlan Edilen Hedefleri (RNSS up to 2020, 2009)

- Devletin, toplumun ve vatandaşların çıkarlarının korunması
- Toprak bütünlüğünün ve egemenliğin korunması
- Rusya'nın modernizasyonu için uygun koşulların oluşturulması, ekonominin yenilikçi dönüşümü, ekonomik kırılganlıkların azaltılması
- Özellikle, yoksullukla ve demografik sorunlarla mücadele edilerek, Vatandaşların yaşam kalitesinin yükseltilmesi,
- Değişen ve dönüşen dünyada oluşan çok kutuplu düzende küresel etkiye sahip olmak, oluşacak düzenin adil, demokratik ve kolektif çözümler temelli olması
- Yurt dışında yaşayan Rus vatandaşlarını hak ve çıkarlarının korunması, Rus dili ve kültürünün korunması
- Kitle imha silahlarının yayılmasının engellenmesi
- Nükleer tehditlerin azaltılması
- Küresel anlamda rekabetçi bir düzenin sağlanması için uygun şartların oluşturulması
- Askeri modernizasyon, yönetsel ve organizasyonel yeteneklerin geliştirilmesi (L. Póti, 2008)
- Enformasyon ve iletişim alanının geliştirilmesi, bu alanda oluşabilecek tehditlere karşı önlemler alınması
- Enerji ve enerji yollarının kontrol edilmesi ve korunması
- Çok taraflı ve çok yönlü diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi bölgesel uluslararası işbirliklerinin arttırılması (BRIC, G-8, ŞİÖ, BDT, KGAÖ)
- Sınır ve kontrol noktalarının güçlendirilmesi yapılarak uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, yasadışı göç ile mücadele edilmesi
- Demokratik ülke imajının oluşturulması

2009 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde Öncelenen Bölgeler (González, 2013)

- 1) Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri
- 2) Karadeniz ve Hazar Denizi Bölgeleri , Ukrayna, Gürcistan
- 3) Avro-Atlantik Bölgeleri: AB, AGİT, Güneydoğu Avrupa, NATO, Baltık, ABD, Kanada, G-8
- 4) Asya-Pasifik: ASEAN, Çin, Hindistan(BRICS) Japonya, Türkiye, Mısır, Cezayir, İran, Suudi Arabistan, Suriye, Libya, Güneydoğu Asya, Kore Yarımadası, Afganistan
- 5) Ortadoğu: Filistin-İsrail, Arap Birliği, Afrika: Afrika Birliği
- 6) Latin Amerika: Brezilya(BRICS), Arjantin, Meksiko, Küba, Venezuela
- 7) Barents Denizi, Kuzey Kutbu (Arktik bölgesi)

3.3 2015 Ulusal Güvenlik Belgesi: Rusya'nın Stratejik Öncelikleri

Rusya'nın Suriye sürecindeki pozisyonunu ve hamlelerini ulusal güvenlik stratejisi temelinde değerlendirecek olursak, Rusya'nın ulusal düzeyde oluşturduğu güvenlikleştirme stratejinin temel odak noktası olmuştur. Bu kapsamda Rusya, ülkesinin sahip olduğu heterojen etnik dağılımdan ötürü gelebilecek tehlikeleri, yakın ve uzun vadede tehdit olarak tanımlamış ve belirtilen bu tehditlere yönelik bir planlama yapmıştır (McDermott, 2016). Rusya'nın oluşturduğu stratejik planlama dahilinde ulusal düzeyde tehdit arz eden radikal gruplar(DAEŞ'in varlığı ve Rusya'ya olan uzantıları) Rusya'nın istikrarını zedeleyebilecek olup, ulusal menfaatlere zarar verebileceklerdir (Russia Today, 2015). Yine karar alma süreci üzerinden bir değerlendirme yapacak olursak, ulusal strateji belgesinde bir diğer önemli konu olan enerjinin kullanılmasına yönelik stratejiler Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in yazdığı "Enerji nasıl stratejik bir silah olarak kullanılır" konulu master tez çalışması (Kramer, 2009), enerjinin Rus ulusal güvenlik stratejisinde neden önemli bir konu olduğunu açıklar niteliktedir. Rus ulusal güvenlik stratejisinde belirtilen bu iki önemli konu üzerinden Rusya'nın bugün neden Suriye'de olduğunu ve yakın gelecekte nasıl hamleler yapabileceğini anlamak mümkün olabilecektir. Ayrıca, Rusya'nın, Avrasya stratejisi ve Avrasya'nın hakim gücü olma isteği (Dugin, 2003), strateji belgesinde

belirtilen enerji, enerji yollarının kontrolü ve aynı zamanda iç istikrarı ve ulusal bütünlüğü koruma gibi temel ilkeler üzerinden anlaşılabilir (Trenin D. , 2013).

Rusya'nın Stratejik Öncelikleri (Trenin D. , Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities and Policy Drivers, 2016)

- Ortadoğu'da etkili bir aktör olmak, SSCB'nin yıkılmasıyla beraber kaybettiği nüfuz alanını yeniden kazanmak
- Suriye'nin savaş sonrası döneminde yönlendirici etkiye sahip olmak (Laruelle(Ed.), 2019)
- Bölgede sahip olunan iş birliklerini korumak ve potansiyel işbirliği alanları oluşturmak
- Suriye ve diğer bölge ülkelerinde enerji ve silah pazarında güçlü bir paya sahip olmak, payını yükseltmek, rakiplerini minimize etmek(ABD)
- Körfez Ülkelerinin yatırım anlamında ilgisini çekmek, ekonomik gelir kaynaklarını çeşitlendirmek
- Suriye ve yakın bölgesinde başarısız devletlerden kaynaklanacak olan terör ve radikalizm akımlarının önünü kesmek(Ön Alıcı Savaş) (Hill, 2013)
- Levant Doğu Akdeniz'de stratejik askeri üs ve limanlara sahip olarak Levant bölgesinde hali hazırda devam eden enerji siyasetinde etkin bir rol oynamak (Kainikara, 2018)
- Geçmişten bu yana gelen tarihsel arzu; Akdeniz'e inmek ve bu doğrultuda stratejik limanlar ve üsler yoluyla enerji hatlarının kontrolünü sağlayabilmek (Borshchevskaya, 2018)
- Avrupa Birliği'nin enerji temini için oluşturabileceği olası alternatif yollarda etkiye sahip olabilmek(East-Med(Doğu Akdeniz'den AB'ye Gaz taşınması) projesine karşı olası adımlar)

- ABD, AB ve NATO tarafından gerçekleştirilecek olası sınırlandırma hamlelerinin önünü kesmek(Tehdit olarak değerlendirilen NATO'nun Rusya sınırlarında sürdürdüğü faaliyetler) (Wood, 2018)
- Bölgedeki ekonomik diplomatik ve askeri etkinliği, varlığını arttırmak
- Avrasya strateji bağlamında öngörülen enerji ve enerji yollarını kontrol etmek
- Atlantik temelli iş birliklerine alternatif iş birlikleri, ittifaklar, mekanizmalar geliştirmek
- Siber güvenlik ve enformasyon temelli saldırılara karşı güçlü olmak, enformasyon konusun Rusya'nın kabiliyetlerinin geliştirilmesi

Rusya'nın Bu Dönemde Öncelediği Bölgeler (González, 2013)

- 1) Ukrayna, Moldova, Dağlık Karabağ, Abhazya, Gürcistan, Güney Osetya
- 2) Karadeniz ve Hazar Denizi Bölgeleri
- 3) AB üye ülkeleri, AGİT, NATO, Baltık Bölgesi, Balkanlar, ABD, Kanada, Arktik
- 4) ŞİÖ, ASEAN, Çin, Hindistan, Kore Yarım Adası, Japonya, Moğolistan, Vietnam, Avustralya, Yeni Zelanda
- 5) Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Afrika Birliği, Filistin-İsrail, Arap Ligi, Afganistan, İran
- 6) BRİCS, Brezilya, Arjantin, Venezuela, Küba, Meksika, Nikaragua

IV.BÖLÜM

4. RUSYA’NIN DIŞ VE GÜVENLİK STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 Rusya’nın Jeostratejik Yaklaşımları

Zapadniki(Batıcılar)

Bu yaklaşım 19. Yüzyıl Rusya’sının ideolojik kökenlerine dayanmaktadır. Zapadniki düşüncesine göre İmparatorluk çağlarına referansla Büyük Peter döneminde olduğu gibi modernizasyon ve Avrupalılarla samimi ilişkilerin kurulması gerektiği savunuluyor. Bu düşünce, Rusya’nın ilk dışişleri bakanı olan Andrei Kozyrev’in politikalarında görülmekte olup, sonrasında German Gref başkanlığında yürütülen Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin çalışmalarında ve Duma’da liberal -demokrat kanatta da oldukça yaygındı. Bu düşünceye göre elitler hatta bir kişi bile Rusya’yı Büyük Peter döneminde olduğu gibi Avrupalılaştırabilir. Zapadniki düşüncesine göre eğer Batı bunu desteklemezse intikam hırsında olan bir Rusya ile karşı karşıya kalabilirler. Böyle bir durumla karşılaşmamaları için Rusya ile stratejik işbirliği içinde olmaları gerektiğini söylemektedir. Bu kapsamda, G8, NATO, BMGK üyeleri ile eşit seviyede olunması ve aldıkları kararlara karşı Rusya’nın sorgulama hakkının olması gerekmektedir.

Bununla birlikte AB ile derin ilişkilerin kurulması da vurgulanmaktadır. Hatta Rusya ile AB arasındaki bu derin ilişkiler de “Ortak Avrupa Alanı” motivasyonu ile temellendirilmelidir. Bu türden bir stratejik partnerlik İslam Dünyasına ve Çin’e karşı işbirliği anlamına gelmektedir. Günümüz Zapadniki görüşü Batı’nın Rusya ile ittifakı doğal ve kalıtsal olarak bir bağlantıya sahip olduğu düşüncesini anlayacağı konusunda bir kaniya sahip olup, Batı’nın(ABD, Fransa, Almanya) Rusya ve Rusya’nın bağımsız komşularıyla doğal olarak müttefik olduğunu ileri sürmektedir (Piotrowski, 2002).

Vielikorossy(Büyük Rusyacılar)

Büyük Rusyacılar fikirleri 19. Yüzyılın Rusyasına dayanmaktadır. Bu kapsamda, Russophiles(Rus Seviciliği) ve Pan-Slavik düşünceler bu görüşün temel argümanlarını oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre devletin ana amacı Büyük Rusya'nın yeniden yükselmesidir. Bu görüşün modern temsilcileri ünlü muhalif Alexandr Solzhenitsyn, dışişleri uzmanları Sergei Baburin, Vladimir Zhirinovsky, Alexei Mitrofanov ve Konstantin Zatulin'dir. Bu görüş temel olarak ulusalcı bir ideoloji etrafında Bizans gelenekleri, Ortodoks kilisesi ve imparatorluk çağının özelemleri ile beslenmektedir. Büyük Rusyacılar göre Rusya, Belarus ve Ukrayna arasındaki bağlar Ortak Doğu Slav devletinin oluşmasına yol açacaktır. Bununla birlikte, diğer Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde Rusça konuşanların hakları ve etnik konular da önemsenmektedir. Yine, bu görüşe göre Ortadoks ülkelerin(Ermenistan, Gürcistan, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan) de özel bir yeri vardır (Piotrowski, 2002).

Yevraziytsy (Avrasyacılar)

Bu düşünce ekolü, devrim sonrası göçmen hareketi ile Sovyetler Birliği döneminde Lev Gumilev tarafından geliştirildi. Bu düşünce ekolüne göre Rusya ayrı teritoryal bir öznedir. Bu kapsamda, mistik Avrasya ve doğru bir kalpgah bu coğrafyanın tanımlanması için kullanılmaktadır. Bununla birlikte, Moskova'nın jeostratejik çıkarları Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin tümünden daha fazlasını kapsamaktadır. Bu görüşe göre ABD en yayılmacı ve Rusya'nın karşı karşıya kaldığı en büyük düşman güçtür. Avrasyacılar, Asya güçleri ile Rusya'nın arasında gerçek bir çatışma olmadığına inanmaktadır. Bu yüzden de Asya güçleri ile beraber Amerikan hegemonyasına ve küreselleşmeye karşı büyük bir blok oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda, Avrasyacılar İslam dünyası ile de bir çatışma olmadığını ileri sürmektedir. Diğer taraftan, güçlü Rusya etkisi altında AB, İran, Hindistan, Çin gibi farklı tarafların birleşebileceği konusunda bir olasılık olduğunu da söylemektedir (Piotrowski, 2002).

Tüm görüşler değerlendirildiğinde Rus ulusal güvenlik stratejilerini ve dış politika hamlelerini ele alacak olursak, Rusya bu görüş etrafında şekillenen davranışlar dizinini tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, Rusya şartlara göre davranan ve mevcut şartların içinde en makul ve rasyonel sonuca götürecek olan kararları almaktadır. Bu kararlar ne anlamsız ne de sadece duygusal arzular üzerine kurulu değildir. Yukardaki üç düşünce ekolü anlamında ortaya çıkan tablo, Rusya'nın bu düşünce ekollerinin hepsinin bir karışımı olan ve şartlara en uygun argümanların harmonize edildiği rasyonel kararları almaktadır. Rasyonel kararlar tam anlamıyla Rusya'nın menfaatine uygun sonuçlar üretilmesini hedefleyen, bununla birlikte bütçe-maliyet hesaplarını temele alan bir anlayışa dayanmaktadır. Rusya çıkarlarını maksimize etmek anlamında Rusya topraklarından daha geniş coğrafyalara kapı aralamak için Avrasyacı, tek taraflı üstünlük ve rekabetsizlik şartlarına karşı Batı ve Batı'nın kurumlarıyla beraber eşit olmak argümanını savunan Batıcı, Rusya'nın özellikle yakın çevresinde güçlü olabilmesi için Ortak Doğu Slav devletinin kurulmasını arzulayan, devletin temel amacının geçmiş imparatorluk özelemleriyle beraber Büyük Rusya'nın yeniden doğmasını sağlamak olduğunu ileri süren Büyük Rusyacı'dır.

Bu önemli üç görüş, Rusya'nın hem dış politika hem de güvenlik stratejilerinin belirlenmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Yani, Rusya kendi lehine sonuçlar üretmek için tüm görüşün şartlara uygun hale getirilmesini makul görmektedir. Bu haliyle oluşan tablo da Rusya'nın aşırı pragmatist bir anlayışta olduğunun bir kanıtıdır. Bu durumda, Rusya'nın stratejisinde fırsatların ve bu fırsatları avantaja çevirmenin genel ve baskın bir davranış türü olacağı ön görülebilir. Örneğin, Rusya'nın çıkarlarını maksimize edeceği bir durum oluşması ile beraber Suriye'de Esad olmaksızın politikalar belirleyebileceği, hatta yine çıkarlarını maksimize edilmesi uğrunda geçmişten gelen davranışlarını ve politikalarını değiştirebileceği normal olarak karşılanmalıdır. Yani Rusya, çıkarları uğruna değişkenlik gösteren karakteristik özellikler sergileyebilir. Bu noktada, Rusya'nın çıkarlarına hizmet eden olası sonuçlar olması, Rusya'nın eylemlerini gerçekleştirmesi için gerekli nedenlerin oluşması anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, bu durum kendini hem dış politikanın genel hatlarında hem de ulusal güvenlik stratejilerinin temel anlayışlarında kendini açıkça göstermektedir.

4.2 Akıllı Bekleyiş: Fırsatları Kollamak, 2000-2009 Dönemi

Sovyetlerin dağılmasında sonra yeni kurulan bir devleti güçlü hale getirmek, devlet kurumlarını ve aktivitelerini sağlam bir zemin üzerine kurmak dönemin en önemli meşguliyetini oluşturmaktaydı. Güçsüz ülkeyi güçlendirmek için boşlukları kollamak çok kutuplu dünya sistemine dönüşümü gerçekleştirmek kısa ve orta vadede istenilen hedefler olmakla birlikte öncelikle içsel dinamiklerin güçlü bir şekilde tesis edilmesi Putin'in başkan olduktan sonra temel önceliklerini oluşturmaktaydı (De Haas, 2010).

Bu noktada, ortaya çıkan en önemli öncelik ekonomik güç ve ekonomik gücün sağlama alınması olmuştu. Yine koşullar ve bilinen verili değerler anlamında karar alıcı penceresinden baktığımızda, bu ihtiyaç açık bir şekilde görülmektedir. Böyle bir ihtiyaca ulaşmak da dönemin Rusya'sının en öncelikli hedefi olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda ekonomi anlamında yapılan girişimler de anlamlı hale gelebilir, güçlü ve etkili aynı zamanda uluslararası olarak prestij sahibi olmak isteyen bir Rusya için bu hedefin başarılması olmazsa olmaz bir şart (sine qua non) olarak ele alınabilir. Yine karar alıcı bazında bir değerlendirme yapacak olursak, uluslararası anlamda güçlü olmak ve izlenen siyasetin etki oluşturup, ülkenin lehine sonuçlar üretmesi beklenmesi durumunda bunun en temel dayanağının ekonomi olduğu anlaşılmaktadır (Putin, 2000). Her ne kadar bir ülkenin güçlü olabilmesi için karşılaması gereken birçok şart ve kriter olsa da bu kriteri sağlamak tüm diğer şartların odak noktası olarak değerlendirilebilir (De Haas, 2010).

Bununla birlikte, Sovyetlerden kalmış devlet kurumsallığı noktasında miraslar olsa da böyle bir dönemin şartlarına göre yeniden şekillendirilerek kurulmuş bir ülkede sağlanacak olan en önemli şey gücün elde edilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda, en önemli alan ekonomi olarak düşünülürse, ekonomisi güçlü olan devletler diğer kapasitelerini harmonize bir şekilde geliştirerek, ulusal-bölgesel-uluslararası anlamda etki oluşturabilir. Ekonomik kapasitenin arttırılması için sürdürülen diplomatik ilişkiler de bu dönemde önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki Rusya Batı ile sert ilişkiler sürdürmek yerine daha ılımlı ve girişken, işbirliğini hedefleyen diplomatik

ilişkileri tesis etmek istemişti (Putin, 2000). Bu durum, Rusya'nın aynı zamanda prestij inşası için de oldukça önemliydi. Sert davranışlar sergilemeksizin izlenen politikalar özellikle dış politikayı etkilemiş bu yolla uluslararası anlamda prestij kazanmaya yönelik çabalar sürdürülmüştür. (De Haas, 2010). Rusya genel anlamda geleceğe yönelik arzularını gerçekleştirmek için akıllı hamleler yoluyla ilişkilerini tesis etmiş şartların fırsatlarını kollayarak, kendi hedeflerine yönelik çabalar sürdürmüştür. Özellikle bu hedeflerin ekonomik temelli olması, Rusya'nın geçmişteki bazı problemleri bilinçli bir şekilde unutmaya olanak sağladığı düşüncesi, tüm bu dönemin genel bir çıkarımı olarak değerlendirilebilir.

4.3 Rasyonel Tercihler, Radikal Değişimler, 2009-2015 Arası Dönem

Putin başkanlığının ikinci döneminde birinci döneme kıyasla hem söylemlerini hem de uygulamalarını değiştirdi. Birinci dönemde toparlanmaya çalışma sürecinden dolayı sert söylemlerden ziyade daha ılımlı ve işbirliğine açık bir pozisyon oluştururken ikinci döneminde daha çok iddialı ve keskin söylemler üzerinden eylemlerini de o derecede sertleştirdi. İlk dönemde istenen ihtiyaçların karşılanması ile birlikte hedeflerin yerine gelmesi Putin'in özellikle dış politika söylemlerinin değişmesine doğrudan etki etmiş olabilir (De Haas, 2010).

Bu noktada, ekonomik olarak toparlanan ve devlet ve hükümet anlamında fonksiyonlarını temellerinden bir Rusya öncelikle ABD ve onun etkisinde AB ve NATO ülkelerinde hoş karşılanmayacağından Rusya'nın mevcut pozisyonunu ve sahip olduğu kapasiteleri kırmaya yönelik girişimler de bu dış politika söylemlerinin ve ardından güvenlik stratejisinin radikal değişiklikler göstermesine sebep olmuş olabilir. Yine Rusya'nın o dönem itibarıyla karşılaştığı, olumsuz psikolojik etkisi geçmişten kaynaklı devam eden Kosova krizinde etkisiz bırakılması olayı ve ardından Gürcistan'da Rusya aleyhine politik gelişmelerin olması başlangıçta dış politika ve güvenlik söylemlerinin değişmesine neden olmuş sonrasında uygulamada Gürcistan'a ekonomik ve siyasi yaptırımlar yapılarak askeri müdahale gerçekleştirilmiş. Yine 2004 yılında Ukrayna hükümetinin değişmesi ve ardından NATO'ya aday olmaya yönelik olası girişimleri de Rusya için kabul edilemez olarak değerlendirilmiştir. Tüm bunlar,

Putin'in dönem itibariyle söylemlerinin sert eksene doğru kaymasına sebep olmuş olabilir. Bununla birlikte, Rusya'nın eski Sovyetler ülkelerini kendisi için meşru bir alan olarak değerlendirmesi tüm ulusal güvenlik strateji belgelerinin istikrarlı teması iken bu bölgelere yönelik Rusya'nın aleyhine girişimler de güvenlik ve dış politika söylem ve eylemlerinin değişmesinde önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca NATO'nun genişleme hamleleri ve planlamaları da Rusya için endişe verici olduğundan, Putin başkanlığının ikinci döneminde tüm bunları dikkate alarak bunlara karşı ve aynı zamanda savunmacı duruş ile söylemlerini temellendirmiştir. Tüm bu göstergeler de öncelikle söylem düzeyinde eyleme dönüştürülmüştür. Burada unutulmaması gereken en önemli konulardan birisi, birinci dönemde ulaşılması için hedefler oluşturulan, bu sert söylemlerini ve sonrasında eylemlerini güçlü hale getirecek temel dayanak noktası olan ekonominin artış göstermesi olup, dönemin rahatlayan Rus ekonomisi dış politika eylemlerinin yapılabilmesi için gerekli ve uygun zemini hazırlamıştır. Bununla birlikte, bu dönemde (2004-2008) Rusya'nın ulusal güvenlik belgelerinin de değişikliğe uğradığı açıkça görülmektedir.

Rusya ulusal güvenlik strateji belgelerini dönemin tüm şartlarını dikkate alarak hazırladığından Rusya'nın ulusal çıkarlarına zarar verebilecek girişimler, göz ardı edilemeyecek bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Rusya'nın kendine meşru olarak gördüğü eski Sovyet alanlarına ve Rusya sınırlarına yakın bölgelere yönelik Rusya aleyhine girişimler de bu anlayıştan dolayı doğrudan güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmiş olabilir (RNSS up to 2020, 2009). Çünkü bu alanlar da oluşabilecek Batıya doğru bir yaklaşma domino etkisi oluşturabilir ve geri döndürülemez bir hal alabilir endişesi Rusya'nın bu alanı güvenlik öncelikleri arasına almış olmasının bir diğer önemli sebebi olarak değerlendirilebilir.

Yine, bu bölge Rusya için ekonomik ve siyasi anlamda hem bir yaşam alanı hem de bir eski miras olmasından ötürü oldukça önemlidir. Ayrıca, bu bölgelerin coğrafi anlamda doğrudan Rusya'ya sınırının olması da olası bir değişiklikte Rusya'nın aleyhine askeri, siyasi ve ekonomik olarak sonuçlar üreteceğinden bölgenin bir şekilde Rusya kontrolü ve hakimiyeti altında bulunması Rus karar alıcıları için olmazsa olmaz niteliğindedir. Tüm bu tehditlerin yanında, Rusya güçlenen ekonomisine katkı sağlamak için yeni işbirlikleri ve yeni ilişkiler geliştirerek

potansiyel çıkar alanları oluşturmak istemiştir. Rusya'nın Orta Asya ülkeleri ile beraber Ortak Güvenlik Anlaşması Teşkilatı'nın kurulması ve bu yolla hem Orta Asya ülkelerinin hırsalarının korunması sağlanmış hem de bölgesel sorunlara ilişkin ortak bir mücadele programı oluşturulmuştur.

Yine, Bağımsız Devletler Topluluğu da aynı işlevi pekiştiren bir başka araç olarak değerlendirilebilir. Yani, eski Sovyet ülkelerini kontrol altına alarak bir diğer taraftan da ekonomik ve siyasi anlamda Rusya lehine sonuçlar üretecek girişimlere zemin hazırlama anlamında bu iki fonksiyonel örgüt kurulmuştur. Yine bu bölgelerde Batı kurumlarının etkin olması da bu duruma engel olabileceğinden etki-kontrol anlamında Rusya bölgeyi garanti altına almak için de bu fonksiyonel örgütleri kurmuş olabilir. Bununla birlikte, Rusya'nın ekonomik ve siyasi anlamda kurucusu olduğu Şangay İşbirliği Örgütü de yeni ticari ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, Rusya ŞİÖ üzerinden Orta Asya'daki gücünü ve kontrol kabiliyetlerini geliştirmiştir. Çin'in işbirliği bu gelişimin gösterilmesinde Rusya'ya önemli bir katkı sağlamıştır (Mankoff, 2009).

2009-2015 arası dönemde, 2009 sonrası dönemde özellikle Rusya'nın ekonomik kırılganlıklara karşı almış olduğu tedbirler ve ekonominin daha iyi bir seviyeye getirilmesi hedefleri, 2009 ulusal güvenlik strateji belgesinin odak noktası olmuştur. Bununla birlikte, yine ekonominin güçlendirilmesi anlamında enerji ve enerji yolları Rusya'nın bu dönemdeki temel ilgi alanlarını oluşturmaktadır. Bu ilgi alanları Rusya'nın hem güvenlik politikalarını hem de dış politikasını şekillenmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Rusya, bu doğrultuda araçlar da geliştirerek temel hedef olan ekonominin kırılganlıklarının azaltılması ve ekonominin daha iyi bir seviyeye getirilmesi çerçevesinde bölgesel ve uluslararası anlamda adımlar atmıştır. Bu adımların ilki ilk defa Kutup bölgesine ve Hazar denizinin enerji kaynakları ve bunların pazara arzı için oluşturulan enerji hatları üzerinden şekillenmiştir.

Yine, Rusya'nın çok yönlü diplomasiyi kullanarak yeni ittifaklar ve iş birlikleri geliştirmesi de bu dönemde ekonominin güçlendirilmesi için sürdürülen çabaları oluşturmaktadır. Bu noktada, Çin ile ilişkilerin geliştirilmesi, bununla birlikte Hindistan'la ilişkilerin geliştirilmesi dönemin çok yönlü diplomasinin sonuçları olarak değerlendirilebilir. Bu temaslar yoluyla Rusya hem yeni pazar alanları bulmak için

hem de yeni müşteriler edinerek ekonomik gelirinin tek tip olması durumuna karşı çeşitlendirme girişiminde bulunmuştur (Sakwa, 2007). Bununla birlikte, Rusya hem dış politikasında hem güvenlik politikasında temel etki gösteren tek kaynağa bağlı ekonomik gelir modeli Rusya'nın bu dönemki davranışlarının belirlenmesinde önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Bu dönemde Rusya'nın enerji ve enerjiyi temel odak noktası olarak ele alması, Rusya'nın enerjiyi stratejik bir araç olarak kullanmasına yol açmış, bu yolla enerji Rusya'nın hem yakın çevresinde hem de yakın çevresine dolaylı bölgeler üzerinde lehte sonuçlar üretebilmesine imkan sağlayan güçlü bir stratejik silaha dönüştürülmüştür. Ayrıca, her dönem olduğu gibi bu dönemde de Rusya için yakın çevresi ve sınırları en önemli öncelenen alanlar olarak belirlenmiştir. Bu noktada, Rusya Ukrayna'da meydana gelen siyasi gelişmeler sonucu Ukrayna'nın borcunu ödemediği iddiasıyla doğal gazını kısmıştır. Ardından, Rusya ile Ukrayna arasında meydana gelen kriz de dönemin politikalarının belirlenmesi çerçevesinde önemli bir olay olmuştur. Rusya yanlısı Ukrayna lideri Yanukoviç'in AB lehine bir kararı onaylamaması (AB ile Ortaklık Anlaşması) üzerine sokak gösterileri başlamış ve gösteriler şiddetlenmiştir. Bunun sonrasında Yanukoviç kaçmış, Ukrayna'da Rusya yanlıları ile AB taraflıları arasında iç çatışma başlamıştır.

Bu olayların ardından 2014 yılında Rusya Kırım'ı ilhak etmiş ve uluslararası kamuoyunun tepkisini toplamıştır. Yine, Rusya 2015 yılında enerjiyi silaha dönüştürme stratejisi çerçevesinde Ukrayna'nın doğal gazını kesmiştir. Bu hamle, hem Ukrayna'ya hem de Avrupa'ya karşı atılan bir hamle olmuştur. Bu kapsamda, bu hamle %39 oranında Rus doğal gazına (European Commission, 2017) bağımlı olan AB'yi oldukça endişelenmiştir (Mazneva, 2018). Bu olayla birlikte Rusya'ya karşı ekonomik ambargo uygulanmış, diplomatik tepkiler gösterilmiştir (Grigas, 2016). Bununla birlikte Rusya'nın uluslararası anlamda bir prestij kaybı da yaşamıştır. Bu dönemde Rusya'nın sert politikaları yine Rusya'nın ulusal güvenlik strateji belgesinde de ifade edilen öncelenen bölgelere göre şekillenmiştir. Bu kapsamda, Rusya yakın çevre ve sınırları olarak adlandırdığı eski Sovyet topraklarına oldukça önem atfederken bu bölgelere kendi topraklarına gösterdiği güvenlikçi ve korumacı hassasiyeti göstermiştir.

Yine, bu dönemde, Arap Baharı ile beraber Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da sokak gösterileri meydana gelmiştir. Bu sokak gösterileri, mevcut iktidarlara karşı olup, ülkelerindeki iktidarların değişmesini istemiştir. Bu manada, Rusya Arap Baharı süresince başlangıçta etkin bir aktör değilken ve ihtiyatlı davranıyorken, sonrasında anayasal olmayan bu taleplerin kabul edilemez olduğu konusunda görüşlerini yansıtmıştır. Rusya'nın bu düşüncesi ile beraber hali hazırda Arap Bahar'ı yaşayan ülkelerdeki Rusya çıkarlarını kaybetme endişesi hakim olmuştur (Dannreuther, 2014). Özellikle, Libya, Suriye, Tunus, Mısır gibi Ortadoğu ülkelerindeki iktidarların değişmesi yönünde oluşan dalga Rusya'nın bu ülkelerdeki ekonomik girişimlerinin kaybolmasına neden olacağından Rusya bu türden değişimlere karşı çıkmış ve somut bir gösterge olarak da Suriye'ye askeri müdahale gerçekleştirmiştir. Rusya'ya göre sokak gösterileri yoluyla yapılan iktidar değişimleri anayasaya aykırıdır ve kabul edilemezdir (Dannreuther, 2014). Bu bağlamda, Rusya askeri müdahale doğrultusunda mevcut iktidarı koruyarak hem kendi çıkarlarını güvenceye almak istemiş hem de yeni çıkar potansiyelleri için önemli bir girişimde bulunmuş oldu.

2009-2015 Arası dönemde Rusya özellikle ekonomik kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla, yeni bölgesel işbirlikleri ve yeni partnerler arayışındaydı. Bu arayışın en sert sonuçlarından birisi de Suriye müdahalesi olarak değerlendirilebilir. Suriye'ye yapılan bu müdahale hem mevcut çıkar alanlarının korunması hem de yeni pazarlara ulaşılması anlamında da önemli bir yere sahiptir. Bir diğer taraftan, Rusya Kırım ilhakı ile beraber kaybettiği uluslararası prestiji de telafi etmek zorundaydı. Tüm bunlar, Rusya'nın bu dönemdeki ulusal güvenlik politikalarının ve dış politikasının belirlenmesinde büyük bir rol oynamıştır. Öte yandan, Çin, Hindistan, G8, ŞİÖ, BRİCS, Avrasya Ekonomik Topluluğu ile yapılan etkinlikler de bu dönemde görülmektedir. Rusya, Çin ve Hindistan'la ilişkileri geliştirmiş (Sakwa, 2007, s. 290), özellikle ekonomik, askeri, savunma sanayi ve enerji gibi konular bu ilişkilerin artmasında konu başlıklarını oluşturmaktadır (Roberts, 2009).

4.4 Koşullu Hesaplar: Suriye Müdahalesinin Muhasebesi

Rusya'nın tüm ulusal güvenlik strateji belgeleri incelendiğinde karşımıza çıkan sonuç aslında Suriye müdahalesinin önceden gelen tarihsel olaylarla beraber şekillendiğini göstermektedir. Rusya'nın tarihsel olarak Suriye ilişkileri de Rusya'nın bölgeye yönelik politikalar geliştirmesinin önünü açmıştır. Bir şekilde, Rusya'nın bölgeye yönelik ilgisini oluşturmuştur. Coğrafi olarak uzak olan bir bölgede ilişki geçmişi olmaksızın politika üretimi anlamsız olabileceğinden, ikili olarak ilişkinin gelişmesi hem Rusların Suriye'ye yönelik düşünce geliştirmesine hem de karşılıklı sonuç üretecek girişimlerin bulunulmasına olanak sağlamıştır. Rusya neden Suriye'ye müdahale etti sorusunun cevabını kronolojik olarak maruz kaldığı olaylar ve bu olaylar sonucu Rus devlet hafızasında oluşan imajlar da belirlemektedir. Bu imajların oluşmasında negatif birikim söz konusu da olabilir pozitif birikim de söz konusu olabilir. Hangisinin baskın geldiği sorusu eylemlerin gerçekleştirilmesi sonucu anlaşılabilir.

Tarihsel olarak, ulusal güvenlik strateji belgelerinin de içinde bulunan dönemin konjonktürü belirlediğinden Suriye müdahalesini zamanla biriken ve sonunda taşan bir sürece de benzetebiliriz. Yani, hem tarihsel kronoloji hem de dönemin maruz kalınan şartları genel anlamda konjonktür ve tüm bunların algılanmasında oldukça önemli rol oynayan düşünceler ve yaklaşımlar da Suriye müdahalesinin neden yapıldığı sorusunu cevaplamaktadır. Bu yüzden, Suriye müdahalesinin oluşma süreci çok boyutlu ve katmanlı olarak değerlendirilebilir. Ancak bu noktada aktörün dönemsel ihtiyaçları temelinde ortaya çıkan arzular oldukça önemlidir. Esasen, aktörün ihtiyaçları kapsamında belirlediği hedefler doğrudan politik hamlelerin anlamlandırılmasında etkili bir faktördür.

Bu noktada, aktörün ihtiyaçları temelinde oluşturacağı zihniyet, süreçlerin sonuçlarını anlamada oldukça değerlidir. Öyle ki, devletler belirlenen bu zihniyet yoluyla, vurgulanma sürecini başlatır. Vurgulanma süreci, devletler tarafından doğru-zaman, doğru mekan, doğru hamle ekseninde şekillenmektedir. Örneğin 1990- 2000 yıllarında Çeçenistan savaşları süresince Çeçen mücahitlerin Rusya'ya karşı attığı adımlar, eylemler (Arbatov, 2000) Rusya için bir tehdit olmasına rağmen 2000 yılında Rusya Kuzey Kafkasya'da yer alan terör uzantılarının ulus-aşırı kaynağına askeri

müdahale girişiminde bulunmamıştı. Çünkü ne böyle bir kaynak tam olarak vardı ne de Rusya'nın bu girişimi yapacak bir gücü. Tüm bu nedenler karşılıklı ilişkisel temelde sonucun oluşmasını etkilemektedir. Bunlar dönemin şartları itibariyle karşılanmış olsaydı belki de farklı bir sonuç ile karşı karşıya kalınabilirdi. Yani bu şartların olmaması bir vurgulama sürecinin başlamamasına ve nihai bir eylemin gerçekleşmemesine neden olmaktadır.

Bu örnek, doğru zaman, doğru mekan, doğru hamle ekseninin ve vurgulanma sürecinin nasıl başlayacağını açıklar niteliktedir. Bunlardan birinin eksik olması bir hamlenin neden yapılmayacağını ya da hamlenin neden yapılacağını açıklamaktadır. Yine, Rusya, 2000 yılında ulusal güvenlik strateji belgesinde daha ılımlı ve yumuşak bir söylemi hakim tutmuşken, 2009 yılında ulusal güvenlik strateji belgesi söylemleri ve yöntemleri de radikalleşmiştir (RNSS up to 2020, 2009). Bunun temel sebebi yine doğru zaman, doğru mekan, doğru hamle ekseninde cevap bulmaktadır. Yani, dönemin koşulları ve aktörün şartları neden bir hamlenin yapılıp yapılmayacağı sorusunun cevaplandırılmasında temel dayanaktır. 2000 yılında güçsüz ve etkiye sahip olmayan bir Rusya daha yumuşak bir söylemi ulusal güvenlik belgesinde kullanmayı tercih etme eğiliminde olmuştur.

Bir diğer taraftan, 2009 yılına geldiğimizde değişen şartlar, güçlenen Rusya ve manevra kabiliyetlerinin de elde edilmesi ile beraber daha iddialı ve daha sert söylemlere yönelmiş bir Rusya'yı görmek şaşırtıcı karşılanmamalıdır. Yine, diğer katmanlar ve boyutlar da bu süreçlerin belirlenmesinde katalizör bir görev üstlenmektedir. Bu katmanlar da süreçlere negatif ya da pozitif anlamda etki etmektedir. Yani, bir sonuç oluşurken bir süreçten geçmektedir. Bu süreçler de sonucun oluşması anlamında temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu süreçlerin oluşmasında, her bir vakanın bir süreç içerisinde belirli bir etki kapasitesi vardır ve sonuçların şekillenmesinde rol oynamaktadır. Bu noktada, Rusya'nın Suriye müdahalesini neden yaptığını analiz edecek olursak süreçler içindeki vakaları değerlendirmemiz gerekir. Çünkü, devletler de bu değerlendirmeleri yaparak eylemlerini gerçekleştirir. Bu kapsamda aşağıdaki liste Suriye müdahalesinin neden olduğunu anlama adına oldukça önemlidir.

Müdahalenin Gerçekleşmesine İlişkin Önemli Vakalar, Söylemler ve Düşünceler

- 1971’de alınan Tartus üssü ve onun güçlendirilmesi
- 1990- Soğuk Savaş’ın kaybeden tarafı(Biriken bir içerlenme) (Erşen, 2016)
- 1999 NATO öncülüğünde Sırbistan’ın BMGK kararı olmadan bombalanması
- Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti’nin NATO’ya katılması
- 2004 NATO’nun doğuya doğru genişlemesi-Bulgaristan, Baltık, Romanya, Slovenya, Slovakya
- Renkli Devrimler- Gürcistan 2003, Ukrayna 2004, Kırgızistan 2005
- 2007 ilk uyarı -Putin’in konuşması Münih uluslararası güvenlik konferansı-(Rusya’nın yeniden doğruluğu) NATO ve AB’nin genişlemesi durdurulmak zorunda (Trenin D. , 2013)
- 2008 Gürcistan- Güney Osetya Abhazya çatışması, Gürcistan Askeri müdahalesi, AB ya da NATO’ya üye olmanın yolunun kapatılması,
- Yükselen petrol fiyatları ile Rusya’nın ekonomisinin güçlenmesi ve jeopolitik hedeflerinin gelişmesi, manevra alanlarının artması
- 2014 Ukrayna lideri Rusya yanlısı Viktor Yanukoviç’in AB lehine olacak kararı(AB ile Ortaklık Anlaşması) reddetmesi üzerine geniş çapta sokak gösterileri ve protestoların başlaması ve Yanukoviç’in kaçması, Rusya bu durumu anayasaya aykırı darbe olarak değerlendirdi ve bir hafta sonra Kırım’a askeri müdahale gerçekleştirdi (Casula, 2017)
- Rusya’nın Arap Baharında Suriye’ye karşı tutumu; Suriye’de Rejim değişikliği istikrar bozucu bir hamle olur (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017)
- 2005’de başlayan Ortadoğu ilgisi Putin’in Mısır, İsrail, Suud, Katar, Ürdün, Türkiye, BAE ziyaretleri (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017)
- Arap baharı ile gelen değişimlerin Rusya’nın bölgedeki menfaatlerine ve etki alanına zarar vereceği endişesi, acı Libya dersi (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017)
- 2000’ler boyunca NATO’ya karşı kaybettiği mücadelede (Arbatov, 2000) ABD’nin oluşturmuş olduğu boşluğu doldurmak

- 2007- 2010 arası Rusya'nın Suriye silah satışı toplam 4.7 milyar dolara ulaşması, bununla birlikte Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)'e göre 2007-2012 arasında Rusya Suriye'nin silah alımlarında %78 oranında bir paya sahip (Connolly & Sendstad, 2017).
- 2014-2015 Rusya'nın ekonomik ve siyasi sorunları/Ruble'nin dolar karşısında değer kaybetmesi, petrol fiyatının düşmesi
- Kuzey Kafkasya'daki örgütler ve gruplar/Suriye'ye uzanan terör bağlantıları(DAEŞ)
- Arap Baharı'nın bölgeye demokrasi ve istikrar getirmeyeceği düşüncesi
- Renkli devrimlerin Rus karar alıcılarının hafızasındaki olumsuz yeri ve korkusunun Ortadoğu'daki politikasına yansımaları (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017)
- Arap Baharı'nda Rusya'nın çekimser, ikincil derece etkinlikte, aktör davranışları

Müdahale Sonrası Vakalar, Söylemler ve Düşünceler

- Rusya'nın Esad'ı desteklemenin bölgedeki radikal unsurlara/terörizme karşı mücadelede önemli olduğu argümanı (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017)
- Terörizmle savaşmanın kutsallaştırılması, sadece bölgeyi kurtarmak değil medeniyeti kurtarmak anlayışı(Ortodoks söylemleri)(Müdahaleyi meşrulaştırma girişimleri) (Gianluca, 2015)
- Rusya'nın kendini ABD ile eş değer bir güç olarak görmeye zorlaması ki Suriye'de bir taraf olma yoluyla bunu pekiştirme anlayışı
- Bölgesel muhafazakar bir aktör olarak Rusya, koruyucu/ABD'ye alternatif
- İslam İşbirliği Teşkilatı'nda gözlemci ülke olunması (Körfez yatırımları için olası ilişki geliştirme potansiyelleri) (Trenin D. , Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities and Policy Drivers, 2016)
- Büyük güç olma arzusu -Suriye'de bunu kanıtlama, medeniyetin savunucusu olma

- Kırım ve Ukrayna’da kaybedilen prestiji kazanma arayışları
- Gürcistan ve Çeçenistan savaşlarının maliyetleri ve 2008 ekonomik krizi, bu maliyetleri telafi etme arayışı
- AB ile enerji bağları AB’nin enerji tedarikçisi(%39 oranında doğal gaz ihracatı (European Commission, 2017), AB’nin Suriye’nin kıyısı olan Doğu Akdeniz’de alternatif tedarikçi arayışı)
- Doğu Akdeniz’de gelişen siyasete etkin katılım göstererek AB’nin alternatif doğal gaz pazarlarını engelleme (Kainikara, 2018, s. 124)
- Ortadoğu’da etkin güç olmak, özellikle savunma sanayi ve enerji pazarlarında yeni müşteriler bulma arayışı (Blank S. , 2018, s. 414-437) (Connolly & Sendstad, 2017)

Tüm bunlar, Rusya’nın müdahale öncesi ve müdahale sonrası değerlendirmeye tabi tuttuğu düşünceler olup, negatif ve pozitif olarak sınıflandırılmıştır. Yani Rusya’nın lehine mi? Aleyhine mi? Sorusunun cevabına göre iki gruba ayrılmıştır. Bunun yanında bu gruplar da ekonomik, askeri ve enerji seviyeleri üzerinden sınıflandırmalara tabii tutulmuştur. Tarihsel olarak, Suriye-Rusya ilişkilerinin varlığı da tüm bu değerlendirmeler ışığında önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Bununla birlikte Rusya’nın müdahaleyi gerçekleştirdiği dönemde maruz kaldığı şartlar da nihai kararın alınmasında baskı unsurları olarak değerlendirilebilir. Hali hazırda kararın alınması sürecinde baskı unsurlarının varlığı temel yönlendirici rol da oynayabilmektedir. Çünkü istenilen sonuçlara ulaşmak için doğru zaman, doğru mekan, doğru hamle eksenin oturtulması gerektiğinden, bu dinamiklerin değişken olması baskın unsurlar ile beraber eylemin gerçekleşmesi yönünde tetiklenmesine sebep olabiliyor. Bu durumda içinde bulunulan zaman diliminde yapılması ya da yapılmaması gereken hamlenin belirleyicisi olmaktadır.

Bu noktada, Suriye müdahalesinde baskı unsurları nedir diye sorarsak karşımıza çıkan faktörler ise şu şekilde sıralanabilir. Ortadoğu’da yükselen DAES etkinliği ve DAES’in Rusya içinde Kuzey Kafkasya’da emirlik kurması olarak değerlendirilebilir. Tüm ulusal güvenlik belgelerinde, Çeçen Savaşı’nın referansı ile terör örgütleri ve radikal/aşırı grupları tehdit olarak ele alan Rusya, özellikle bölücü ve egemenliği zedeleyici, istikrar bozucu unsurlara karşı mücadele etmektedir.

Rusya'nın tüm ulusal güvenlik strateji belgelerinde bu konunun vurgulanması da Suriye müdahalesinin açıklanmasında önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir (Hill, 2013). Yine baskı faktörleri üzerinden devam edecek olursak, içinde bulunan zaman diliminde müdahale için uygun şartların oluşması durumu bir diğer baskı faktörü olarak ele alınabilir.

Öyle ki, içinde bulunun zaman diliminde uygun şartlar her zaman uygun olmadığı gibi aksine istenilen eylemin yapılmaması adına tüm şartların değiştiği bir durum da sergileyebiliyor. Bu noktada, şartların oluşması durumunda eylemin yapılmasını zorunlu kılıyor. Bir diğer baskı faktörü ve en etkin baskı faktörü olarak da geçmişten alınan acı Libya dersi referansında Rusya'nın Suriye ve bölgedeki çıkarlarının Esad'ın düşmesi ile beraber kaybedeceği endişesi olarak değerlendirilebilir. Hali hazırda ekonomik çıkarlarının olduğu bölgede olası bir değişim tüm bu ekonomik çıkarların kaybına neden olabilir. Bu ekonomik çıkarlar (Connolly & Sendstad, 2017) askeri ürünlerin pazara sunulması, savunma sanayi ve enerji (Blank S. , 2018, s. 414-437) gibi konu başlıkları etrafında şekillenmektedir (Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement, 2017).

Rusya'nın ulusal güvenlik stratejileri üzerinden genel bir değerlendirme yapacak olursak; ekonomik hedeflerin ve ekonomi temelli arzuların tüm belgelerin ortak ve kesişen tarafı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, güvenlik strateji belgelerinde bahsedilen diğer hedeflerin de nihayetinde ekonomik amaçlara hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Rusya'nın Suriye'ye yönelik hamlesinin motivasyonları arasında en önemli faktör olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Rusya güvenlik strateji belgelerinde tek taraflı bir üstünlük karşıtlığı da tüm belgelerin ortak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Suriye'de tek taraflılığa karşı bir mücadele de müdahalenin motivasyonları içinde yer alabilir (Siddiqui, 2016). Bölgede Rusya'nın aktivitesi rekabetçi bir ortamın oluşmasına sebep olabilecek ayrıca alternatif mekanizmalar yoluyla bölgedeki tek taraflı üstünlük bertaraf edilebileceğinden ABD ya da Batı önceliğinde kurulan tek taraflı üstünlük karşıtlığı da müdahalenin oluşmasında önemli bir faktördür.

Şekil 4

Rusya'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya Silah Satış Oranları(2000-2016)

Kaynak: SIPRI Arms Transfers Database, 2017

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, temel olarak Rusya'nın Suriye müdahalesine ilişkin sorulara cevap aramış, spesifik olarak Suriye müdahalesi ile Putin dönemi Rus ulusal güvenlik stratejileri arasında bir bağlantı ya da ilişki var mı? Sorunsalına odaklanmıştır. Bu noktada, çalışma doğrultusunda 2000, 2009 ve 2015 yılında çıkarılan ulusal güvenlik strateji belgeleri incelenmiştir. İncelenen belgelere göre, Rusya, ulusal güvenlik strateji belgeleri oluştururken ulusal, bölgesel ve küresel gelişmeleri temele alarak sınıflandırmış ve bu değerlendirmeler sonucu ulusal güvenlik stratejileri oluşturulmuştur. Her ne kadar, ulusal güvenlik strateji belgelerinde ulusal, bölgesel ve küresel gelişmeler temel etki faktörleri olarak değerlendirilse de Rusya'nın psikolojik hafızası, ideolojik akımlar ve de Rusya'nın mevcut dönem itibari ile genel anlamdaki askeri, ekonomik ve siyasi durumunun belgelerin oluşturulmasında etkili olduğu görülmüştür. Bu noktada, özellikle Avrasyacılık, Batıcılık ve Büyük Rusyacılık fikir akımlarının ve tartışmalarının etkisi de belgelerde yansıma bulan fikir akımları olarak değerlendirilebilir.

Bir taraftan ulusal, bölgesel ve küresel gelişmelerin değerlendirilmesi diğer taraftan Rusya'nın tarihsel-psikolojik ve ideolojik anlamda sahip olduğu faktörler 2000, 2009 ve 2015 ulusal güvenlik strateji belgelerinde görülen bir benzerlik olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda, belgeler ortak özelliklere sahip olmakla birlikte farklılıklara da sahiptir. Bu benzerlikler ve farklılıklar dönemlerin ve genel olarak konjonktürün durumuna göre değişebilmektedir. Bu kapsamda, ulusal güvenlik strateji belgelerinin benzerlikleri ve farklılıkları dış politika ve güvenlik eylemlerinin anlaşılmasında oldukça önemlidir. Bu sınıflandırmalar, başta Suriye müdahalesinin anlaşılmasını genel olarak da Rusya'nın dış ve güvenlik politikalarının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Rusya'nın 2000 yılında ilan ettiği ulusal güvenlik strateji belgesinde genel olarak ulusal sınırlar içinde yaşanan sorunlara cevap aranırken, bunun yanı sıra hali hazırdaki güç kapasitelerini koruma ve geliştirmek 2000 yılında ilan edilen belgenin temel odak noktalarını oluştururken, bir diğer taraftan 2009 ve 2015 yılında ilan edilen ulusal güvenlik belgelerinde daha çok ulusal sınırların dışındaki sorunlara cevap aranmıştır. Bu dönemde (2000 Güvenlik Strateji Belgesinde) görülen ve belgeyi temel

olarak şekillendiren en önemli tehdit Çeçenistan’da gerçekleşen mücadeleler ve terörizm olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, 2000 ulusal güvenlik strateji belgesi daha çok savunma temelli ve var olanı koruma odaklıyken, 2009 ve 2015 yılında ilan edilen güvenlik strateji belgelerinde Rusya’nın daha saldırgan, radikal olduğu açık bir şekilde görülmektedir. 2000 ulusal güvenlik strateji belgesine göre 2009 ve 2015 ulusal güvenlik stratejilerin radikal olarak değişiklik göstermesi, ulusal, bölgesel ve küresel şartlarda Rusya’nın algıladığı tehditlerin radikal ölçüde artması temelinde açıklanabilmekle beraber geçmişten bu yana Batı’ya karşı biriken negatif yönde psikolojik hafıza da bu radikal oranda sertleşmenin nedensel bir sonucu olabilir. Öyle ki, tarihsel olarak ilerleyen bir süreçte Çarlığın yıkılması ardından SSCB’nin dağılması ve sonrasında Renkli Devrimlerin gerçekleşmesi ve buna bağlı olarak gerçekleşen çeşitli ekonomik ve psikolojik kayıplar ki bu kayıpların sürekli olarak Rusya’yı olumsuz sonuçlara maruz bırakması, Rusya’nın eylemlerinin ve davranışlarının sertleşmesine neden olmuş olabilir. Nedensel olarak, psikolojik etkiye sahip tarihsel dönüm noktalarının tümünün birikmesi hem davranışsal hem de psikolojik anlamda Rusya’nın eylemlerinin değişmesine ve dönüşmesine yol açtığı görüşü bu çalışmanın genel bir çıkarımı olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, 2000 yılında ilan edilen ulusal güvenlik strateji belgesi ile 2009 ve 2015 ulusal güvenlik strateji belgeleri anlaşılır bir şekilde farklılaşmaktadır.

Bu bağlamda, değişim ve süreklilik yönünde bir kıyaslama yapacak olursak, Rusya’nın ilan ettiği tüm ulusal güvenlik strateji belgelerinde belirsizliğin hakim olması yaygın olarak görülen bir durum olup, bu belirsiz ve net olmayan söylemler tüm belgelerde süreklilik arz etmektedir. Bunun yanında, süreklilik arz eden bir başka söylem ise Rusya’nın ulusal güvenlik stratejilerinde öncelendiği bölgelerde görülmektedir. Bu manada, Rusya 2009 yılında “ayrıcalıklı alan” olarak nitelediği eski Sovyetler Birliği topraklarını özellikle Orta Asya, Güney Kafkasya ve Doğu Avrupa bölgelerini sürekli olarak öncelemiş ve vurgulamıştır. Bu durum tüm belgelerde açık bir şekilde görülen bir benzerlik olarak değerlendirilebilir. Bir diğer taraftan çalışmanın odaklandığı sorunsala cevap olarak Ortadoğu bölgesinin de dış politika konseptleri itibariyle tüm belgelerde vurgulanması görülen bir başka önemli süreklilik

olarak değeriendirilebilir. Bu noktada, çalışma boyunca aranan bir soru olan neden Suriye müdahalesi gerçekleşti? Suriye müdahalesinin ulusal güvenlik strateji belgeleri ile bir bağlantısı ya da ilişkisi var mı? Sorusuna yönelik cevaplar 2000, 2009, 2015 yıllarında yayınlanan belgelerin hazırlık ve karar alma süreçlerinde maruz kalınan atmosfer ile temellendirilebilir. Esasında, Rusya'nın dönemler içinde maruz kaldığı olaylar ki bu olayların bazılarında olumlu sonuçlar, bazılarının da ise olumsuz sonuçlar elde edildi, tüm bunlar Rusya'nın Suriye müdahalesini gerçekleştirmede önemli etkiye sahip olaylar ya da bir diğer deyişle baskın faktörler olarak değeriendirilebilir. Bu noktada, bu çalışma aynı zamanda Rusya'nın belgelerini yayınladığı dönemleri dikkate alarak belgelerin hazırlanmasında karar alıcının nasıl bir sürece maruz kaldığını anlayarak analiz etmiştir. Karar alıcının maruz kaldığı atmosferi anlama ve atmosfer çerçevesinde olayların dikkate alınılması süreçleri neden-sonuç ilişkisi temelinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, karar alıcının maruz kaldığı atmosferi ve dikkate aldığı gelişmeleri inceleme noktasında 2000, 2009 ve 2015 yıllarında ilan edilen ulusal güvenlik stratejileri büyük öneme sahiptir.

Bu alışma, bu yöntem marifetiyle temel sorunsala cevap aramış ve bazı değeri bulgulara ulaşmıştır. Genel anlamda, Rusya'nın ulusal güvenlik stratejileri ile dış politika hamleleri arasında neden-sonuç ilişkisi anlamında önemli bağlantılar olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, Rusya'nın ulusal güvenlik strateji belgelerinde değindiği konular, ulusal, bölgesel ve küresel gelişmeler ile beraber ele alındığında daha anlamlı kılındığı gibi Rusya'nın ulusal güvenlik ve dış politika stratejilerinin büyük lde anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Bununla birlikte, Rusya'nın strateji belgelerinde başlıca dikkate aldığı konular ve gelişmelerin, daha çok Rusya'nın aleyhine olan gelişmeler ve olaylar olduğu görülmüştür. Bu durum, olumsuz sonuçlardan ders alarak deneyimlenen Rusya'nın 2000 yılından 2015 yılına kadar bir öğrenme sürecinde olduğunu gösterir niteliktedir. Yani, Rusya'nın geçmişte yaptığı hataları telafi etme arayışıyla beraber içinde bulunan konjonktürün fırsatlarını en iyi şekilde kullanma yönelimi Rusya'nın ulusal güvenlik ve dış politika stratejilerinin tümünde görülen ortak bir eğilim olarak değeriendirilebilir. Ayrıca, bu durum ilan edilen ulusal güvenlik strateji belgelerinde sreklielik göstermektedir. Ulusal güvenlik strateji belgelerinden ve dış politika

konseptlerinden anlaşılan bir diğer önemli konu ise; Rusya'nın genel olarak geçmişte yaptığı hatalar üzerinden, aynı hatayla bir daha yüz yüze kalmama arayışı olup bu durum küresel ve bölgesel anlamda etkili olan iki önemli gelişme üzerinde görülmektedir. Bu noktada, güncel küresel siyaseti etkileyen Renkli Devrimler ve Arap Baharı Rusya'nın bu arayışının somut şekilde görüldüğü en önemli gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Rusya'nın geçmişten bu yana deneyimlediği toprak kayıpları ve yenilgi merkezli psikolojik travmalar, var olan koruma ve davranışsal anlamda muhafazakarlığı etkin tutan faktörler olmuştur. Öyle ki, Rusya'nın uluslararası menfaatlerine olumsuz yönde etkileyecek değişim trendleri Rusya için kabul edilemez olarak değerlendirilmiş ve bu noktada korumacı ve muhafazakar davranış özellikle 2009 ve 2015 ulusal güvenlik strateji belgelerinde süreklilik arz etmiştir. Bu noktada, Suriye müdahalesinin en önemli faktörlerinden birisi olan değişim karşıtlığı Rusya'nın Suriye müdahalesini açıklayabilecek değerli bir faktördür.

Bununla birlikte, ulusal güvenlik strateji belgelerinde değinilen tehdit algılamaları da Rusya'nın ulusal güvenlik ve dış politika stratejilerinin belirlenmesinde önemli rol oynadığı bu çalışmanın bir çıkarımı olarak gösterilebilir. Özellikle, AB ve NATO'nun Rusya'nın yakın çevresine yönelik aktiviteleri 2009 ve 2015 ulusal güvenlik strateji belgelerinde değinen ortak tehdit algılaması olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, tüm bunlarla birlikte, geleceğe yönelik bir öngörü yapılacak olursa, Rusya'nın bir öğrenme sürecinde olduğu, konjonktürün fırsatlarını en iyi şekilde kullanma arayışı eğilimi ve ayrıca sınırlarının ötesindeki menfaatlerini olumsuz yönde etkileyecek tüm gelişmeleri tehdit olarak değerlendirdiği düşüncesi ile özellikle Suriye müdahalesi yoluyla Rusya'nın bölgedeki mevcut askeri, ekonomik ve siyasi kazançları ve olası kazanç alanları, Rusya'nın şuan ve gelecekteki ajandasının en önemli temel gündemi olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, aşağıdaki çıkarımlar Rusya'nın geleceğe yönelik olası Ortadoğu gündemi olarak öngörülebilir.

- Rusya'ya Körfez ülkelerinin yatırımlarını çekmek,
- Bölgenin enerji/nükleer ve silah pazarlarında belirleyici bir konumda olmak
- Rusya'nın Suriye'deki askeri ve ekonomik varlığını kalıcı kılma çabaları (Tartus (Deniz) ve Hmeymim (Hava) Üsleri)
- Doğu Akdeniz enerji siyasetinin bir parçası olarak Avrupa'nın Rusya'ya alternatif enerji arayışını engelleme çabaları
- Fırsatlar dahilinde Hegemonya kırıcı ve boşluk doldurucu askeri, ekonomik ve siyasi hamleler
- Bölgedeki askeri ve ekonomik menfaatlerine olumsuz yönde etki edecek değişimlere karşı koyma ya da bertaraf etme

Kaynakça

- A. Snetkov. (2015). From crisis to crisis: Russia's security policy under Putin. . *Russian analytical digest*, 173,, 2-5.
- Arbatov, A. G. (2000). *The transformation of Russian military doctrine: lessons learned from Kosovo and Chechnya*. GEORGE C MARSHALL CENTER APO AE 09053 EUROPEAN CENTER FOR SECURITY STUDIES.
- Azmi, B. (2015). Russian Intervention in Syria: Geostrategy is Paramount. *Series: Research Paper*.
- Blank, S. (2018). *The Foundations of Russian Policy in the Middle East*. Washington D.C.: The Jamestown Foundation.
- Blank, S. J. (2000). THREATS TO RUSSIAN SECURITY:THE VIEW FROM MOSCOW. *Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.*, 12-39.
- Borshchevskaya, A. (2018). Russia's Goals Go beyond Damascus. *Middle East Quarterly*.
- Casula, P. (2017). Russia's Foreign Policy from the Crimean Crisis to the Middle East: Great Power Gamble or Biopolitics? *Rising Powers Quarterly*, 1(1), , 27-51.
- Connolly, R., & Sendstad, a. C. (2017). Russia's Role as an Arms Exporter: The Strategic and Economic Importance of Arms Exports for Russia. *Chatham House*, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-03-20-russia-arms-exporter-connolly-sendstad.pdf> (Erişim Tarihi:Nisan 2019).
- Covington, S. R. (2015). *The Meaning of Russia's Campaign in Syria*. Belfer Center for Science and International Affairs.
- Dannreuther, R. (2014). Russia and the Arab Spring: Supporting the Counter-Revolution. *Journal of European Integration* 37, no. 1, 77-94.
- De Haas, M. (2010). *Russia's foreign security policy in the 21st century: Putin, Medvedev and beyond*. Routledge.
- Drew, D. M., & Snow, & D. (1988). *Making strategy: An introduction to national security processes and problems*. AIR UNIV MAXWELL AFB AL.
- Dugin, A. (2003). *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım Çev. Vügar İmanov*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Erşen, E. (2016). Rusya'nın Suriye Politikası: Fırsatlar, Riskler ve Tehditler. H. B. Yalçın, & B. Duran(ed.) içinde, *Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Stratejileri* (s. 149-175). İstanbul: SETA Yayınları.
- European Commission. (2017). *Quarterly Report on European Gas Market* . Market Observatory for Energy DG Energy Volume 10 (issue 4; fourth quarter of 2017) .

- Gaddy, C., & O'Hanlon, M. (2015). Toward a "Reaganov" Russia: Russian Security Policy after Putin. *The Washington Quarterly*, 38(2), 205-221.
- Gianluca, M. (2015). Russia in Syria: Air Strikes on Homs Are 'Holy War Against Terrorism' Says Russian Orthodox Church. *International Business Times*, <http://www.ibtimes.co.uk/russia-syria-air-strikes-are-holy-war-against-terrorism-s> (Erişim Tarihi Mayıs 2019).
- González, F. J. (2013). THE FOREIGN POLICY CONCEPT OF THE RUSSIAN FEDERATION: A COMPARATIVE STUDY. *Spanish Institute for Strategic Studies (IEEE), Framework Document*, 17.
- Grajauskas, R. (2009). What is new in Russia's 2009 national security strategy. *Eastern Pulse*, 1-5.
- Grigas, A. (2016). *Beyond Crimea: the new Russian empire*. Yale University Press.
- Gülboy, P. E. (2015). Çatışma Çözümü: Temel Yaklaşımlar ve Pratikler. S. TURAN, & N. Ö. KÖROĞLU içinde, *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar* (s. 260-261). Edirne: Dora Yayıncılık.
- Hedenskog, J., Konnander, V., Nygren, B., Oldberg, I., & Pursiainen, C. (2013). *Russia as a great power: dimensions of security under Putin*. Routledge.
- Hill, F. (2013). The Real Reason Putin Supports Assad. *Foreign Affairs (Council of Foreign Affairs)*, <https://www.foreignaffairs.org/articles/chechnya/2013-03-25/real-reason-putin-supports-assad>(Erişim tarihi:mayıs 2019).
- İsmailov, E. (2015). *Rusya Güvenlik Stratejisi-2020 Belgesi*. Bilgesam-Analiz <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20150714461231.pdf>,(Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2019).
- Kainikara, S. (2018). *In the bears shadow: Russian intervention in Syria*. Canberra: Air power development center.
- Kramer, A. E. (2009). Putin's Grasp of Energy Drivers Russian Agenda. <http://www.nytimes.com/2009/01/29/world/europe/29putin.html> (Erişim Tarihi:23.12.2018).
- Kremlin, . (2012, may 7). *An English-language version of the 2008 Foreign Policy Concept*. Kremlin RU: <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>. adresinden alındı
- Kremlin, R. (2012, june 5). *Press statements following Russian-Chinese talks*. Kremlin RU: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/15552> adresinden alındı
- L. Póti. (2008). Evolving Russian foreign and security policy: interpreting the Putin-doctrine. *Acta slavica iaponica*, (25), 29-42.

- Laruelle(Ed.), M. (2019). Russia's Policy in Syria and the Middle East. *CAP paper no. 212*, "Islam in Russia, Russia in the Middle East" Initiative.
- Mackinder, H. J. (1904). "The Geographical Pivot of History". *The Geographical Journal* Cilt 23, No 4, 422-437.
- Mankoff, J. (2009). *Russian foreign policy: the return of great power politics*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Mazneva, E. (2018, Ocak 10). *Russian Gas Return to Ukraine to Cost EU Traders \$1 Billion*. Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-10/russian-gas-return-to-ukraine-to-cost-eu-traders-1-billion> (Erişim Tarihi: Mayıs 2019) adresinden alındı
- McDermott, R. (2016). Russia's 2015 National Security Strategy. *Eurasia Daily Monitor Volume: 13 Issue: 7*, <https://www.refworld.org/docid/569f49584.html> (Erişim Tarihi:Nisan 2019).
- Mearsheimer, J. J. (2019). *GREAT DELUSION: Liberal dreams and international realities*. YALE UNIV PRESS.
- Megas, A. (tarih yok). IS THE LEVEL OF ANALYSIS A METHODOLOGICAL PROBLEM FOR INTERNATIONAL STUDIES.
- Nygren, B. (2008). *The Rebuilding of Greater Russia. Putin's Foreign Policy Towards the CIS Countries* . New York.
- Oldberg, I. (2010). Russias Great Power Strategy under Putin and Medvedev. *Occasional ULpapers, 1*.
- Oliker, O. (2015). Russian Foreign Policy in Historical and Current Context: A Reassessment,. *RAND, Santa Monica, CA*, 2-25.
- Owens, M. T. (2007). Strategy and the strategic way of thinking. *Naval War College Review* 60(4), 1-14.
- Özdemir, Ç. (2018). Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi. *SETA Analiz*.
- Piet, R., & Kanet(Eds.), & R. (2016). *Shifting priorities in Russia's foreign and security policy*. Routledge.
- Piotrowski, M. A. (2002). Russia's Security Policy. *Toward an Understanding Russia:New European Perspectives* (s. 59-78). içinde
- Primakov, Y. (2009). *Russia and the Arabs: behind the scenes in the Middle East from the Cold War to the present*. New York: Basic Books.
- Putin, V. (2000). *The foreign policy concept of the Russian Federation*. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation.

- Ramsbotham, Oliver, Miall, H., & Woodhouse, a. T. (2011). *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- RNS Concept, R. N. (2000). *2000 Russian National Security Concept*.
- RNSS 2015. (2015). National Securirty Strategy of Federation of Russia, On December 31, 2015, Russian President Vladimir Putin approved.
<http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/l8iXkR8XLAtxeilX7JK3XXy6Y0AsHD5v.pdf> (Erişim tarihi: Mayıs 2019).
- RNSS up to 2020. (2009). The National Security Strategy of the Russian Federation up to 2020;,. adopted on 12 May 2009.
- Roberts, C. (2009). Russia's BRICs diplomacy: Rising outsider with dreams of an insider. *Polity*, 42(1), 38-73.
- Russia Today, W. N. (2015). Russia's national security strategy for 2016 in 9 key points. *RT*, <https://www.rt.com/news/327608-russia-national-security-strategy/> (Erişim Tarihi:Nisan 2019).
- Sakwa, R. (2007). *Putin: Russia's choice*. Routledge.
- Siddiqui, F. R. (2016). Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia:A Game Changer. *Indian Council of World Affairs*.
- Singer & Geller, D. S. (1998). *Nations at war: A scientific study of international conflict* (Vol. 58). Cambridge University Press.
- Sladden, Wasser, Connable, & Grand-Clement. (2017). *Russian Strategy in the Middle East*. Santa Monica: Rand Corporation.
- Snegovaya, M. (2016). Here's What Russians Really Think About the War in Syria.
https://www.huffingtonpost.com/maria-snegovaya/russia-war-syria_b_8818928.html (Erişim Tarihi: 14 Kasım 2018).
- Sönmez, A. S. (2010). Moskova'nın Kutuplaşma Çabaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası. *Avrasya Etüdleri*, 37(1), s. 45.
- Starr, S. F., & Cornell(Eds.), & S. (2014). *Putin's grand strategy: The Eurasian Union and its discontents*. Joint Transatlantic Research and Policy Center, Johns Hopkins University School of Advanced International Studies (SAIS).
- Stent, A. (2016). Putin's Power Play in Syria: How to Respond to Russia's Intervention. *Foreign Aff.* 95, 106., 107.
- Stolberg, A. (2012). *How nation-states craft national security strategy documents*. . Carlisle, PA: US Army War College.: Strategic Studies Institute Monograph.
- Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(03), 189-236.

- Trenin, D. (2007). Russia's Threat Perception and Strategic Posture. *Russian security strategy under Putin: US and Russian perspectives*.
- Trenin, D. (2009). Russia's Spheres of Interest, not Influence. *The Washington Quarterly* 32:4, 10.
- Trenin, D. (2013). Vladimir Putin's Fourth Vector. *Primakov National Research Institute of World Economy and International Affairs*,
<https://eng.globalaffairs.ru/print/number/Vladimir-Putins-Fourth-Vector---16048>
(Erişim Tarihi: Mayıs 2019).
- Trenin, D. (2016). Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities and Policy Drivers. *Task Force on US Policy Toward Russia, Ukraine, and Eurasia project.*, 1-6.
- TRT WORLD Forum. (2017). *Tunus El- Nahda Hareketi Lideri Raşid Gannuşı'nın Konuşmasından Notlar*. İstanbul: 18 Ekim 2017.
- Tsygankov, A. P. (2012). *Russia and the West from Alexander to Putin: Honor in international relations*. Cambridge University Press.
- Wallander, C. A. (2007). Global Challenges and Russian Foreign Policy. R. Legvold içinde, *Russian foreign policy in the twenty-first century and the shadow of the past* (s. 325). New York: Columbia University Press.
- Weinstein, A. (2007). Russian Phoenix: The Collective Security Treaty Organization. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 155-180.
- Wood, A. (2018). Putin and Russia in 2018–24: What Next? *Russia and Eurasia Programme*, <https://reader.chathamhouse.org/putin-and-russia-2018-24-what-next#acknowledgments>(Erişim Tarihi: şubat 2019).
- Woodrow Wilson School of Public and International Affairs. (2018). Syria and Beyond: Managing Russian Ambitions in the Middle East. *Policy Workshop Final Report*.
- Yalçın, H. B. (2017). *Ulusal Güvenlik Stratejileri*. İstanbul: SETA Yayınları s.10-50.